

EPA

2004–2014

A MAGYAR GRAFIKA DIGITÁLIS VÁLTOZATA
A MIEK EGYESÜLET MEGBÍZÁSÁBÓL
AZ INTERNET SZOLGÁLTATÓK TANÁCSÁNAK
TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT
AZ ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR
E-SZOLGÁLTATÁSI IGAZGATÓSÁGÁN,
AZ E-KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSOK OSZTÁLYON,
2014-BEN,
AZ ELEKTRONIKUS PERIODIKA ARCHÍVUM
ÉS ADATBÁZIS FENNÁLLÁSÁNAK
10. ÉVFORDULÓJÁN.

MAGYAR GRAFIKA

A GRAFIKAI * IPAR *
ÁGAkat * FEJLESZTŐ
FOLYÓIRAT *

SZERKESZTŐSÉG * * * ÉS
KIADÓHIVATAL
BUDAPEST * VII.
RÓZSA * UCCA 25

1928
MÁRCIUS - ÁPRILIS - HÓ
IX. ÉVFOLYAM. 3 - 4. SZ.

* SZERKESZTI ÉS KIADJA

* BIRO MIKLÓS

LABOR = IMPRO

OBUS = OMNIA = VINCIT

B W

Első magyar nyomdai festék- és hengeranyaggyár

BERGER ÉS WIRTH

Elismerten legjobb minőségben szállít kő- és könyvnyomdai, offset- és könyvkötészeti festéket. Elsőrendű hengeranyagokat gyárt, hengerek átöntését vállalja.

BUDAPEST IX, MÁRTON UCCA 19. TELEFÓN: JÓZSEF 306-35

Fiókok: Berlin, Barmen, Hamburg, Amsterdam, Leningrad, Prag, Rio de Janeiro

GRAFIKAI MŰVÉSZETEK KÖNYVTÁRA

Megjelent a Grafikai Művészetek Könyvtára 8. és 9. kötete:

NOVÁK LÁSZLÓ:

A NYOMDÁSZAT TÖRTÉNETE

II. KÖNYV: A XVI. SZÁZAD

III. KÖNYV: A XVII. SZÁZAD

Egy kötet ára a tizenhét kötetre tervezett sorozat előfizetése esetén 3.20 pengő, egyenként 4.— pengő. Bolti ára 5.— pengő. Megrendelések Novák László szerkesztőhöz intézendők, VIII, Conti u. 4. (Világosság-nyomda.) A könyvtár eddig megjelent hat kötetéből vannak még példányok. Bolti ára e köteteknek 5.— pengő.

BESZERZÉSI FORRÁSOK

BETŰ ÉS LÉRIA

Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest, VI., Dessewffy ucca 32. Divatos szöveg- és cím-betűk minden nyelvhez. Síma és mintázott rézléniaiak. Elvállalja egész nyomdai berendezések szállítást. Telefon: 223-70.

Universal Grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

Plakát- és könyvkötőbetűk, Ferrotipek, Dornemann & Co. Magdeburg. Képviselet Puztafi Zsigmond Budapest V., Tátra ucca 6. és Cluj-Kolozsvár, Str. M. Filipesu 10.

Schriftguss AG. vorm. Brüder Butter betűöntőde, Dresden. Magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

SZEDŐGÉPEK

Mergenthaler Setzmaschinenfabrik G. m. b. H., Berlin, Linotype sorszedő és öntőgépeinek képviselete: Gutenberghaus Gebrüder Geel, Wien VII., Lerchenfelderstrasse 37. Budapest II., Hunyadi János út 12. Telefon: T. 237-74.

Typograph G. m. b. H. Setzmaschinenfabrik Berlin NW. 87. Képviselet: Krammer Lipót Budapest VI., Bajnok ucca 26 és Tanzer Miksa Budapest VII., Akáca ucca 50. Telefon: József 406-31.

Intertype, a legtekélyesebb és legmegbízhatóbb szedőgép. Magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

PAPIRNEMŰEK

Vasadi és Vértesi levélboríték- és papírneműgyár Budapest VI., Vörösmarty ucca 50. Készít mappákat, díszlelvpapírokat és mindenfajta levélborítékokat. Telefon: T. 221-14. és T. 130-86.

OFFSETGÉPEK

„Offset” téglanyomógépek mindenfajta papírra, durva kartonra, bádagra, üvegre, fára, vászon vagy szövetre való nyomásra s ezenkívül rendes könyvnyomdai nyomtatásra lehetővé állítást. „Universelle” Maschinenfabrik J. C. Müller & Co., Dresden-A. 24. Képviselet: Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII., Kazinczy ucca 32.

A világ legtekélyesebb offsetsajtóinak gyára a George Mann & Co., Ltd. cég, London W. C. I. Magyarországon képviselet: Puztafi Zsigmond grafikai szaküzlet, Budapest V., Tátra ucca 6. Telefon: 231-43.

A Frankenthali offsetsajtók felülmúlhatatlanok. A Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG. Frankenthal cég magyarországi vezérképvisellete: Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest VI., Dessewffy ucca 32. Telefon: 223-70.

A legújabb Horn-rendszerű offsetsajtók vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

FESTÉKEK

Lorilleux Ch. és Társa nyomdafesték- és hengeranyaggyár. Iroda: Budapest IX., Ferenc József rakpart 27. Gyár: Budafokon. Telefon: József 443-43 és József 443-44.

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde Budapest IX., Márton ucca 19. Telefon: József 306-35.

Michael Huber festékgár, München. Állandó nagy raktárt tart magyarországi vezérképviselétél: „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. cégnél, Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

KLISÉK

König és Bayer fotokémigráfiai műintézet kliségyára Budapest VII., Wesselényi ucca 54. Telefon: József 359-91.

SZAKÜZLETEK

Nagy raktárt tart mindenféle, a grafikai iparokban használatos gépekből és felszerelésekből a „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

Universal grafikai szaküzlet Rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12. Új, használt és javított kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti gépekből és egyéb felszerelésekből, anyagból nagy raktárt tart.

NYOMDAGÉPEK

Schnellpressenfabrik Frankenthal, Albert & Cie AG. Frankenthal, Pfalz. Gyorssajtói és offsetsajtói világhírűek. Vezérképvisellete: Első Magyar Betűöntőde Rt. Budapest VI., Dessewffy ucca 32. Telefon: 223-70.

Reform-téglanyomógép automatikus kikapcsolással, 25 x 35 cm. kirakó nélkül 36 x 56 mm nyomófelülettel. „Universelle” Maschinenfabrik, J. C. Müller & Co., Dresden-A. 24; képviselet: Offenberger Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII., Kazinczy ucca 32.

Rockstroh Werke AG, Heidenau. Képviselet: Tanzer Miksa grafikai szaküzlet Budapest VII., Akáca ucca 50. Telefon: József 406-31.

Universal Grafikai Szaküzlet Rt. Budapest VIII., Rákóczi tér 2. Telefon: József 348-12.

Winkler, Fallert & Co. AG. Bern, magyarországi vezérképvisellete: „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

HENGERANYAG

Berger és Wirth kő- és könyvnyomdai festékgár, hengeröntőde Budapest IX., Márton ucca 19. Hengeröntést vállal a legjobb anyagból. Jobb és olcsóbb a házi öntésnél! Telefon: József 306-35.

Göddinger Béla hengeranyag-gyára és hengeröntője, Budapest VIII., Tánács ucca 7. telefon: József 424-23, szállítja a legjobb hengeranyagot, a végzi a legkitűnőbb hengeröntést.

GÉPJAVÍTÁS

Gépszerelést, gépjavítást bárhol vállal pontosan teljesít Klein Ernő, grafikai gépek és szerelvények gyára, Budapest VIII., József ucca 72. Telefon: József 372-39.

Mindenféle gépjavítást elsőrangú szakszerezők által vezetett a „Grafika” Gépkereskedelmi Rt. Budapest V., Csáky ucca 49. Telefon: Lipót 904-57.

HANS WUNDER

● NYOMDAFESTÉKGYÁR

BERLIN-WILHELMSBERG

világhírű nyomdai, litográfiai, offset-
és mélynyomófestékeinek magyar-
országi vezérképviselője és lerakata

KLEIN KÁROLY GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST VI, GRÓF ZICHY JENŐ UCCA 44

TELEFÓN: TERÉZ 283-85

✱ SZAKMABELI ISMERETEIT, FIZESSEN ELŐ A „DEUTSCHER DRUCKER“ C. LEGJOBB NÉMET SZAKLAPRA ✱

WOLLEN SIE SICH UNTERRICHTEN

über alles, was in der ganzen Welt und namentlich in Deutschland auf allen Gebieten der graphischen Berufe und Techniken geleistet und geboten wird,
WOLLEN SIE WISSEN, was an neuen Maschinen und Hilfsmitteln auf den Markt kommt, was an neuen Verfahren und Methoden von Spezialisten erdonnen und ausgearbeitet wurde,
WÜNSCHEN SIE ANREGUNG und Belehrung, suchen Sie künstlerische Vorlagen für geschmackvolle Ausstattung von Familien-, Vereins-, Geschäfts- und Werbedrucksachen,

DANN ABONNIEREN SIE

die weltbekannte, im 33. Jahrgang erscheinende illustrierte graphische Monatsschrift

DEUTSCHER DRUCKER

(DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER) BERLIN SW 61. HAGELBERGERSTR. 49

Probenummer kostenlos. Jahresbezugspreise RM 23.20, für Ungarn, Rumänien, Tschechoslovakei, Jugoslawien, übr. Ausland RM 33. Das Abonnement kann jederzeit beginnen. Zahlungen halb- oder vierteljährlich. Postscheckkonten: Budapest 54967, Wien 105095, Ljubljana 20449, Prag 79607

ELŐFIZETÉS NEGYEDÉVRE 7-05 MÁRKA. MŰTÁRGYVÁSÁRNYOMAT INGYEN KÜLD A KIADÓHIVATAL

HA BŐVÍTENI AKARJA

ÉVENKINT 12 VASKOS SZÁM

GÉP

BETŰ

FESTÉK

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VIII, RÁKÓCZITÉR 2

(Bejárat: Salétrom u. 2)

TELEFÓNSZÁM: J. 348-12

Vezérképviselőtek:

**GEBR. JÄNECKE
& FR. SCHNEEMANN**

Hannover, festék-
gyártmányainak raktára

BOHN & HERBER

gyorssajtógyár, Würzburg
„Record“ gyorsjáratú és két-
túrás gyorsajtók

HERFURTH & HEYDEN

fűzőgépgyár, Leipzig
Minden típusú drótfűzőgép
raktárról szállítható

**Mindennemű szakmabeli gépek és
egyéb grafikai cikkek, használt és új
állapotban, jótállás mellett. Használt
gépeket veszünk és becserélünk**

BENJAMIN KREBS NACHFOLGER

BETŰÖNTÖDE, FABETŰ- ÉS RÉZ-
LÉNIAGYÁR · FRANKFURT AM MAIN
VEZÉRKÉPVISELŐJE

GEBR. HARTMANN

AMMENDORF

festékgár lerakata, könyv-, kö-
nyomdal, offset- és egyéb külön-
leges festékekben

C. L. LASCH & CO.

LEIPZIG-REUDNITZ

gépgár vezérekpviselete könyv-
kötészeti és dobozpari gépekben

DORNEMANN & CO.

MAGDEBURG

könyvkötészeti prés- és kéziara-
nyozó rézbetűk és díszítések,
ferrotypek vezérekpviselete

PUSZTAFI ZSIGMOND

BUDAPEST V, TÁTRA UCCA 6. SZ.

TELEFÓN: TERÉZ 231-43

A sokszorosító iparhoz tartozó összes gépek, fel-
szerelések, szerszámok, berendezések és anyagok
szállítója, jutányos áron és kedvező feltételekkel

GRAFIKA GÉPKERESKEDELMI RT · BUDAPEST V, CSÁKY UCCA 49. SZÁM

A MODERN KÖNYVNYOMTATÓ

TELEFÓNSZÁM: LIPÓT 904-57

CSAK A

B LICKFANG DÍSZÍTÉSEKET

KÉRJEN MÉG MA ÁRAJÁNLATOT!

ÉS A KÖVÉR

COOPER REKLÁM- BETŰT HASZNÁLJA

SCHRIFTGUSS

AG · VORM. BRÜDER BUTTER · DRESDEN N 6

WOLLEN SIE SICH UNTERRICHTEN

über alles, was in der ganzen Welt und namentlich in Deutschland auf allen Gebieten der graphischen Berufe und Techniken geleistet und geboten wird.
WOLLEN SIE WISSEN, was an neuen Maschinen und Hilfsmitteln auf den Markt kommt, was an neuen Verfahren und Methoden von Spezialisten erworben und ausgearbeitet wurde,
WÜNSCHEN SIE ANREGUNG und Belehrung, suchen Sie künstlerische Vorlagen für geschmackvolle Ausstattung von Familien-, Vereins-, Geschäfts- und Werbendrucksachen,

DANN ABONNIEREN SIE

die weltbekannte, im 33. Jahrgang erscheinende illustrierte graphische Monatsschrift

DEUTSCHER DRUCKER

(DEUTSCHER BUCH- UND STEINDRUCKER) BERLIN SW 61. HAGELBERGERSTR. 49

Probenummer kostenlos. Jahresbezugspreise RM 28,20, für Ungarn, Rumänien, Tschechoslovakei, Jugoslawien, übr. Ausland RM 33. Das Abonnement kann jederzeit beginnen. Zahlungen halb- oder vierteljährlich. Postscheckkonten: Budapest 54967, Wien 105095, Ljubljana 20449, Prag 79607

ELŐFIZETÉS NEGYEDÉVRE 7-05 MÁRKA. MŰTÁTVÁNYSZÁMOT INGYEN KÜLD A KIADÓHIVATAL

A NÉMET KÖNYVIPAREGYESÜLET

ŐSZI-BUGRA-GÉPVÁSÁRA

A LIPCSEI NÉMET KÖNYVIPARHÁZBAN, 1928 AUGUSZTUS 26-TÓL SZEPTEMBER 1-IG

A LIPCSEI VÁSÁR LEGNAGYOBB SZAKKIÁLLÍTÁSA

Kiállításra kerülnek: Könyvnyomdai, könyomdai, mélynyomó- és offset-nyomó-gyorskajtók. Kis rotációs gépek. Tégelynyomók. Boston-nyomók, acéldombornyomók. Öntödei berendezések. Önberakókészülékek gyorsajtók és tégelynyomók részére. Menetjegy- és etikette-nyomógépek. Szedőgépek, bronzírozó-, vonalzó-, ragasztó- és gumírozógépek. Magasnyomógépek. Tökéletes önműködő hajtogatógépek. Minden rendszerű fűzőgépek. Önműködő vágógépek. Pneumatikus fénymásológépek offset- és cinkátnyomáshoz. Lemezcsiszoló- és hengermosógépek. Tasak- és borítékgépek. Különböző egyengetőgépek, valamint az összes papírfeldolgozó-, könyvkötő- és kartonmegmunkálógépek. Tökéletes sokszorosító- és másolóberendezések offsetnyomás részére. Továbbá faanyagok, betűk, fémek, festékek, bronzok. Gépszalagok, valamint az összes kellékek a grafikai iparág részére

Nagy vasúti kedvezmény. Budapest-Keleti p. u.-ról augusztus 24-én, 20³⁵ órakor különkocsik indulnak, melyek a Prágából kiinduló különvonathoz lesznek csatolva. *Ingyen német és cseh vízum.* Útlevelek átvétele ezen vízumok beszerzése végett, legkésőbb augusztus 17-ig. Lakásbejelentések legkésőbb augusztus 16-ig

Közelebbi felvilágosítást nyújt a tiszteletbeli képviselő: *Guhrauer Ottó* igazgató, Budapest VI, Teréz körút 46. Telefón: Automata 239-81 (Hivatalos idő: 9-től 12-ig) és a *Leipziger Messeamt, Leipzig*

HANS WUNDER

NYOMDAFESTÉKGYÁR

BERLIN-WILHELMSBERG

világhírű nyomdai, litográfiai, offset- és mélynyomófestékeknek magyarországi vezérképviselője és lerakata

KLEIN KÁROLY GRAFIKAI SZAKÜZLET

BUDAPEST VI, GRÓF ZICHY JENŐ UCCA 44

TELEFÓN: TERÉZ 283-85

GÉP

BETŰ

FESTÉK

Mindennemű szakmabeli gépek és egyéb grafikai cikkek, használt és új állapotban, jótállás mellett. Használt gépeket veszünk és becserélünk

UNIVERSAL

GRAFIKAI SZAKÜZLET
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST VIII, RÁKÓCZITÉR 2
(Bejárat: Salétrom u. 2)
TELEFÓNSZÁM: J. 348-12

Vezérképviselők:

**GEBR. JÄNECKE
& FR. SCHNEEMANN**

Hannover, festék-
gyártmányainak raktára

HERFURTH & HEYDEN

fűzőgépgyár, Lelpzig
Minden típusú drótfűzőgép
raktárról szállítható

BENJAMIN KREBS NACHFOLGER

**BETŰÖNTÖDE, FABETŰ- ÉS RÉZ-
LÉNIAGYÁR · FRANKFURT AM MAIN
VEZÉRKÉPVISELŐJE**

**GEBR. HARTMANN
AMMENDORF**

festékgépgyár lerakata, könyv-, kö-
nyomdal, offset- és egyéb külön-
leges festékekben

**C. L. LASCH & CO.
LEIPZIG-REUDNITZ**

gépgyár vezérképviselése könyv-
kötészeti és dobozipari gépekben

**DORNEMANN & CO.
MAGDEBURG**

könyvkötészeti prés- és kéziara-
nyozó rézbetűk és díszítések,
ferrotypes vezérképviselése

**PUSZTAFI
ZSIGMOND**

BUDAPEST V, TÁTRA UCCA 6. SZ.

TELEFÓN: TERÉZ 231-43

A sokszorosító iparhoz tartozó összes gépek, fel-
szerelések, szerszámok, berendezések és anyagok
szállítója, jutányos áron és kedvező feltételekkel

A GRAFIKAI IPARÁGAK FEJLESZTÉSÉT SZOLGÁLÓ

MAGYAR GRAFIKA

KÉTHAVONKINT MEGJELENŐ GRAFIKAI FOLYÓIRAT

UNGARISCHE GRAPHIK

CÍMŰ NÉMETNYELVŰ MELLÉKLAPPAL

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

FŐMUNKATÁRSÁK: HERZOG SALAMON ÉS KNER ALBERT

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL

BUDAPEST VII, RÓZSA UCCA 25. SZÁM

BIRÓ MIKLÓS NYOMDAI MŰINTÉZETE ÉS KIADÓVÁLLALATA

A Magyar Grafika előfizetési díja Magyarországon:

Nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak egész évre 30 pengő, félévre 16 pengő
Egyes számok ára nyomdatulajdonosoknak, cégeknek és szakmán kívül állóknak 5 pengő

Előfizetési díj külföldiek részére:

Az európai kontinensen 30 pengő, Angliába és a tengerenrúli államokba 6 dollár

Jahresbezugspreise:

Für die europäischen Staaten (mit Ausnahme England) 30 Pengő, für das übrige Ausland 6 Dollar,
Einzelbezugspreis: 5 Pengő, resp. 1 Dollar. — Die Magyar Grafika erscheint zweimonatlich

Márffy Ödön művészete

Az Ernst-múzeum kiállításán teljes pazar pompájában bontakozott ki Márffy Ödön művészete. Munkáinak kvalitása lenyűgözően hatott. Éreztük, hogy ő most az élén halad a modern magyar művészetnek, ötvenéves kora mellett vezetésre hivatott, mert művészete fiatal, mai és amellet higgadt, érett, tisztult.

Érdekes, hogy ez a higgadás, tisztulás az utolsó két év folyamán ment végbe, miután Márffy művészete az eruptivitás és ziláltság tetőfokára ért. Ime, két Márffy-csendélet, két virágváza. Az egyik 1925-ből, a másik 1927-ből. Az első képen gazdagon ömlik a fény az ablakon át, keresztül itartja az anyagok minden porcikáját, úgyhogy fénné válik maga a szilárd anyag, a fény egy része az árny, a fény hordozója, a színek buja pompája is. Szinte éreztük, mint feslik az édes mézzel terhes virágkehely a fényáradatba, mint feszíti szét szilárd for-

máját az edény a fényben, mint ittasul meg az asztal, az ablakpárkány a bele szívódó fényben, mint tükrözi még a fal is csendes szövődéssel a fényt. Mindez ragyogó, pompázó színgazdagságban, feszült, bontott ritmusban. Mik e bontott ritmust hordozó elemek? Az asztallap és az ablakpárkány ferdesége, melyet egyensúlyoz az, hogy a fényfoltok fent a baloldalon és lent a jobboldalon túlnyomóak. Az életöröm ilyfokú túlárádása, ily boldog pátoszban való megnyilvánulása mesze maga mögött hagyja az impresszionizmus finomkodó passzivitását. Itt az expresszionizmus kirobbanó féktelensége tobzódik.

„Fekete váza”, 1927-ből. Ovális asztallapon ovális tányér, azon a váza telt, zárt teste, belőle a növény húsos, nedvektől feszülő, de szilárd formába zárt levelei fakadnak. A fény amott még mindent átítartott: most szétszórtan burkolja a képet, de csak

annyira, hogy a formák nyugodalmas kibontakozását mi sem zavarja. Minden élesen elhatárolódik egymástól, pillanatig sem vagyunk kétségben az iránt, hol kezdődnek és hol végződnek a formák. A színek nem ragyognak, és tündökölnek, hanem mély tisztasággal élnek. Kifejlesztik árnyalataik minden gazdagságát, de nem ömlenek és cikáznak túl a formán. Egy zárt kis világ ez a csendélet, önmagában teljes és nem utal kifelé. Az egyensúly biztos és szilárd, mintha — minden könnyűsége mellett — építve volna.

„Kertben”: 1925 és „Nyáresti társaság”: 1927. Az első képen fényből épített és fényben áztatott kompozíció rejlik. Ez a kompozíció azonban nem szilárd és nem nyugalmas. Az egyik oldalon egy létrás alak tör fénygarádicsain ferdén a magasba. A másik oldalon a hátradülő férfi öléből sugárzik egy fénysáv ugyanoly szögben fölfelé. És ebbe a titkos szögbe szorul a fénygerendák, fénytéglák és kontúrsávok, kontúrfoltok egymás hegyére-hátára duzzadó ritmusa. Valami orgasztikus tobzódás viharzik át az intim családi idill e képén; a keresztül-kasul süvöltő fénykévék és fényüstök duzzadó, túlhevített étellel töltik meg a képet.

A „Nyáresti társaság”-ban a fény nem bont többé formát. A négy-szögű asztal körött nyugodt emberek; körüket kigyózó ágú, csövestű fatörzsek keresztelik. Hátról síma háttér zárja le a platót, balra szilárd házfalak és a lámpa fénye szigorúan szögletes kontúr vág a földre. A túláradó mozgalmasság helyett itt a csendbe horgonyzott nyugalom uralkodik. A színek hamvas, telített sűrűsége váltja fel az 1925-ös kép egymásbaáradó, harsogó színeit. Pompás itt is a színek dús egyvelege, de ez a pompa szordinós és megkötött.

*

Márffy művészetéről Paul Gordon (Berlin) kiadásában, de magyar nyomda termékeként egy tipográfiaiilag tökéletes kis könyv jelent meg, a példányok egy része magyar szöveggel. Pátzay Pál okos és lényeges szavakkal világítja meg e könyvben Márffy művészetét. Rabinovszky Márius

Molnár C. Pál illusztrációi

A „Magyar Grafika” szerkesztője felkért, hogy írjak Molnár C. Pál grafikai munkáiról, abból az alkalomból, hogy Keleti Arthur költő „Angyali Üdvözet” című könyve megjelent, mely könyvet Molnár C. Pál fametszetei ékesítik. Egy napon felkeresett Keleti Arthur és átadott egy csomag írást. Gépelt írás volt, de gépélése pedánsan rendes. A kényszerűségből so-

kat olvasó emberek bizalmatlanok vastag kéziratkötegekkel szemben és nem tagadhatom, hogy első percben megdöbbenett az írott sorok ily sokasága. De Keleti úr az ő ellenállhatatlanul bájos modorában hamar meggyőzött arról, hogy itt nem holmi véletlen illusztrációs munkáról van szó, hanem óriási fáradság, vesződség, műgond és tépelődés árán organikusan

fejlődött alkotásról, melynek historikumát megismerni mindenképpen érdemes lesz. Az írásköreg t. i. Keleti Arthur, a költő és Molnár C. Pál, az illusztrátor levelezését tartalmazta, mely az „Angyali Üdvözet” illusztrációi körül folyt le kettejük között.

Megjegyzem, csak az első pillanatban hittem, hogy — bár felszólításra —, de mégis indiszkréten nyúlok idegen emberek magánügyeibe, mert hamarosan regényként kezdtem olvasni ezeket az írásokat. Egész biztos, hogy

amikor Keleti leveleit megírta, ugyanolyan koncentrációval és beállítottsággal írta, mellyel versei írásához fog. Keresztül-kasul artisztikusak, finomak és választékosak ezek a levelek és — öntetszelgők, mint Keleti minden írása. Molnár C. Pál pedig, akinek eleve hajlama van ugyanehhez, szívesen vette át Keleti stílusát és úgy belemelegetett a kedves kis enyhe arkaizálásokba, oly artisztikus stílérzékkel, hogy külön intím gyönyörűség leveleik végigköstolgatása.

Igen, rengeteg munka és intenzitás rejlik ebben az „Angyali Üdvözet”-ben, úgy keletkezett ez a könyv, ahogyan illusztrált könyvnek keletkeznie kell. Jóformán magam sem tudom most, mit köszönhetek a képek, a versek, a tipográfiai tökély szuggesztíójának és mit a levelek megnyerő intimitásának. Úgy érzem, hogy mindez egygyé válik, egyetlen intenzív, szép élménnyé.

Minden kis motívum gondosan ki lett agyalva és pontos tervszerűséggel a kompozícióba illesztve. A motívumok összehordásában a költő és a művész kéz kézben dolgozott. A hasonlatot lehet szószerint is venni: egyik

Márffy Ödön: Fekete váza

kezüik a kézfogással volt elfoglalva, míg a másik innen is, onnan is, az olasz művészet tárházából, Giottótól Peruginóig, szedegette a motívumokat. Molnár C. Pál néha mintha szabadulni akart volna a szoros ölelkezésből, de Keleti nem engedte. És ez volt a jó, mert így vált a munka a maga egészében hézagtalanná. Am egyedül Molnár érdeme, hogy zavartalan egységet vitt rajzai stílusába, hogy pillanatig sem venni észre, mily virágokról hordta össze mézét. Molnár a maga stíltörékvéseit e munkában a legtisztább, legtisztultabb formába öntötte.

Mi jellemzi most már Molnár grafikáját? A régieskedés kimerül a gesztusok keresett bensőségében. Igen, ezek a mozdulat-motívumok előbb lettek kikeresve (előbb születtek meg a szemnek) és csak azután bensőségesítette őket a művész. A vonalak bágyadt, finoman fanyar törései szintén régieskedők, de teljesen illenek a hangulathoz. Minden egyéb tulajdonképpen modern. A fába metszett vonások szigorú párhuzamossággal sorakoznak egymás mellé és egy-egy ilyen vonásköteg sűrű árnyban, foltban végződik. A foltoknak fehérségek felelnek meg, melyek pompás ritmikus elosztottságban és enyhített szögletességben villognak ki a vonáskötegek sűrűjéből. A sűrű párhuzamos, néha egymást finoman keresztező vonáskötegek domborúságot írnak körül, plasztikussá zárják a testeket, de ez a plasztika törékeny és tört, szögletes és kemény. Mégsem hat keménynek, mert az édes fényjáték dús, derűs, néhol sejtelmes ritmusban aprózza fel a képet. Talán éppen ez a fényárny-tarkaság a legpompásabb Molnár minden grafikai kvalitása között. A mély, bársonyos feketéktől a hamvas szürkéken át a világító fehérekig vezet ennek a skálának ékköves gazdagsága.

Molnár C. Pál az artisztikumok embere. Színérzéke kitűnő. Csak hajlik a puhaság, az édesség felé és festményeiben, de rajzaiban is gyakran lépi túl azt a határt, melyet e téren kellemesnek érezhetünk. Itt azonban, tán a munka roppant intenzitása folytán, minden gyöngédség, finomság, törekenység mellett, átüt az alkotás ereje, a maga szíverősítő zamatával. Úgy hisszük, ez az illusztráció-sorozat Molnár eddigi művészetének tetőfokát jelenti. És külön gyönyörűsége lesz a

versek olvasóinak az illusztráló fametszetek hangulatközelségét érezni. A könyv a maga tipográfiai szépségével, az illusztrációk és a versek raffinált ritmusú egybecsendülésével olyan harmónikus egészet ad, amilyenre nemcsak a magyar grafika terén, de tán internacionális vonatkozásban is csak igen kevés példa akad. Ha van könyv, mely „bibliofil”, úgy ez bizonyára az. Ezt szeretni, dédelgetni, simogatni kell, mint a szép kis gyermeket. Megérdemli.

Rabinovszky Mária

Márffy Ödön: Virágok

A munka megbecsülése

Jubileumok. A magyar nyomdász-társadalom egyik legnépszerűbb, legismertebb és legmegbecsültebb alakjának, Herz Gyula szedőnek ötvenéves nyomdászjubileumát ünepelte meg husvét vasárnapján a Világosság-nyomda személyzete, a Népszava szerkesztősége, amely lapnak három évtizeden át tördelője is volt és az egész magyar nyomdásztársadalom. Herz Gyulát már azért is szívből üdvözljük, mert kora ellenére fiatalos hévvel támogatott minden szakfejlesztési ügyet és amikor fiatal, tanulásra igazán rászoruló nyomdászokat csak elvétele lehetett szakelőadásokon, fölolvadásokon látni, akkor Herz Gyula figyelő arcát ott lát-

tuk, noha az ő részére ezek az előadások már nem sok újat tartalmaznak. De az érdeklődés, a tanulási vágy odaviszi őt mindenhová, ahol tanulni lehet. Példaképe lehetne sok fiatal nyomdásznak. A Lloyd-épület nagytermében megtartott ünnepségen — amint előrelátható is volt, — annyian jelentek meg, hogy a későbbben érkezőknek már hely nem jutott. A Világosság-nyomda és a Népszava technikai személyzete nevében Halász Alfréd üdvözölte a jubilánst, a Népszava szerkesztősége megbízásából Hahn Béla, a Világosság-nyomda igazgatósága képviselője Gutmann Jakab, az Egyesület nevében Rothenstein Mór, a Szakszervezeti Tanács és a parlamenti frakció nevében Peyer Károly országgyűlési képviselő, a szervezet

nevében Gyürey Rudolf mondtak üdvözlőbeszédet. A szociáldemokrata pártvezetőség üdvözlését Pajor Rudolf tolmácsolta. Felkészöntőt mondtak még Szénássy és Hevesi Miksa. A jubiláns sok értékes ajándéktárgyat kapott emlékül. Ezenkívül egy művészi albumot, amely Dukai Károly mesterszedő műve. A szerkesztőség és tisztelői tollából írt alkalmi lapot is adtak ki tiszteletére. Az ünnepélyt magasszínvonalú hangverseny, végül tánc zárta be, amely hajnalig tartott. — A pécsi nyomdászok szép ünnepség keretében búcsúztatták el Pollák Ignác betűszedőt nyugalmavonulása alkalmával. Az öreg mestert egykori tanítványai hálás szeretettel vették körül és a pécsi nyomdászság nevében Schauly Nándor üdvözölte a

Márffy Ödön: Nyáresti társaság

veterán kollégát, aki a vidéki nyomdásztársadalmi életben közmegelegedésre több tisztséget töltött be. Az estélyen a Pécsi Gutenberg Dalkör és a zenekar emelte az ünnepély fényét. A *Magyar Grafika* szívből üdvözli Pollák Ignác kollégát is.

Új betűk és díszek

Omega néven a *D. Stempel AG.* Frankfurt a/M. betűöntőde igen érdekes és az akcidencia szempontjából igen értékes betűt hozott piacra. A Stempel-cégnek ez az újabb terméke hatásos konstrukciójú. A betű vékony és vastag vonalduktusai közötti nagy kontraszt ellenére is kitűnően olvasható. Alkalmazási lehetősége úgyszól-

ván korlátlan, mert nemcsak a modern reklám- és hirdetésszedésben, de a finomabb akcidenciában előnyösen használható. Összhatásában nagyjából hasonló a Feder-groteszk néven ismert kétféle — vékony-vastag — duktusú groteszkbetűhöz, de vonalvégződéseinek kissé talpas kifejllesztése az antikva és a groteszk közötti átmenetet képviseli. Különösen érdekes e betű hatása kurensből való szedésnél, mert a kurens alapbetűk magassága a verzálisok, valamint a felfelé nyúló betűk magasságának éppen a felét teszi ki, tehát bizonyos fokig artisztikusan hat a sok felső nyúlvány. A betűnek ez a sajátsága azután természetesen maga után vonja azt is, hogy alkalmazásánál a levegősebb elrendezést kell szem előtt tartanunk. Mint ki-

emelő betű elsőrangúan bevált, alkalmas kiegészítője mindenféle fajta betűnek, legjobban az antikvának, amelyből nagy erővel és frappáns hatással nyomul előtérbe. Alkalomadtán szedéspéldákkal is illusztrálni fogjuk a betű kiváló szépségét és alkalmazási módját.

Grobe Kabel a neve annak az artisztikus új betűfajnak, amelyet az ismert Rudolf Kock rajza után az offenbachi Gebr. Klingspor cég metszett. Nonparelltől kezdve 8 ciceróig minden fokozatot bemutat a nekünk beküldött ízléses betűmintakönyvben. A betű maga groteszkszerű, egyenlő vastagságú vonalvezetéssel készült és vékonyabb, vastagabb, illetve világosabb és kövérebb kivitelben kerül a piacra. A mintakönyv szedéspéldái szerint na-

Márffy Ödön: Kertben

Molnár C. Pál fametszete
Keleti Arthur
„Angyali üdvözlés”
c. könyvéhez

gyon alkalmas ez a betű akcidenziákhoz, hirdetésekhez, prospektusokhoz pedig különösen hatásos. Plakátokhoz 60 ciceró nagyságig fából metszve is szállítja a Klingspör cég. Árjegyzékek táblázatainál jól használhatók a keskeny számok, mert — ami a számnál fontos — a számjegyek nem téveszthetők össze egymással. Az új írásnak a modern nyomdaüzemek egy részénél bizonyára lesz sikere.

Művészet

Az „izmus”-ok hazája. Így lehetne nevezni a mai Oroszországot s még inkább a szovjetuniók életbelépése után keletkezett Oroszországot, melynek akkoriban tizenhét meg számlálható „izmus”-a volt — a kubizmuson kívül. S hány lehetett még, amit nem sikerült megszámolni. Ha ugyanis hinni lehet *Videroff* moszkvai egyetemi tanárnak, aki nemrég Bécsben előadást tartott az új orosz képzőművészetről, akkor körülbelül minden festő konstruált magának egy új — izmust. A fejlődésnek az utolsó tíz évben két főiránya volt. A forradalom legvadabb éveiben a plakátművészet dühöngött. Minden uccafal áldozata lett a plakátdühnek s az akkori művészetben csak a síkszerűség és a hangos

szín uralkodik. A „láthatóság forradalma” az volt a jelszó a művészetben. És a kiállítások is telve vannak plakátszerű ábrázolásokkal, melyekhez néha két-három éves papírmellékletek vannak kifüggesztve, hogy a művész teóriáját megértesse a nézőkkel. Ezek pedig — sajátos módon — a legnagyobb éhezés idején legtöbbször látogatták a művészeti kiállításokat. Talán azért is, hogy a gyötrelmes jelent elfeledjék. Itt aztán hangos viták folytak, szenvedélyes harcok, melyek rendszeresen azzal a lesújtó ítélettel végződtek, hogy „az ideológia helyes, de a kép rossz”. Egyszerre azután a festészet egy másik, ellentétes irányba csapott át: a lapos síkszerűség után az érzékelhető térformákra vágytak és a konkrét építészeti formákat keresték. Építeni kell — ez volt a jelszó — házat, vagy gépet, mindegy, hogy mit, de mindenesetre olyat, ami érzékelhető. Így keletkezett egy olyasféle ábrázoló-művészet, melyet más országok egyszerűen nem tudnak megérteni s amely szinte szükséges volt, hogy a festészet visszafelé, a perspektívához, megtalálja az ő útját. Most már megvan a kompromisszum a kétféle irányzat között s ettől lehet végre remélni — orosz kritikusok véleménye szerint — a helyes egyensúlyt és nyugodtabb fejlődést az új festészetben.

N. P.

Kiállítások esztendeje

Az elmúlt 1927-es évet joggal nevezhetjük a kiállítások évének, mert a háború óta annyi fontos és jelentős kiállítás még nem nyílt, mint ebben az évben. Igaz, hogy csaknem kivétel nélkül Németországra esnek ezek, ami nem véletlen. A német szervezőmunka és a propagandaérzék hamarabb állt talpra, mint más háborús országoké. Másrészt a hanyatló árumintavásárok az ő lármás csődületeikkel, úgy látszik, már nem szolgálják a német árupropaganda ügyét kellő eredménnyel. De a nagy világkiállítások is eltűnőben vannak az ő nemzetközi cifraságú pavillonjaikkal. Helyükbe az egy szakmára korlátozott, de mindig művészies részletkiállítások léptek. Ebben aztán szinte vetélkednek egymással a városok. Drezda persze ezúttal is győztesként halad elől, hiszen a „papiroskiállítás” oly hatalmas épületeket, tornyokat, kerteket s felszerelést kapott készen az évenként meg-megnyíló kiállítási parkban, hogy valóban „beszámoló” volt „a német munkáról”. Mellette, alig kétóránnyira tőle, a könyvnek eljegyzett Lipcsében a hatalmas nemzetközi könyvművészeti kiállítás vonzotta

Molnár C. Pál fametszete
Keleti Arthur
„Angyali üdvözlés”
c. könyvéhez

magához az érdeklődést. De ugyan-
csak Lipcsében egy nemzetközi ipar-
művészeti kiállítás is volt az újonnan
megnyílt Groddi-múzeumban. Frank-
furt (a Majna mellett) egy hatalmas
zenetörténeti kiállítást rendezett. Mag-
deburgban pedig egy szinte tökéletes
színházművészeti kiállítás vonzotta két
világrész érdeklődését. Stuttgartban a
német ház jövőjét mutatták be tény-
legesen felépített házakon, a finom
ízlésről híres München pedig a bajor
kézműiparos, a kisember hajdani és
mai tevékenységének sokféle műhe-
lyét s eredményeit mutatta be felejt-
hetetlenül érdekes keretek között.

Hirdetés elhelyezése a napilapokban

A nyomasztó gazdasági helyzetnek
mindenre kiható jelensége a folyóira-
toknál, heti- és napilapoknál is érez-
teti demoralizáló hatását. E jelenség
reklámok túlságos feltűnő helyen való
elhelyezésében nyilvánul.

Ha megfigyeljük a lapokat, bosz-
szankodva látjuk, hogy a legértéke-
sebb szövegrész közül is egy-egy hirde-
tés ordít reánk csaknem ízléstelen mó-
don. Nagyon sokszor állunk olyan

helyzet előtt, hogy egyik-másik olda-
lán valamelyik napilapnak alig talál-
juk meg az elolvasásra érdemes, ko-
molyabb tárgyú szöveget, mert az or-
szágra szóló szenzációs esemény ököl-
nyi nagyságú címbetűi, valamint a
szembántó feltűnőségű hirdetések töm-
kelegében valósággal elvesz az.

A háborús és konjunktúrás évek
sok csodabogarat vetettek felszínre.
Ilyen csodabogár-maradvány a hirde-
téseknek a szöveg közötti elhelyezése.

Igaz ugyan, hogy a hirdető pénzé-
ért azt kérhet, ami neki — szerinte
— a legjobban megfelel. Hiszen ma
már nem ritkaság az az óhaj sem,
hogy a hirdetést az első oldalnak a
közepén, avagy a lapfej fölött helyezze
el a kiadóhivatal, szalagként. Az nem
fontos, hogy megfelel-e az a jó ízlés-
nek, a fő, hogy feltűnő legyen. Min-
denki a hirdetés feltűnő helyen való
elhelyezésétől várja üzletének fellen-
dülését, azt elfeledik, hogy mindenek-
előtt pénz kellene *feltűnő* mennyiség-
ben a vásárló közönségnek s ha az
volna, akkor a jó áru és szolid ár foly-
tán a kevésbé feltűnően elhelyezett
hirdetés is meghozná a kellő ered-
ményt.

Visszatérve azonban a tulajdonkép-
peni tárgyra, legfőbb ideje volna,
hogy megkezdődjön a céltudatos
munka a hirdetéseknek a lapok hirde-
tési rovatába való visszatelepítésére.

Ha a békebeli lapokat nézzük, láthat-
juk, hogy alig volt a szöveg között
hirdetés, kivéve a szalag-hirdetéseket.
A cikkek címei sem voltak olyan
óriási betűkből szedve, mint ma és
mégis megtalálta mindenki az őt ér-
deklő cikket. Sőt, a kevés címmel el-
látott oldalakon sokkal feltűnőbb volt
egy-egy cikknek a címe, mert a szö-
vegnek tömör volta kiemelte a slágert.
A csak kevesebb szakértelemmel sze-
dett hirdetésekkel is el volt érve a
cél. A jobb lapoknál pedig, ahol nem
sajnálták egy-egy jó, szakképzett hir-
detésszedőnek kifizetett pár korona
többletet, az eredmény sokkal fölötte
állt a mai rendszerű hirdetés-elhelye-
zés hatásossága felett. Esztétikai szem-
pontból pedig össze sem lehet hason-
lítani a két dolgot.

Szerény véleményem szerint az
úgynevezett jobb lapoknál, illetve a
folyóiratoknál kellene megkezdenni az
átalakító munkálatokat. Ha aztán lát-
nák és meggyőződnenek róla azok a
hirdetők, akik, hogy úgy mondjam,
elitjei a hirdető közönségnek, hogy
az eredmény nem marad mögöttes
azoknak az ízléstelenül, szinte kö-
nyöklő módon elhelyezett hirdetések-
nek, a kisebbek — a velük született
utánzási szokás révén — majd áttér-
nek szintén a régi, békebeli, szolid
hirdetési módra.

Nyiregyháza

-n -e.

MANN

ORIGINAL

MANN

FFSET

OFFSET

1927-es
modelű egy- és
kétszint, valamint elő- és
hátnyomástegyszerre végző **offset**
gyorssajtónk óránként 6000 nyomás vég-
zésére alkalmas, pontos regiszter, utólérhetetlen
minőség mellett. E jellegzetes tulajdonságai a gépet
világszerte ismertté teszik.

„Original Mann“ offset gyorssajtók

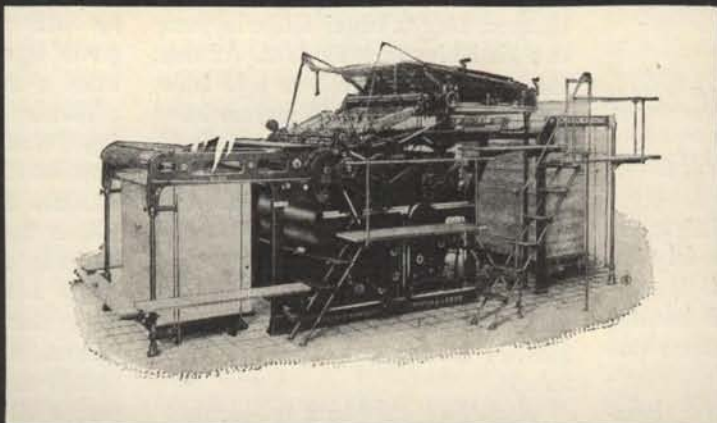
E gépek alapvető gépszerkezeti alkotó elemeinek egyedül logikus elrendezése a
kiszolgálást végtelenül megkönnyíti. Ha ön sikeresen akar versenyezni, úgy
állítson üzemébe „Original Mann“ **offset gépeket**. Kérjen még ma
ajánlatot. Kedvező feltételekről, gyors szállításról biztosítjuk.
Magyarország és Románia részére vezérképviselet:

König János okl. gépészmérnök

Budapest IX, Remete ucca 23. sz.

Telefónszám:

J. 453-58

FEWV

GEORGE MANN & CO. LTD.

4, HENRY STREET, GRAY'S INN ROAD **LONDON W. C. 1**

MAGYAR GRAFIKA

HAVI FOLYÓIRAT * IX. ÉVFOLYAM 3-4. SZÁM * MÁRCIUS-ÁPRILIS

SZERKESZTI ÉS KIADJA BIRÓ MIKLÓS

A kitűzött irányban mindig csak előre!

Kner Imre: A régi magyar betűtermelés önállóságáról

Löwy László: Aktuális kérdések

Herzog Salamon: A nemzetközi sajtókiállítás Kölnben

Laupál Antal: Az új építésű gyorsajtók hátrányai

Hirdetés elhelyezése napilapokban

Rabinovszky Márius: Márffy Ödön művészete

Rabinovszky Márius: Molnár C. Pál illusztrációi

Kiállítások esztendeje

Rasofszky Andor: Harmadízben a csizmákról

Lengyel Vilmos: Új utak az offsetnyomás terén

Benedek Marcell: Révész Béla könyvei

Reprodukciós gépek és segédeszközök

Rövatok:

Feljegyzések — Kiállítási hírek

Könyv- és lapszemle — Technikai hírek — Új betűk és díszek

Szakelőadások — Könyvismertetés

✱

A kitűzött irányban mindig csak előre!

Lapunk legutóbbi számával a *Magyar Grafika* kilencedik évfolyamába lépett. Minthogy ennek az évfolyamnak az első számát az ismert magyar nyomdásztörténeti eseménynek szenteltük, most vetünk rövid visszapillantást az elmúlt nyolc esztendőre, hogy azután termékeny munkálkodásunk multjából erőt merítve, tovább haladjunk kitűzött célunk felé. Abban az időben indítottuk meg nagy áldozatokkal lapunkat, amikor Magyarországon minden romokban hevert. Egy óriási világégés üszkei közül emeltük ki azt a darab életet, amelyet *Magyar Grafikának* neveznek. A magyar könyvnyomtatás dermedt tagjaiba ez lehelt életet, lelket, abban az időben, amikor a pesszimizmus, a lemondás és a nemtörődömség lett úrrá a szakmai életen is. A mai, noha még mindig nem kielé-

gító, de azért élénk szakmafejlesztés és a vidéki szaktanfolyamok a *Magyar Grafika* sürgető kezdeményezései. E sorok célja nem a dicsekvő kérkedés, hanem az a szerény és egyszerű megállapítás, hogy egyenes irányban haladtunk eddig is célunk felé és ezen az úton, sem jobbra sem balra nem nézve megyünk a következő évfolyamokban is tovább előre, mindig csak előre! Mint eddig, ezután is kizáróan a magyar könyvnyomtatás és a vele rokoniparágak és művészetek fejlesztésének szolgálatába szegődünk. A szedésstílus tekintetében soha nem kötjük le magunkat egy irányhoz, mert a *Magyar Grafika* a fejlődés alapján áll. Az újabb irányok mellett állandóan műveli a klasszikus irányú megoldásokat is. A jó könyvnyomtatónak otthonosnak kell lennie a szedés- és nyomtatástechnika minden terén. Ezt az otthonosságot a *Magyar Grafika* olvasói minden különösebb áldozat és fáradság nélkül valamennyien megszerezhetik. Mint ez évi 1—2. számunk igazolja, tág teret adunk régi, kipróbált és elsőrangú mesterszedők mellett az ifjú nemzedék kifejlődésének és érvényesülésének is. A szedés- és nyomtatási példák közlését folytatni fogjuk, hogy egyrészt a sikeren fölbuzdulva, szedőjük alkotás-vágyát fokozzuk, másrészt a példák közreadásával oktassunk, neveljünk. Ez a célunk: oktatni, jó munkaerőket nevelni és tájékoztatni minden szakmai kérdésben. Lapunk szövegrésze ezután is a grafikai iparágak minden ágára ki fog terjeszkedni, a legelemibb tudnivalóktól a legmagasabb szakmai ismeretekig. Azt akarjuk, hogy ezután is ne csak a szedés- és nyomtatásmellékletek legyenek elsőrendűen tanulságosak, hanem a szövegrész is élénk, lebilincselő és tartalmas legyen. Mindezt röviden így fejezhetjük ki: A magyar könyvnyomtatást a legmagasabb színvonalra akarjuk lapunk segítségével emelni. Ehhez kérjük olvasóink támogatását legalább olyan mértékben, mint eddig. Ha ez meglesz, — amiben nincsen okunk kételkedni — kitűzött célunkat biztosan el fogjuk érni.

A régi magyar betűtermelés önállóságáról

Kedves és igen tisztelt Szerkesztő Kollégám!

A Magyar Grafika megindulása óta vagyok lapjának munkatársa s így Ön is tudja, hogy szakirodalmi tevékenységemben sohasem vezettek személyi szempontok. A köztem és Csipio Paprikanusz között keletkezett vitát sem kerestem s az a meggyőződés, hogy már előbbi válaszomban el is döntöttem azt, mert konkrét adatokat sorakoztattam fel, amelyek forrásaira is mindenütt rámutattam és amelyek közül ellenfelemnek egyet sem sikerült megdöntenie. Mégis arra kérem Önt, adjon ennek a cikknek helyet, mert úgy érzem, hogy a vita során fölmerült problémával érdemes foglalkozni, hogy az csakugyan közérdekű. Ez a cikk nem annyira Csipio Paprikanusznak szól, mint inkább a szakma nyilvánosságának s nagyon örülnék, ha mások — nálam hivatottabbak —

hozzászólnának a kérdéshez és más oldalról is megvilágítanák azt. Engedje meg azonban, hogy fejtegetéseimhez hozzáfűzzem Csipio Paprikanusznak szóló válaszomat is.

Művészet és tipográfia

Ma már vitán felül álló tény, hogy a középkor, újkor és legújabb kor egész európai művészete egységes egész képez. Ez az egyetemes európai művészet fejlődése során olyan átalakulásokon megy át, amelyeket ma stílusoknak nevezünk. Ezeket a stílusokat nem egyes emberek teremtik meg, hanem a kor szelleme és fejlődésük szerves összefüggésben áll az emberi társadalom egész szellemi fejlődésével. A művészettörténet egyes jelenségei természetesen nem mindig párhuzamosan tűnnek fel és

múlnak el a kor egyéb kulturális megnyilvánulásai. Egy-egy új nagy eszméáramlat kialakítja ugyan a maga építészettét, szobrászatát, festészetét és ipari formanyelvét, éppen úgy, mint a maga irodalmát, zenéjét, filozófiai, politikai, gazdasági, társadalmi rendszerét, de ezek az alakulások az egyes területeken nem egyszerre és nem egyforma erővel lépnek föl. Az útnak mindig meg kell előbb vívnia a maga harcát a régivel és érvényesülésének lehetőségét azok a viszonyok szabják meg, amelyek között föllép és amelyekkel szembekerül. De az összefüggések az emberi kultúra különféle területeinek jelenségei között kétségtelenül megvannak, azokat ma már egységes felfogásban, a maguk összefüggéseiben bíráljuk el, sőt: megtanultuk azt is, hogy egyikből a másikra következtessünk és összefüggéseik földérítése rendkívül értékes tanulságokkal szolgál.

A mult tipográfiájának történetére tehát teljes joggal alkalmazhatjuk az egyetemes művészettörténet szempontjait, annál is inkább, mert a tipográfiai művészet legfőbb hordozója, maga a *betű*, már a tipográfia megszületése előtt is gazdag és a művészet és művelődés történetével párhuzamos fejlődési pályát futott meg.

Egyéni és nemzeti művészet

Ezen az egyetemes művészettörténeti fejlődésen belül az egyes egyének és alkotásainak az adja meg igazi értékét, súlyát vagy jelentőségét, hogy mennyire sikerül a maga korának művészeti ideáljait megközelítenie, vagy pedig hogy ha korának ideáljától elfordul, alkotásának szelleme mennyire szolgálja vagy készíti elő a következő fejlődési korszakot. Két fő típusa van tehát a művészetnek és a művésznek. A konzervatív, amelyik a saját korának ideálja felé fordul s a forradalmár, amelyik arcát a jövő felé fordítja s saját korának ideálján túl egy újabb fejlődési fokot, a jövőt készíti elő és ezzel a folytonos fejlődést szolgálja. Nem lehet fölvetni a kérdést, hogy a két típus közül melyik az értékeesebb, a magasabbrendű, de mai művészeti felfogásunk mellett mind a kettőt csak a maga történeti helyzetének szempontjából szabad értékelnünk. Az egyiket a saját jelene, a másikat a saját jövője szempontjából, mert csak így lehetünk velük szemben igazságosak.

Az egyén szerepén és jelentőségén túl fölvehetjük egy magasabbrendű, kollektív egyéniségnek, a *nemzet* jelentőségének kérdését is a művészet szempontjából. Ha végigtekintünk azon a korszakon, amelyben *európai* művészetről beszélhetünk, vagyis a *keresztény* Európa művészettörténetén, meg kell állapítanunk, hogy ez a művészet minden korszakában egész Európában egységes arculatot mutat, de alkotásai másodlagos vonásokban magukon viselik a nemzeti jelleget is. Ezt a nemzeti jelleget nagyon nehéz meghatározni, körülírni. Tény azonban az, hogy az egyes nemzeteknek, mint bizonyos korban, bizonyos helyen és bizonyos szervezetben élő társadalmi egységeknek művészete az egységes világnézet, az egységes életviszonyok és egységes technikai körülmények folytán egységes vo-

násokkal ékesíti föl a kor stílusának a nemzeti erőknél hatalmasabb erejével formált alkotásait. A probléma meglátásának, fölvetésének és megoldásának a módját mindig a kor stílusa szabja meg, de a formanyelv a nemzeti szellem hatása alatt sok-sok apró árnyalattal módosul és gazdagodik. Egy régi műalkotással szembenállva rendszeren sokkal könnyebb annak *korát*, származási idejének stílusát meghatározni, mint azt megmondani, hogy melyik *nemzet* mondhatja magáénak. Csak természetes, hogy ezt a hovatarozást nem a művész *származása* dönti el, hanem az, hogy beletartozik-e, benne él-e abban a szellemi egységben, amelyet nemzetnek nevezünk.

Van-e nemzeti tipográfia?

Ha fölvetjük a kérdést, hogy van-e *nemzeti* tipográfia, e kérdésre föltétlenül igennel kell felelnünk. Mert habár a tipográfia fejlődésének menetét is a kor vezérlő eszméi, stílusa irányítja, mégis a nemzeti nyelv szerkezete, a nemzeti élet kulturális fejlettsége, a nemzeti termelés technikai viszonyai ezt a fejlődést befolyásolják s belejátszik ebbe a fejlődésbe a nemzet díszítőkedve, népművészetének — ha van még ilyen — sok eleme belesodródik a tipográfia díszítőkincsébe s nagy szerepük van benne — ha vannak éppen ilyenek — a nemzet éppen akkor élő generációja nagy tipográfusegyéniségeinek is.

Ha valamely új stílus belső tendenciái találkoznak valamely nemzet speciális lelki, kulturális, gazdasági és szervezeti adottságaival és a nemzetnek vannak abban a korban olyan nagy fiai, akik a stílusnak, a kornak tendenciáit tisztán fölismerik, akkor az új stílus az illető nemzet életében hatalmas lendületet vesz s természetesen kora egész európai művészetének életében vezető szerepet biztosít az illető nemzetnek azokkal a nemzetekkel szemben, amelyeknek lelki diszpozíciója, kulturális, gazdasági, szervezeti adottságai elágazók vagy éppen ellentétesek a kor stílusával, mindaddig, amíg a művészet fejlődése más irányt nem vesz, amíg az egyes nemzeteknek és ennek a fejlődésnek a viszonya egymáshoz meg nem változik. Ugyanez a sorsa a fejlődés sodrában az egyéniségeknek is.

A tipográfia elindulása

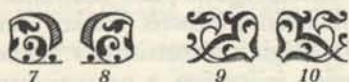
Ha fölvetjük a kérdést, hogy a tipográfia művészettörténete résztvev-e a művészetnek ebben a fejlődési folyamatában, erre a kérdésre is igennel kell felelnünk. De a tipográfia története első négy századának — a mult században bekövetkezett ipari forradalomig, amely ezt az összefüggő fejlődést rengeteg új technikai és gazdasági tényező hirtelen föllépésével megszakította — megvan a maga külön problémája is.

Mint tudjuk, Gutenberg találmányának első célja az volt, hogy a ritka és drága írott könyvet egy gyorsabb és olcsóbb eljárás segítségével pótolja. Ebben a korban az írott könyv tekintélye olyan nagy volt s maga az írás annyira egységes, kiforrott, egyetemesen érvényes formai fejlettségre jutott, hogy Gutenbergnek eszébe sem jutha-

RENAISSANCE- DÍSZÍTMÉNYEK

AZ ANTWERPENI PLANTIN-NYOMDA
1567. ÉVI MINTAKÖNYVE ÉS MÁS
RÉGI FORRÁSOK NYOMÁN

I.

A 16. századnak ez az érdekes nyomdai díszítő-
anyaga voltaképpen keleti eredetű. Mint Francis
Meynell és Stanley Morison kimutatták, a moti-
vumok aranyozott keleti bőrmunkákról származnak s a 16. század első felének velencei és
délfranciaországi kötésein előforduló aranyozó
szerszámok nyomán kerültek át a tipográfiába.
Legelőször Lyonban bukkannak fel, onnan Ant-
werpenen keresztül Frankfurtba jutnak el, de
ugyanakkor Velencébe is visszakerülnek. Így pl.
a 11–12. számúak Jean de Tournes lyoni nyom-
dásznál 1560-ban, az 5–6. számúak Pierre Cha-
staing-nál (Lyon 1562–95), a 3–4. és 7–10. szá-

tott más irányban elindulni, mint amit az írott könyvek
akkori fejlettségi állapota számára kijelölt. Hiszen attól
is kellett tartania, hogy az írott formáktól eltérő könyveit
nem is értékesíthetné. Tudjuk azt is, milyen mesteri mó-
don sikerült neki a 42-soros bibliában kora írott köny-
veit formai tekintetben is megközelíteni. A ligatúrák
bőséges alkalmazásával csaldásig híuen sikerült az írott
könyvek hatását, az írott oldal fölépítését és belső szer-
kezetét utánoznia. De már rövid idő múlva rájött Guten-
berg arra (és ez zsenijének örök dicsősége), hogy az új
technika új, eddig elképzelhetetlen lehetőségeket rejt
magában, amelyek érdekében át kell térnie egy olyan for-
mai megoldásra, amely gazdaságosabb és könnyebben ke-
zelhető s amellet térbelileg is jobban kihasználható
könyvtípust teremtsen. Már az 1459. évben nyomtatott
Durandus és az 1460. évben befejezett Catholicon mutat-
ják ennek az új típusnak az első jeleit, amelynek kialaku-
lását siettetete az addig uralkodó gotikus stílus letünése,
egy új, a klasszikus ókorra támaszkodó stílusnak, a renesz-
szánsznak közeledése. Még Gutenberg életében megszü-
letik az új betű, az, amelyet mi nyomdászok az „antikva”
névvel jelölünk s amelynek feltünése Adolph Rusch
strassburgi nyomdász nevéhez és az 1464. esztendőhöz
fűződik. Az a két német nyomdász, aki az új művészetet
levitte Olaszországba, Sweynheim és Pannartz, 1465-ben
Subiaco-ban olyan betűt használ, amely az antikvához
már közelebb álló átmeneti típust képvisel, de 1467. évi
második betűjük már tiszta antikvatípus, illetve az, ame-
lyet, mint a Rusch-féle típust, valamint a Sweynheim és
Pannartz típusát továbbfejlesztő nagy olasz prototipográ-
fusok betűit is, mi nyomdászok *mediaevalnak* nevezünk.

A „mediaeval”

Ez az új betű már *elvben* különbözik a 42-soros biblia
betűjétől, amellyel a tipográfia fejlődése útjára indult.
Mert amíg az írott betű mestere nem egyes betűt, hanem
mindig szót ír, a szó betűit kapcsolja, komponálja össze
szervesen *szóképpé*, addig az új típus tervező művésze
egyes *betűt* alkot, amelyet nem *ír* többé, hanem *rajzol* és
vés és amelynek úgy kell megalkotva lennie, hogy bár-
mely testvérevel bármely elképzelhető kapcsolatban egy-
séges és harmonikus hatást adjon. Amíg a betűíró szer-
zetes arra törekedett, hogy betűjének függőleges gerendái
a szó keretén belül egységes ritmusban sorakozzanak egy-
más mellé, az új reneszánsz-antikva („mediaeval”) mes-
tere megtanulja már a modern betűöntő egyik legnagyobb
problémáját, azt, hogy annak az üres térnek, amelyet mi
ma a betű „húsának” nevezünk, miként kell alakítva len-
nie, hogy a sokféle irányú vonalból (és nem — mint a
gotikus írásnál — csupa függőleges tendenciájú alap-
vonalból) megalkotott betű ezekben a kapcsolatokban el
tudjon helyezkedni.

A „mediaeval” néven ismert új antikvatípusnak a kéz-
írástól való elszakadása tehát egy új technika feltünése
által okozott forradalmi jelenség a betűművészet terén,
amely azonban nem jutott el azonnal végleges megoldá-
sához, hanem egy hosszú folyamat megindítója lett.

A Kner-nyomda történelmi díszítő-anyagából

Gutenberg és közvetlen követőinek sok átmeneti típusa még minden részletében, a hajsza- és alapvonalak irányában, törésében és egész fölépítésében a ferdén tartott, vágott végű toll alakította régi betű utódja. A germán nyelvterületen ennek a típusnak önálló, külön fejlődéstörténete kezdődött s az ezen a területen kifejlődött későbbi típusok, a „gotikus” betű utódai, a Schwabacher, a Fraktur és a többiek mind őrzik ma is még ezeket a formákat.

De világosan emlékeztet az író toll adta formákra a korai antikva, a „mediaeval” is, a kerek betűk (o, e) alapvonalainak („Grundstrich”) súlypontjában, az i, u, r, m, n, p kis ferde kezdővonalakájában, az m, n felső hajlásának formájában s számtalan egyéb kis részletformában, amelyek a nyomdász szemében a „mediaeval”-családhoz tartozó betűt, a „romantikus” antikvát karakterizálják.

De mindegy, már ez az írott formákból keletkezett, a klasszikus ókor hagyományain épült betű is gyökeres elszakadást jelentett az írott betűtől s megindult a maga fejlődésének útján, amelyet a kor váltakozó és fejlődő stílusának behatásán kívül az öntő- és nyomtatótechnika és a formáló véső technikája alakított.

Az átmenet kora

Innen kezdve egy hosszú, majdnem háromezötven éves fejlődési folyamat indul meg, amelynek végső célja egy olyan típus, amely már igazi nyomdabetű, amely már végkép elszakadt írott ősétől, amely már tiszta konstrukció s amely folyamatnak a végső gyümölcsét, a „klasszicista” antikvát sok helyütt a „mediaeval”-al szemben egyszerűen „antikvának” nevezik a nyomdászok.

Ezt a több mint háromszáz esztendő korszakot a különféle átmeneti típusok váltakozása tölti ki. Sok nagy betűmetsző, sok nagy tipográfus neve merül föl és tűnik le újra, akik úgy a betűformákat, mint a könyv művészetét sok új árnyalattal gazdagítják, de mint ahogy a nyomtatótechnika egész a legújabb kor küszöbéig alapján ugyanaz marad, amelyet Gutenberg és társai alakítottak ki, gyökeresen új művészeti eredményeket sem produkál senki s a tipográfia történetének művelői ezt a hosszú korszakot ma általában a lassú hanyatlás korszakának tekintik.

Csak amikor a reneszánsz utódját, a barokkot egy új, klasszicista stílus váltja fel, érkezik el az a fordulópon, amikor — a régi mediaeval egységes arculatát már jóval előbb megbontó sok apró jelben jelentkező — új típus, a klasszicista antikva végleg diadalmaskodik és benne megszületik az igazi vésett és öntött betű, amely már csupán a hajsza- és alapvonalak („Haar- und Grundstrich”) váltakozásában emlékeztet írott ősére.¹

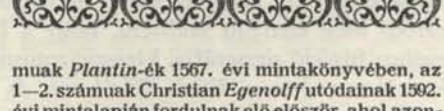
¹ A legújabb tipográfiai irányzat előharcosai ki akarják irtani a klasszicista antikvából még az írásnak ezt az utolsó emlékét is és a homogén vonalból alakított betűnek (amelyet a nyomdász „groteszk”-nek nevez) az egyedüli jogosultságát vitatják. Hogy ez a harc miként fog eldőlni, előre megjósolni nem lehet, de számos kísérlet bizonyítja, hogy a vékony és vastag vonalak váltakozása az olvashatóságnak egyik alapfeltétele, ezt tehát ilyen gyakorlati szempontból sem igen lehet mellőzni.

Kner.

RENAISSANCE- DISZITMÉNYEK

AZ ANTWERPENI PLANTIN-NYOMDA
1567. ÉVI MINTAKÖNYVE ÉS MÁS
RÉGI FORRÁSOK NYOMÁN

II.

muak Plantin-ék 1567. évi mintakönyvében, az 1–2. számúak Christian Egenolff utódainak 1592. évi mintalapján fordulnak elő először, ahol azonban az előbbieket is mind feltalálhatók. Ennek magyarázata az, hogy Egenolff unokáját Jacob Sabon lyoni származású betűöntő vette nőül, aki örökölte 1572-ben Egenolff műhelyét, de aki előbb 1563-ban Antwerpenben Plantinéknak is dolgozott. Ezek a diszek aztán egész Európában elterjedtek s Meynell és Morison kutatásai egész útjukat felderítették. Az Egyetemi Nyomda Története 31. oldalán két 1629. és 1644. évszámmal jelzett címlapon is előfordulnak. Kner Imre.

A Kner-nyomda történelmi diszitő-anyagából

A klasszicista antikva

Ennek az új típusnak végleges kialakítása két dicső névhez fűződik. Az egyik név a Didot-dinasztiáé, a másik név Giambattista Bodoni neve. Lehet, hogy a Didot-k valamivel előbb jutottak el ehhez az eredményhez, hogy a klasszicista antikva a maga tiszta ideáltípusában valamivel előbb bukkan fel náluk, mint Bodoninál, aki rengeteg új kísérletben, rengeteg variánsban igyekezett ezt a végleges típust kialakítani. De ma már kétségtelen, hogy az új tipográfiai szellem Bodoniban vált tudatossá, aki nem elégedett meg magának a betűnek kialakításával, hanem megalkotta hozzá a maga klasszicista tipográfiját is. Bodoni volt az, aki tudatosan és elhatározottan mondott le minden tipográfiai ornamentalsről, a betűt téven meg utolsó könyvei és címlapjai egyetlen díszvé, ő volt az, aki a régi, frott szóképet teljesen felbontva, merész ritkításaival az egyes betűt tette meg címlapjai alkotó elemévé és tisztán architektonikus elvek szerint építette föl legszebb könyveit és címlapjait.

Az új típus aztán sok-sok mester variálta tovább, akik azonban nem jutottak el az új betű *szelleméig*, hanem lemásolták annak *külsőségeit*. A vékony és vastag vonalak kontrasztját öncéllá téve megalkották a mult század elejének és közepének kényes típusait, míg el nem érkezett egy hamis, ismét festőibb szemlélet ideje, amikor a könyv róle idegen elemekkel telt meg s a betűmetsző a különféle cirádás, majd plasztikus hatásokat mímelő betűk finomságainak virtuóz kifejlesztésében kereste a maga örömét. Ennek a további folyamatnak az ismertetése már átvetett bennünket a modern tipográfia történetéhez, ami most nem tartozik vizsgálódásaink körébe. Most még csak annyit akarok itt megemlíteni, hogy a betű történetével párhuzamosan fejlődik az a tipográfiai ornamentals is, amelyet a betűmetsző szintén a betűöntés technikájával alakított, vagyis a *szedhető* tipográfiai ornamentals. Érdekes jelenség azonban, hogy amíg a könyvek fametszetű díszében, az iniciálékban, fejlécekben és záródíszekben minden országban gyakran találkozunk *népies* behatások nyomai, addig a szedhető tipográfiai ornamentals tisztára a nagy művészetek formakincséből táplálkozik s azokból az elemekből, amelyek a kor építészetét és az építészettel kapcsolatos magasabbrendű iparművészetét jellemzik.²

Meg akarom még ehelyütt említeni, hogy a Didot és Bodoni nevéhez fűződő tipográfiai klasszicizmusnak a német kultúrterületen Justus Erich Walbaum és Johann Friedrich Unger voltak a legnagyobb mesterei. Unger volt az, aki a klasszicizmus tendenciáit és eredményeit átvitte a *frakturba*, Walbaum pedig egy tiszta klasszicista antikvának az alkotója, amely több vonásban eltér

a Didot—Bodoni-féle ideáltípustól. Az első eltérés az *arányokban* van, abban, hogy Walbaum betűje szélesebb és a kurrens betűk valamivel alacsonyabbak a verzálisokhoz és sorhagyó betűkhöz képest. A másik eltérés az, hogy a betűknek, de különösen a kurrens betűknek vékony és vastag vonalai között kisebb a kontraszt s a betűk szélesebbek, azoknak nagyobb a „szeme”. Ez a két lényeges különbség, — habár a betűk formai kialakítása semmi eltérést nem mutat a klasszicista típustól, — az összhatásban abban mutatkozik, hogy az egész betű halványabb szürke ösztönust ad, levegősebb, gyengédebb hatású, de a verzálisok valamivel erősebben emelkednek ki az ösztönusból.

Magyar betűtermelésünk eredetisége

Vessük fel már most a kérdést, hogy nagynevű vagy kevésbé ismert, sőt ismeretlen magyar betűmetszőink miképpen helyezkednek el a betűművészet fent vázolt fejlődésében. Vessük fel a kérdést, hogy saját koruk stílusának szempontjából, valamint az egyetemes fejlődés szempontjából produkáltak-e olyan értékeket, amelyek a nagyság és eredetiség jogos igényével léphetnek föl.

Meg kell állapítanunk mindenekelőtt, hogy a nemzet súlyos megpróbáltatásai, az ország sokszor kétségbeesítő gazdasági és politikai helyzete, elképzelhetetlen kulturális és technikai nehézségei közepette ezek a betűmetszők és nyomdászok, akik egyúttal írók, kiadók, könyvkereskedők és könyvkötők is voltak, a lángoló lelkesedésnek a törhetetlen akaraterőnek s az apostoli áldozatkészségnek megrendítő példáit szolgáltatották, amelyekre csak a legmélyebb hálával, csodálattal és tisztelettel lehet visszagondolnunk. Ezeknek az érzéseknek azonban semmi közük nincsen ahhoz a szemponthoz, hogy alkotásaiknak mi a *művészi* értéke. Hiszen a legtöbbjüktől ezek a művészi ambíciók egészen távol állottak s akikben meg is voltak, a külföldről hazakerülve, a technikai, üzleti, existenciális gondoknak olyan tömegével, a szenvedéseknek olyan áradatával kerültek szembe, hogy ezeket az ambíciókat el kellett ejteniök. Talán elég itten Erdély fénixének, Misztótfalusi Kis Miklósnak tragikus sorsára rámutatnunk.

A fölvetett kérdésre tehát azt kell válaszolnunk, hogy kétségtelenül vannak a magyar tipográfia multjában magyar elemek. A magyar nyelv sajátos szórendje és szerkezete befolyásolta címlapjaink felépítésének módját, ugyanez a szerkezet, a hosszú szavak, az ékezetek formája és mennyisége még akkor is befolyásolja az oldal képét, tónusát és ritmusát, amikor a nyomdász tudatos alakítótevékenysége megszűnik, vagyis a síma szedésben. Bizo-

nyira nélkülözhetetlen technikai rutín megszerzéséhez szükséges hosszú esztendőkből elveszítette, de ha tudatára jött, azt a maga professzionista gögjében le is nézte, hiszen szeme állandóan a kor vezető nagy művészei felé volt fordítva. Igazolja ezt az a közismert tény, hogy ennél hamarabb fejlődött ki valamely nemzet céhekbe szervezett, munkamegosztáson alapuló ipara, annál hamarabb veszett el az illető nemzet népművészete, amely csodálatos érintetlenségében élt még e század elején is a viláfgalagalomtól elzárt vidékeken, ahol a nép minden szükségletéről maga kellett hogy gondoskodjon.

Kner

nyos az is, hogy a fametszetű és rézmetszetű díszek között sok van olyan, amely népies díszítőelemeket és egy sajátos magyar felfogás eredetiségét tükrözi, eltekintve az ábrázolás *tartalmi* elemeitől is.

De az is bizonyos, hogy magyar betűmetszőink nem produkáltak *ittthon* olyan betűt, amelynek technikai és művészi tökéletessége a maguk korának átlagos színvonalát túlhaladta volna. És ami a másik fajta, a jövőbe-érző, a fejlődés irányát mutató művésztipusnak létezését bizonyítaná, nem alkottak egyetlen olyan ismert és megjelölhető típust, amely egy fejlődési fokozatnak a maga korában *első* képviselője volna. Így tehát alkotásuknak *önállósága* vagy *eredetisége* nem bizonyítható. Ugyanígy nem alkottak olyan szedhető, tipográfiai ornamenst sem, amely új, eredeti, csak nálunk föllelhető volna.

Ezek volnának a magyar betűalkotás *eredetiségének* a kritériumai. Azt a kérdést, hogy *nemzeti, magyaros* betűt vagy szedhető ornamenst alkottak-e, föl sem vetem. Ennek ugyanis ezen a téren alig van meg a lehetősége. Speciális, nemzeti betűt vagy sajátos, nemzeti tipográfiai ornamenst (természetesen csak a szedhető, betűöntőtechnikával készültől beszélünk!) nem alkottak más nemzetek fiai sem. Ne tévesszen meg bennünket a gotikus-schwabacher-kanzlei-fraktur betűcsalád hosszú fejlődéstörténete sem, mert hiszen ez nem új, eredeti, nemzeti betűalkotás, hanem konzervatív ragaszkodás egy régi, túlélő típushoz — vagyis a gotikus betűhöz —, amelyet az antikvátípus a tipográfiai technika szempontjából *túlhaladott*.

Nagyon érdekelne, hogy akár Csipio Paprikanusz, akár más valaki tudna-e olyan eredeti magyar típust felmutatni, amely elvi kérdésekben, egyéni kialakításban eltér a külföld vezető típusaitól (amelyek között ezernyi átmenet van), vagy olyan magyar nyomdabetűt, amely a maga karakterében, a fejlődés vonalán bizonyíthatóan megelőzte a fejlődés azon fázisán külföldi társait. Nem szégyene ennek a nemzetnek, ha nincsen ilyen típusa, de ha valaki bebizonyítaná ilyennek a létezését, én volnék az első, aki hódolattal hajtánám meg előtte fejemet, mert tudnám, hogy alkotója nagy dolgot cselekedett.

Ha a bizonyíthatóan ismert magyar mesterektől származó betűinket megvizsgáljuk, közöttük tiszta, egységes karakterű, stílusú betűt nem találunk. Világos, hogy *egyes betűeknek* a többiek karakteréből kieső stílusa nem a kezdeményezés, az újítás következménye, mert ezek olyan időkben keletkeztek, amikor a klasszicista antikváról még nem lehet szó, hanem más reminiscenciák játszanak közre. Régi nyomtatványainkon különösen gyakran látni olyan típust, amelynek legtöbb betűje még erősen kézírásos, mediaeval jellegű, de egyesek erősen emlékeztetnek klasszikus római betűk formáira. De a stílusgondolat nincsen konzekvensül keresztülvive s így egyes betűknek az egész stílusától való eltérése határozottan technikai tökéletlenségnek minősíthető. Még a nagy Misztófalusi Kis Miklós *ittthoni* betűiben is sok ilyen következetlenség van, olyan korban, amikor igen sok külföldi betűmetsző alkotott egységes elgondolását, konzekvensen kialakított és gyöngyszerűen egyenletes technikai kidolgozottságú betűket.

Tudom, hogy Csipio Paprikanusz szentségtörésnek fogja ezt a megállapítást minősíteni, de mi magyar nyomdászok még e megállapítás dacára is meghatott tisztelettel tekintünk föl ennek a szent férfiúnak az emlékére, akinek nagyságából nem von le semmit sem, hogy betűi nem ütnek meg azt a művészi mértéket, amelyet abban a korban sok nyugati betűmetszőre lehet már joggal alkalmazni. A nemzeti értékek megbecsülésének alapja nem az elfoglaltság, hanem szerepüknek, viszonyaik és koruk adottságai közepette elért eredményeiknek reális értékelése. Sőt: a szándéknak mérlegelése, amely éppen legnagyobb régi nyomdászunknak, a szegény Misztófalusi Kis Miklósnak esetében olyan nagyon előtte jár a tényleg elért eredményeknek.

Bikfalvi Falka Sámuel

Térjünk most rá bikfalvi Falka Sámuelre, állítsuk be őt abba a történeti konstellációba, amelyben működött. Bikfalvi Falka Sámuel kortársa volt olyan mestereknek, mint a Didot-k, mint Bodoni és a sok kisebb mester, akik ezeknek a nagyoknak eredményeit aprópénzre váltva dolgoztak. Olyan korban dolgozott tehát, amikor egy új stílus volt kialakulóban, amikor az új formai gondolat legyűrte a régít, de amikor a betűmetszés *technikája* is csodálatos magasságra emelkedett. Bodoni nyomtatványai technikai szempontból is egészen elsőrangúak. Legapróbb betűs nyomtatványain is a betűk jusztirozása alig egyenlőtlenebb, mint a mai tökéletes műszerekkel dolgozó betűöntőké. A betűk vonalvastagsága, arányaik pontossága, a stílusgondolatnak következetes keresztülvitele bámulatra kell hogy készítsen bennünket ma is. Ha azonban visszanézünk a múltba (mint ahogy visszanézett maga Bodoni is, aki a régi tipográfia kitűnő ismerője volt), meg kell állapítanunk, hogy ez a technikai fejlettség egy hosszú folyamat eredménye, mert hiszen például a híres Elzevir-féle respublikák a 17. század elején a maguk 32° alakjában olyan tisztán, élesen és egyenletesen vannak nyomtatva, mint sok modern, komplettöntőgépen öntött betűkről négyhengeres modern gyorssajtón nyomott könyv és amit sok mai nagy magyar nyomda munkáiról nem lehet elmondani, egy-egy ilyen kis kötetkében sok tucat lapot kell átlapoznunk, amíg egy olyat találunk, amelynek sorregisztere nem áll hajszálpontosan.

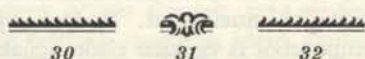
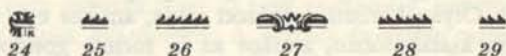
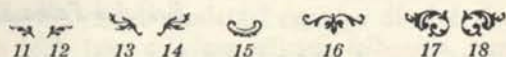
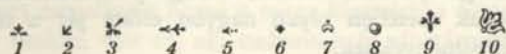
Ebben a korban tehát már igen magas technikai követelményeket lehet és szabad felállítanunk s ami a művészi elgondolás eredetiségét illeti, olyan korban, amelyben két művészi világnézet küzd egymással (mert hiszen a mediaeval és a klasszikus antikva harca ezt jelenti), eredeti és önálló gondolatokra képes művészembernek különösen van módja és alkalma egyéniségének önállóságát bizonyítani.

Nem tudom, melyik az a betűtípus, amelyet Falka Sámuel alkotott s amelyet a Monotype igazgatósága hajlandó forgalomba hozni. De ha az az, amelyiket már az 1814. évi kisebb egyetemi nyomdai Schriftprobe és az 1824. évi nagyobb Schriftprobe „Lateinische Schriften” című fejezete ismertet, akkor meg kell állapítanunk, hogy ez a betű sablonos klasszicista típus, amely arányai-

DÍSZÍTMÉNYEK

SIMON-PIERRE FOURNIER LE JEUNE
PÁRIZSI BETŰMETSZŐ ÉS ÖNTŐ
1742-BEN MEGJELENT
BETŰMINTAKÖNYVÉBŐL

I.

A 18. század tipografiai díszítőanyaga legnagyobb részében francia művészekről származik. A kor díszítőstílusának formáit legelőször Louis Luce vitte át a tipográfiába, akinek díszítőanyaga a párizsi Imprimerie Royale 1740. évi mintakönyvében jelent meg. Két évvel később, 1742-ben jelent meg Simon Pierre Fournier le jeune gazdag mintakönyve, amelyből a fent bemutatott anyag is származik. Fournier anyaga igen gyorsan eljutott ez az anyag Johann Thomas Trattner bécsi betűöntődjének 1760. évi mintakönyvébe is. A Fournier-féle anyagból származik az Egyetemi Nyomda 1773. évi leltárának

A Kner-nyomda történelmi díszítő-anyagából

ban és különösen a kisebb grádusok tónushatásában leginkább *Walbaum* betűjére emlékeztet, mely már 1800 körül jelent meg. Nincsen egyetlen eredeti, egyéni vonása ennek a betűnek, ami szándékos alakításra, egyéni felfogásra mutatna. Ami pedig technikai színvonalát illeti, meg kell állapítanom, hogy a vonalvastagság egyenletes keresztülvitele nem sikerült, hogy a betűk nem állnak olyan pontosan „vonalban”, amint azt ebben a korban már joggal meg lehet kívánni, hogy különösen a nagyobb grádusokban a verzálisok erősen kiesnek formában, arányokban és vastagságban a betű tónusából. Meg kell állapítanom, hogy a kurzívban nincsen meg e kor klasszicista kurzívjainak kellemes folyamatossága, ami metszési tökéletlenségek következménye. A kurzív egyes betűinek dőlési foka különböző, ami az egyenletes, folyamatos ritmust eleve kizárja. Sok jel arra mutat, hogy a betűt nem egy kéz metszette s ezért az elvek, amelyekre fölépül, nem vitettek következetesen keresztül. Így például fel-tűnő a Grobe Doppel Cicero Cursiv kurrens s betűjének nagy különbözősége az ugyanazon lapon bemutatott Kleine Doppel Cicero Cursiv kurrens s betűjétől. Amellett, hogy a betű több és nem egyformán gyakorlott kéz munkája, szól az Egyetemi Nyomda Történetének és Ná-dai Pál dr. e lap legutolsó számában megjelent cikkének sok adata, amelyek szerint Falka termelése állandóan ki nem elégítő volt mennyiség szempontjából, úgyhogy emiatt külföldről kellett utánpótlást szerezni s hogy nem tudott magának munkatársakat sem nevelni, mert tanon-cai elszökdöstek és mert rossz viszonyban volt a nyomda vezetőségével.

Ha az Egyetemi Nyomdának birtokában van egy olyan mintakönyvpéldány, amelyben egykorú följegyzések meg-állapítják, hogy melyik grádus jött külföldről és melyiket metszette Falka vagy más valaki, akkor abban a kivételes helyzetben vagyunk, hogy nem kell részletes és hossza-dalmas, mindig bizonytalan eredményű összehasonlító tanulmányokkal megállapítani, hogy a betű egyenlőtlen-ségében kinek mennyi a része, hanem ezeknek a följeg-yzéseknek az alapján kétségtelenül ki lehet Falka önálló-ságának, eredetiségének, sőt hozzáértése és technikai ügyességének fokát is deríteni.

Válasz Csipio Paprikanusz úrnak

Kedves jó Szerkesztő Kollégám, ezek voltak azok a mondanivalóim, amelyeket erről a témáról közölni akar-tam a szakma nyilvánosságával. Kérem, engedje meg, hogy még foglalkozhassam Csipio Paprikanusznak e lap mult számában megjelent válaszával is. Igérem, hogy a vita személyi részében nagyon rövid leszek.

1. Mindaz, amit Csipio Paprikanusz a cirill és egyéb idegen betűkről elmond, nem érdekel, mert itt más-ról van szó. Csipio Paprikanusz megrámadott en-gem, állításaimmal egy más álláspontot szege-zett szembe. Kettőnk igazának eldöntéséhez annak, hogy a bécsi politika Pesten egy szláv kultúrközpont megteremtését látta szükségesnek, semmi köze nincsen. Ezt a tényt különben annál kevésbé vonhattam kétségbe, mert évek óta megvan birtokomban az Egyetemi Nyomda

1824. évi betűmintakönyve, néhány szép régi szláv egyetemi nyomdai nyomtatvánnyal egyetemben.

2. A Cs. P. által megtámadott előszóban én az antikva betűről beszéltem. Ez alatt a név alatt mi nyomdászok azt a betűt értjük, amely, mint fentebb elmondottam, 1464-ben született meg Strassburgban, amelyet Sweynheim és Pannartz vitt le 1465-ben Subiácóba s amelyből kifejlődött az az olasz mediaeval is, mellyel az első magyar nyomtatott könyv is nyomtatott. Ehhez az antikvához igazán nem lehet köze sem Pilgrim püspöknek, sem Géza fejedelemnek, sem szent Gellértnek, sem az Árpádoknak, mert habár e betű formáinak őse kétségtelenül a rómaiak írása, mégis a külön verzálissal és kurrenssal bíró, általunk „antikvának” nevezett betű csak az 1460-as években született. Ajánlom Cs. P. úrnak, hogy ha tipográfiai vitába keveredik, ne tévessze össze más tudományágak terminus technicusait a mi szakmánk szóhasználatával, mert akkor nem érthetjük meg egymást.

3. Amit Cs. P. cikkének harmadik hasábján az európai betűművészet egységéről mond, azzal az én álláspontomat igazolja. De a magyar betűmetszés eredetiségére nézve nem közöl egyetlen új, konkrét adatot sem (hacsak a Pécsi Lukács és Huszár Gál fába metszett iniciálisaira és a Pilgrim püspökre vonatkozót nem, aki vagy egy fél-évezreddel előzi meg a betűmetszés és öntés, illetve az antikva megszületését). Ismételten kérem őt tehát, sorakoztassa fel végre e lap hasábjain azt a névsort, amely „Misztótfalusi Kis Miklóstól bikfalvi Falka Sámuelig” terjed. Bizonyos vagyok benne, kedves Szerkesztő Kollegám, hogy ennek a névsornak a közlésétől és a szemléltető bizonyítékok bemutatásától Ön nem fogja sem a teret, sem a klisé-négyzetcentimétereket sajnálni.³

³ Hogy ennek a névsornak az összeállítását megkönnyítsem, emlékeztetem Cs. P.-t *Kaproncai Nyerges Ádámra*. Az Egyetemi Nyomda Története a 112. lapon megemlíti, hogy az E. Ny. az 1795. év végén megvette *Novakovich* István udvari ágens cirill-betűs nyomdáját, amelyet Novakovich két évvel előbb *Kurböck* Józseftől vásárolt. Talán érdekli Cs. P.-t az az adat (amely az E. Ny. Történetében nincs megemlítve), hogy ennek a *Kurböck* Józsefnek szláv és keleti betűit az 1772–74. években *Kaproncai Ádám* metszette. Ezt az adatot *Firtinger Károlynak* „Ötven év a magyar könyvnyomtatás közelmúltjából” című, 1900-ban megjelent munkájában találtam, ahol *Firtinger* a 16. oldalon facsimilében közli *Kurböck* 1774. évi betűmintakönyvének címlapját, mely szerint a betűmintakönyvben bemutatott „illyrico-orientalis” betűket *Kurböck* Józsefnél „ab anno 1772 usque ad annum 1774 sculpsit et omnimode praeparavit *Adamus Kapronczai transylvano-hungaricus*”. Ugyanezt megemlíti dr. *Anton Mayer* is „*Wiens Buchdrucker-Geschichte*” című, 1887-ben megjelent művének 46. lapján, *Kurböck* életrajzában, de dr. *Mayer* ezt a mintakönyv-címlapot nem láthatta, mert kérdőjelet tett *Kaproncai* szerepére utaló adata mellé, holott a címlap, mivel azt maga *Kurböck* publikálta, feltétlenül hiteles bizonyítéknak tekinthető. (Különös véletlen, hogy dr. *Mayer* könyvének ugyanezen a lapján von érdekelt párhuzamot *Kurböck* és *Trattner* egyénisége között, még pedig nem éppen *Trattner* előnyére.) — Ez az adat valószínűvé teszi, hogy az Egyetemi Nyomda Bécsben vásárolt cirill és keleti betűi mégis csak magyar betűmetszőtől származnak, de ez az adat ismét csak nem antikvára, hanem idegennyelvű szedéshez használatos betűkre vonatkozik, és igazolja azt az állításomat, hogy kiváló betűmetszőink külföldön működtek, mert *Kaproncai* betűmetszői működésének súlypontja is külföldi tartózkodásának idejére esik.

DÍSZÍTMÉNYEK

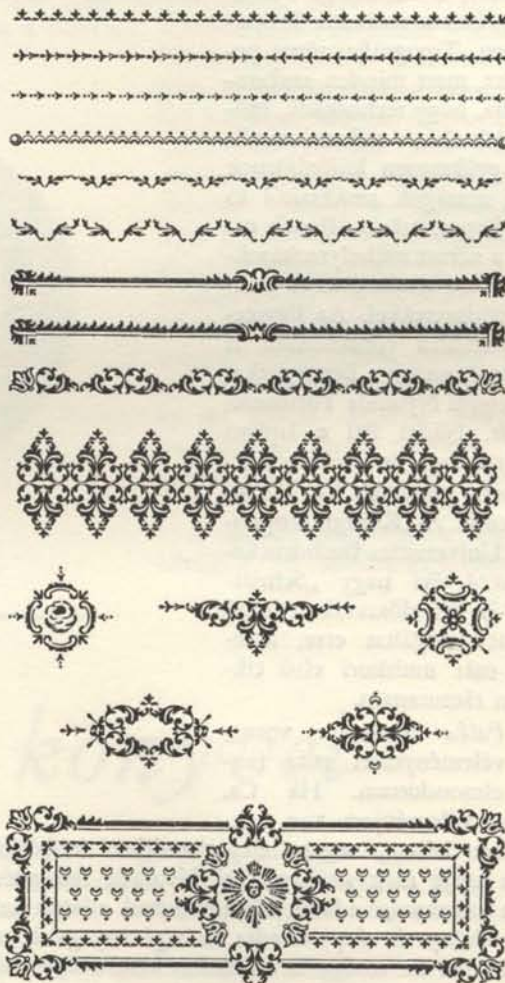
SIMON-PIERRE FOURNIER LE JEUNE

PÁRIZSI BETŰMETSZŐ ÉS ÖNTŐ

1742-BEN MEGJELENT

BETŰMINTAKÖNYVÉBŐL

II.

címlapján bemutatott díszítődarabok nagyrésze is (amelyek azonban az Egyetemi Nyomda Történetének 103. oldalán bemutatott erősen kicsinyített és nagyon tisztátalan reprodukcióban nehezen határozhatók meg), mint például a fenti 10. sz. figura. Ugyancsak *Fournier* készítette a felső sor díszített kurzív verzális betűjét. Az Egyetemi Nyomda 1773. évi leltárában szereplő hasonló díszbetűk (amelyek a Magyar Grafika ez évi 49. oldalán vannak bemutatva) szintén *Fourniertől* származnak s ezek is egész Európában elterjedtek, így például előfordulnak *Giovanni Battista Bodoni* 1771. évi „*Fregi e Majuscole*” című mintakönyvében is. *Kner Imre*.

A Kner-nyomda történelmi díszítő-anyagából

4. Ami a „Made in Germany” kérdését illeti, fentebb bizonyítottam azt, hogy a mediaeval sem olasz eredetű, hanem az összes jellemző vonásaival készen volt már 1464-ben Strassburgban, tehát egy évvel előbb, mint az első, szintén németek által készített nyomtatvány olasz földön. Tehát igenis, még az annyira olasznak tartott mediaeval is „made in Germany”! Egyébként fölmentve érzem magam az alól, hogy a német kultúrbefolyás túlsúlyra jutását bizonyítanom kellene. Általánosságban azért, mert ennek nyoma ott van társadalmi és állami berendezkedésünkben, kulturális és gazdasági életünkben mindenütt, a habsburgi hatalmi rendszerbe való sokévszázados beletartozásunk örökségéig. Tipográfiai téren pedig azért, mert minden szakember tudja, hogy technikánk, műhelyszokásaink, szakmai tradícióink gyökeresen különböznek a latin országok szokásaitól és szoros kapcsolatban állanak ma is még a német műhelyszokásokkal, szakmai tradícióval és technikai módszerekkel. Az Egyetemi Nyomdára vonatkozóan is ott vannak ennek a bizonyítékai az Egyetemi Nyomda Történetében, dr. Náda Pál e lapban megjelent szép és értékes cikkében, sőt: magának Cs. P.-nak cikkében is. A „Königl. Ungarische Universitäts-Buchdruckerey” 1824. évi nagy „Schriftprobe”-ja két előszavában is bő adatokat szolgáltat erre, amelyekre már multkori első cikkemben rámutattam.

5. *Falka* Sámuelre vonatkozó véleményemet már fentebb elmondtam. Ha Cs. P. más véleményen van, akkor ismét kérem, tegyen eleget multkori felszólításomnak és kérje meg az Egyetemi Nyomda igazgatóságát, hogy a származási adatok följegyzésével ellátott leltárak és mintakönyvek alapján adja ki régi anyaga leszármazási tábláját. Ez amúgy is kulturális kötelessége volna és hogy eddig nem történt meg, határozott mulasztása az E. Ny. Története tudós szerkesztőinek. Falka szerepének és jelentőségének megállapítása csakis ilyen alapon lehetséges, mert hogy a művészi nagyságnak a tanítványok száma volna a kritériuma, azt talán maga Cs. P. se gondolja komolyan s különösen nem gondolhatja ezt akkor, amikor ezek a tanítványok sorra elsőznek mestereik mellől (lásd: Egyetemi Nyomda Története 198. l., 174. sz. jegyzet). Hiszen ha így volna, akkor a nagykorú zeneiskolák igazgatói messze túlszárnyalnák művészi nagyságban világhírű komponistáinkat és előadózásainkat, annál is inkább, mert az ő növendékeik nem szoktak „mind megszökní”.

6. *Dürer* nevét egyáltalában nem a betűművészettel kapcsolatban említettem (habár az ő befolyását erre a területre még akkor sem lehet tagadásba venni, ha sajátkezüleg sohasem is alkotott nyomdai típusokat). Reá azért hivatkoztam, hogy bebizonyítsam, mennyire nem a származás határozza meg a magyarsághoz tartozást. Hiszen *Dürer* maga jegyzi fel, hogy apja Magyarországból származik és mégis ma őt tartja a világ a német művészet legjellegzetesebb képviselőjének. Azt, amit *Trattner*ről „illik tudni”, igazán nem nehéz tudni, hiszen Cs. P. is eléggé ismert adatokat publikál. De egyrészt ezt a nagystíliú nyomdászkiadót, betűöntő- és papírgyáralapítót, aki a modern vállalkozótípus egyik őse, működésének szelleme alapján igazán nem merném a magunkénak mondani.⁴ Hogy pedig neki személyes része volna öntődéje betűinek és díszjeinek kialakításában, azt nem tudom, tudná-e Cs. P. bizonyítani, hiszen *Faulmann Károly* még azzal is meggyanúsítja *Trattner*t, hogy francia eredetű anyagát sem fizette meg, hanem egyszerűen utánöntötte (ami abban a korban igazán nem volt ritkaság, hiszen sok betűöntőnek egyenesen ez a jogosulatlan utánöntés volt az egzisztenciális alapja).

7. Már a multkor rámutattam arra, hogy az Egyetemi Nyomda 1773. évi leltárának címlapján és egyéb oldalain bemutatott tipográfiai díszítőanyag (hangsúlyozom, hogy a metszett és öntött, szedhető anyagra gondolok), valamint több díszbetű is, *Fournier*től származik. (Lásd Egyetemi Nyomda Története 1927. 103., 104., 107., 110–111. o.) Hogy *Trattner Fournier*-féle anyagot árusított, az régen bizonyítva van,

Kner Albert rajza

⁴ *Trattner*nek sikerült elérnie, hogy egy 1761. január 1-én megjelent dekretum megtiltotta a külföldi betűknek behozatalát, de kötelezte *Trattner*t arra, hogy az örökös tartományok nyomdái szép és tiszta betűkkel lássa el, — azon az áron, amennyibe a külföldi betű a behozatali vámmal és fuvarköltiséggel együtt került! 1772-ben ezt a dekretumot újra megerősítették, de csak 15 évi időtartamra. *Trattner* azonban kísérletet tett arra, hogy ezt a privilégiumát Magyarországra is kiterjessze oly módon, hogy a nagyszombati jezsuitáknak is csupán saját nyomdájuk részére legyen joguk betűt önteni, de ezt a kérését a magyar udvari kancellária elutasította. Ha *Trattner* ezt a célját elérte volna, akkor nemcsak a későbbi egyetemi nyomdai betűöntőde üzletkörünek kifejlődését tette volna lehetetlenné, de elvben lehetlenné tette volna a magyar betűöntőipar kifejlődését is. Ezek az adatok dr. *Anton Mayer* az előbbi jegyzetben idézett munkájának 33–34. oldalán találhatók, ahol a források is pontosan meg vannak jelölve. Amikor az önálló magyar betűtermelés létezését vitatjuk, feleslegesnek tartom, hogy *Trattner* ezen szándékához további megjegyzéseket fűzzek!

Kner

sőt, ha jól emlékszem, néhány év előtt ismeretlen tettes által elloptott Trattner-féle mintakönyv-példányomban ezt maga Trattner is hirdette. Mivel Fournier mintakönyve nem állott rendelkezésemre, nyugodtan hivatkozhattam tehát a Trattner-féle 1760. évi mintakönyv számaira, amelynek facsimile-kiadása a kezeim között van. De a Fournier-féle mintakönyv címlapja és anyagának jórésze igen sok helyen van a szakirodalomban reprodukálva. Ha tehát Cs. P. még mindig ennek az anyagnak az eredeti voltát vitatja, nem elég arra hivatkoznia, hogy 1760 előtt megvolt ez az anyag Nagyszombatban, hanem bizonyítania kellene, hogy ezt az anyagot az E. Ny. már 1742 előtt is használta. Nagy érdeklődéssel várom ennek a bizonyítékait.

Személyes kérdésben

Ezek volnának ténybeli ellenvetéseim, kedves Szerkesztő Kollégám, de most még arra kell kérnem, adjon teret személyes megjegyzéseimnek is.

Cs. P. úr válaszában bevezető részében némi bókoló elismerést utalványoz ki nekem, de cikke utolsó mondataiban a mult iránti tiszteletlenséggel és hálátlansággal, a tudatlanság gögjével vádol meg. A bókot köszönettel elfogadom. De a vádat, amelyet itt szószerint leközlök, nem vághatom zsebre. Cs. P. szerint: „Kár olyanokat a világvélemény előtt rólunk hangoz-

tatni, amit nem tudunk igazolni. Kissé belelapozva multunk emlékeibe, könnyen megállapíthatjuk azt, hogy elődeink is igen sok értékes dolgot hoztak létre. Nem kell tehát azt hinnünk, hogy minden csak ma és velünk kezdődik”.

Ugy érzem, hogy ezen a fórumon igazán felesleges ez ellen a rendkívül súlyos vád ellen védekezni. A magyar nyomdászati szakirodalomban a tárgyilagosság, egymás igazságának tisztelete eddig töretlen hagyomány és így elég rámutatnom az utolsó tíz év alatt megjelent írásaimra és munkáimra, hogy ez a vád leperegjen rólam. De hogy megmutassam, mennyire olvasta el Cs. P. azt a cikkemet, amelyre egész támadását felépíti, arra kérem Önt, kedves Szerkesztő Kollégám, közölje le alább a leipzig kiállítási katalógus magyar csoportja elé írt előszavamat, amelyet Cs. P. első támadásában kifogásolt. Ez a katalógus 20 nemzeti csoport bevezetéseként 20 ilyen előszót tartalmaz. Vajjon talál-e az egész katalógusban Cs. P. még egy előszót, amely a tradícióhoz, „a mult könyvművészetének forrásaihoz” való visszatérésnek szükségességét határozottabban hangsúlyozza, mint éppen ez az előszó, amelyet nyilvánosan megtámadni olyan sürgősen szükségesnek látott.

Kner Imre

*

A szóban levő előszót készséggel közöljük. (L. lapunk 113. oldalát.)

Kner Albert rajza

Révész Béla könyvei

Minden dolgozó ember örömmel fogadhatja azt a hírt, hogy a „gyűjteményes kiadások” korában a dolgozók költőjének, Révész Bélának írásai is a maguk egészében kerülnek a közönség kezébe. A gyűjteményes kiadásból egyelőre két novelláskötet jelent meg: *Proletárok és Ujra és mindig*. Olyan két kötet, amely tökéletesen jellemzi íróját.

Révész Béla magányos, zárkózott, elhúzódo ember, aki személyét csak az elkerülhetetlen szükség esetében viszi a világ elé, az emberekkel nem egyéni kapcsolatot tart fenn, hanem mint emberekkel, mindnyájukkal van együtt.

Mit jelent ez: minden emberrel együtt lenni? Ha nem üres, híg, általánosságba vesző emberszeretet, akkor csak azt jelentheti, hogy van az emberiségnek egy csoportja, amelyet a Mindenkiel azonosítunk, amelyet mindenki szerethetne kifejleszteni, amelynek mellette állunk harcaiban, szenvedéseiben. Révész Béla mindenkije:

a dolgozók, a szegények, a munka betegjei és nyomorékjai, az a mindenki, aki valóban rászorul, hogy részvétel hajoljunk föléje, harcoljunk érte, boldogulásáért, egészségéért, igazságáért.

Révész Béla sohasem beszél írásaiban magáról és mégis lírai költő: a kollektív lírának, a jövő lírájának első nagy képviselője irodalmunkban.

Első pillantásra naturalistának látszik.

Amit Zola egy-egy regényben csinált meg, egy bizonyos munkanem tanulmányozását: azt Révész Béla kis tárcanovellákba sűríti. Tárcai nem „a munkáról” szólnak, hanem a bányászról, a gyufagyári, a szövőgyári munkásról, a gépszédőről vagy akár a szobafestőről: mindegyikről, mindegyiknek munkájáról külön tud annyit, mint a naturalista regényíró a maga hőseiről. Ujságcikkein látszik, hogy pontos adatot gyűjt mindenütt, ahol emberi szenvedésről van szó; a fegyencek, az örültek életét éppen úgy tanulmányozza, mint a gyári szerencsétlen-

ségek áldozatait. Regényt ír a férfiakról megfosztott, ki-vándorló falvak asszonyainak szexuális nyomorúságáról, riportot a banktisztviselők tengődéséről, ez mind az ő témaköre, de több mint témakör: része annak a kollektív életnek, amelyet ő, az egyedül álló ember együtt él mindeikkel.

Ami ebből az adatgyűjtésből irodalomká sűrűsödik, az már nem naturalizmus, nem a tudomány fontoskodásával föllépő száraz adatösszerakás. Novelláiban emberek számai mozognak, akik nem típusok, hanem egyénien meglátott, különös emberek. Az a nagyon-nagyon kevés, amit Révész Béla önmagáról megvallott, csak sejteni enged, hogy itt is, ott is saját magából adott és öltöztetett fel valakit idegen ruhába. Nem is ezért nevezem lírának Révész Béla írásait, hanem mert a naturalistákon túlvő adatgyűjtés ellenére sohasem az adat a fontos bennük, hanem az érzés és a forma.

Anélkül, ismétlem, hogy a maga érzelmeit, szánakozását egy szóval is kifejezné az író, minden egyes aprósága a szereplők érzésvilágának, hangulatának költői kifejezése. A körülmények, amiket leír, csak díszletek ehhez. A gyilkos géptől való misztikus félelem, a leselkedő haláltól való irtózás, a láthatatlan gazdával való szembe-kerülés és lázas tömeghangulata, az örökké bezárt ember vágyakozása a napfény, a szabad természet után, a magára hagyott munkás ráébredése arra, hogy hiszen ők sokan vannak és együvé tartoznak, ezer ilyen példát hozhatnánk fel Révész Béla novellásköteteiből, ami mindennek a kollektív érzésvilágnak megszólaltatása.

Formája is lírai: egy hang, egy hangulat vonul végig

NAGY JÓZSEF

NŐI PODRÁSZ

6

BUDAPEST VI, TERÉZ KÖRÚT 30

Csabai-Ékes rajza: Gyakorlati példa

minden kis darabján; különös mondatok, váratlan jelzők és szókötegek, sajátos ritmusok, szenvedélyes szóhalmozások, stnófák és refrének, amiknek mind nincs közülük a naturalista ábrázoláshoz, mind egy más, magasabb költői célt szolgálnak, a pusztá értelem számára néha ép oly nehezen megközelíthetők, mint Ady versei, de beleérzéssel olvasva, zenehalló füllel hallgatva, éppen azt a hatást érik el, amit a művész akar.

Itt, a zeneiség területén kapcsolódik Révész Béla ahhoz a két világszellemhez, akik előtt a rokonlélek, a rokontragédia megérzésével hódol írásaiban: Beethovenhez és Ady Endréhez. Amit Beethovenról ír, magáról írja: zenei szennációkban felolvadó ifjúság után, mindörökre megmaradva hangokban gondolkozó embernek, muzsikáló sorok szerzőjének, éppen úgy kénytelen lemondani a külső hangok világáról, mint a zene legnagyobb hőroza, Beethoven.

Amit Ady Endréről, borral, asszonnyal és végzettel való túsáiról ír, azt csak költő írhatta, aki fizikai fátlyakon keresztül jobban hallja az élet titkos melódiáját, ezer szürke asztaltársánál s a vérbeli testvérnél is: a testvér nem rokona, nem ismerőse a költőnek, csak a másik költő.

Izetlenség volna, ha összeméréseket, hasonlításokat csinálnék a halhatatlanságba emelkedett Beethoven és Ady s a köztünk élő, küzködő Révész Béla között. De ezt a kapcsolatot, a zenét, a költő muzsikáját hangsúlyoznom kell, mert ez megvilágít egy másik, mélyebbre ható összefüggést az egyén és a mindenki között. Ezt az összefüggést a pusztá értelem sohasem teremtheti meg; a művészetek között a zene adománya ez elsősorban; a költészeté is csak annyiban, amennyi zeneiség van benne. Beethoven, aki az egyéniség legmagasabb csúcsára emelkedett, mint ember: erről a csúcsról hatalmas lendülettel felszárnlyalt azokba a magasságokba, ahonnan már egynek látja a zseni az emberiséget és magához ölelheti a milliókat. Ennek a nagy ölelésnek a kifejezője a IX. szimfónia. Beethoven után az egyéniség kultuszának egész évszázada következik, de azért ennek a századnak egyre erősebben hallatszó basszus kísérete a *mindenkit* kifejezni akaró világerzés. Száz évvel Beethoven után Ady járja végig ezt az óriásoknak való utat, az En legteljesebb, legszabadabb kifejtéséig és innen a Minden hurcolásáig.

Révész Béla, Ady kortársa, pályatársa, legigazabb megérzője, a maga prózailírájában pillanatra sem szédül az egyénkedés hiábavaló útjaira. Énjét nem azzal fejezte ki, amit mondott, hiszen magáról nem beszélt, hanem azzal, ahogyan mondta: a maga hangjával, stílusával, ritmusával, mondatainak egyéni hőfokával. Ebben egyedül volt és egyedül is marad, ezt hiába próbálja utánozni akárki. De ez az egyéni hangú muzsika, éppen mint Ady, a Minden hurcolását zengi, harsonázza, orgonálja. Ez a muzsika ma is megtalálja már a maga megérzőit és bizonyos, hogy a jövőben megtalálja milliószoros visszhangú kórusát, az emberi szolidaritás énekkarát.

Benedek Marcell

Aktuális kérdések

A grafikai ipar minden újtása nálunk külön harcot kell, hogy megvívjon a mindenkor megnyilvánuló konzervativizmussal s amikor végre sikerült a szélesebb rétegek érdeklődését felkelteni, úgy még hosszú idő telik, amíg a számos tervezgetés és idea végre valamilyen konkrét formában megtestesül.

A mélynyomás esetében ez a körülmény annál súlyosabban hat, miután a háborút megelőző években már ez az eljárás nálunk nemcsak hogy jól ismert, de bizonyos művészi tökélyre is jutott, úgyhogy az azt követő visszaesés semmiképpen sem indokolt.

A ma üzembelen levő csekélyszámú mélynyomóberendezések még a békeévekből származnak és így azok nagyon lemaradtak a technika fejlődésében. Csak a legutóbbi időben mutatkozott némi megmozdulás, ami esetleg arra enged következtetni, hogy a mélynyomás kérdésének minálunk nagyon is elméleti alapokon nyugvó jövője a praktikus megvalósuláshoz kezd közeledni.

Amikor a közeljövőben a mélynyomás iránti kereslet növekedésével kell számot vetni, sem térhetünk ki oly kérdések alapos megtárgyalása elől, amelyek maholnap mindnyájunk részéről fölmerülhetnek.

Ezen feladatnak két részletben próbálok eleget tenni. Először is a nyomdászt érdeklő technikai kérdések néhány válogatott reprezentánsát fogom vizsgálat alá venni, azután pedig röviden a mélynyomó-berendezés mechanikai felépítését fogom ismertetni.

*

Kezdem pedig egy meglehetősen általános, de úgy itthon mint pedig a külföldön leginkább vitatott kérdéssel, a *többszínű mélynyomtatással*, amelyről részleteiben fogok megemlékezni.

Amíg az egyszínű mélynyomást ma már az egész internacionális grafikai ipar befejezett ténynek tekinti és változást, illetve fejlődést csak annak részletmunkálataiban remél, addig a többszínű mélynyomás legalább is az eredetihez teljesen hű (fakszimile) reprodukciók előállításánál még nem teljesen kifejlett.

Mint tudjuk, a mélynyomás előnyét minden más eljárás fölött a felületek osztatlan, teljesen homogén volta és a tónusok korlátlan fokozata biztosítja. Mert míg a síknyomás meglehetősen összefüggő felületet ad, hiányzik belőle a mélység; addig a magasnyomás sokkal több fokozatot enged meg, mint a síknyomás, de viszont az autotípiái pontok felosztása következtében a kép részekre szakad. Amíg tehát a síknyomás esetleg 4—115 színnel, a magasnyomás 4 vagy több színnel megközelíti, azt a mélynyomás 4 színnel abszolút tökéletesen megoldja.

Készaravva írtam azt, hogy 4 színnel, holott általánosan tudott dolog, hogy a 3 színű nyomatok nemcsak elméletileg, hanem gyakorlatilag is a legtekélyesebbek. De míg ez utóbbi a legerőteljesebb árnyéket és kon-

túrokat is három alapszín egymásranyomása által kell hogy tisztán kifejezze, ami nagyon kényes feladat, addig a négyszínnyomáshoz ezt a szerepet az alapszíneket összefogó fekete veszi át, amely nemcsak az esetleg felmerülő fedési hibákat egyensúlyozza ki, hanem lehetővé teszi az átlátszó tiszta alapszínek alkalmazását, párosítva a legmélyebb tónusokkal.

Ezen általános érvényű dolgok után rátérek a színes mélynyomtatás legintérbbe kérdésére, a *henger-retus* lehetőségeinek megbeszélésére.

Ha végigtekintünk a hengernek nyomásra való előkészítésének folyamán, úgy mindenütt csak azt tapasztaljuk, hogy annak minden stádiuma rendkívül sok tényezőtől függ és ezek befolyása nagyjából ellenőrizhetetlen.

Ha már most sok fáradsággal végre elkészülnek egy színes originális részlethengerei, úgy — sajnos — gyakran tapasztaljuk azok összenyomásakor a színezésben, fedésben, mélységben stb. az eredetitől való eltérést.

Mindent pedig csak akkor tudjuk meg, amikor már segíteni nem lehet, vagyis amikor már a hengerek készen vannak. Ha az egész munkát előlről újra kezdenők,

MOLNÁR GIZELLA
NŐI KALAPSZALONJA
BUDAPEST
IV, VÁCI UCCA 22

*

Csabai-Ekes rajza: Gyakorlati példa

avagy egy-egy hengert újra készítenők el, semmi bizonyosságunk sem volna, hogy ezúttal jobb lesz, mert hiszen a hibaforrást nem tudtuk megállapítani.

E helyzetből kifolyólag két feladat megoldása vált szükségessé. Először is a hibaforrások felkutatása által azok megszüntetése, illetve megakadályozása annak, hogy tovább terjedjenek. Másodsor pedig, ha már kisebb differenciák el nem kerülhetők, úgy azok még a hengeren is korrigálhatók legyenek.

Lássuk először az elsőt: Tudott dolog, hogy a színes eredetiről készült részletnegatívok, illetőleg részlet-diapozitívok az eredetiben foglalt alapszínek színértékének ekvivalensei kellene hogy legyenek. A legtökéletesebb színszűrők és színérzékeny lemezek használata mellett is elő fognak úgynevezett *fedési hibák* (Überdeckungsfehler) fordulni, amelyek az illető helyeken egy-egy szín parciális túltengésével; illetőleg hiányával a kép fakszimile-hatását rontják. Már pedig ami a negatívon, illetőleg a diapozitívon rajta van, az igen csekély változással — a hengerre is rákerül, úgyhogy a legtöbb baj okozója a diapozitív lemez volt. Ezen hiba csak úgy szüntethető meg, ha még a henger elkészülte előtt meg tudunk győződni a részletlemezek színértékeinek helyességéről.

Ezt a célt szolgálja a „Belcolor”-eljárás, amelyet fotográfiai próbanyomtatnak is nevezhetünk. Az eljárás lényege ugyanis abban áll, hogy a részletdiapozitívokat egy-egy átlátszó, megfelelően preparált és színezett fóliára másoljuk, amelyeket ha egymásra rakunk, ugyanazt a képet kell hogy adja, mint amit a részlethengerek összenyomása ad. Ha tehát hibát találnánk a fedésben, úgy ezt a fóliák alapján a diapozitívon retusálhatjuk és még a henger elkészülte előtt kiküszöbölhetjük a hibát. Ily módon — természetesen megfelelő gyakorlatot feltételezve — mégis adva van a lehetősége annak, hogy minden tekintetben tökéletes diapozitívokat tudjunk az átnyomás részére szállítani.

Mindez, sajnos, még nem biztosítja a hengerek tökéletességét. Még az esetben is, ha a részlethengerek egy időben és teljesen azonos körülmények és feltételek alatt készültek, előfordulhatnak apróbb differenciák, amelyek az úgynevezett *henger-retust*, vagyis korrekciót a hengeren teszik szükségessé.

Ennek megvalósítása az a második segédeszköz, amely a többszínű mélynyomás nehéz munkáját egy kissé könnyebbé teszi.

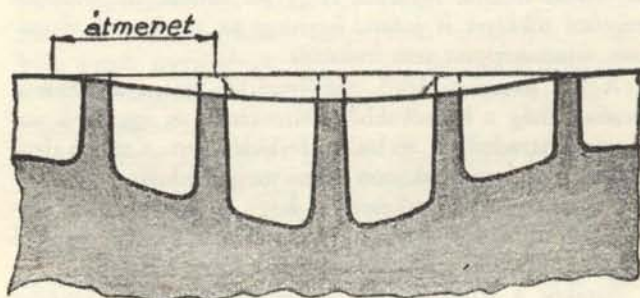
Ha a kész nyomóformát tekintjük, úgy itt két eshetőség forog fenn. 1. Vagy túlsötétten nyom egy részlet, 2. vagy pedig túlgyengén.

Minthogy a nyomóforma apró négyszögletes edények végtelen hálózata, amelyek mélysége adja a tónus erősségét, úgy a sötét részletek gyengítése az edények mélységeinek csökkentésével egyértelmű, — ami pedig nem más, mint az edényeket alkotó hálózattámasztékok magasságából egy keveset lecsiszolni. A második esetben, amikor az edények túlsekélyek s így a festékréteg is gyenge, — azok mélyítése szükséges. A feladat tisztán

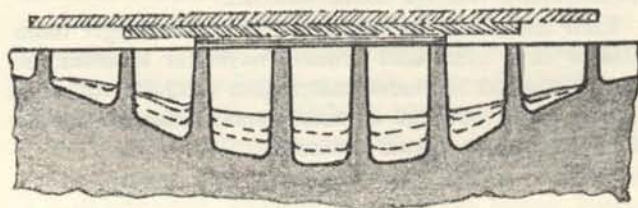
áll előttünk, kérdés csupán, hogy miképpen lehet ezt technikailag megoldani.

Előrebocsátom, hogy mindkét esetben csakis *kisebb méretű* differenciák eltüntetéséről lehet szó és ez is nagy mértékben a munkát végző egyén kezűgyességétől függ.

A hálózattámasztékok lecsiszolását igen finom csiszolóvászonnal végezhetjük, de mindenkor úgy, hogy a megfelelő átmenetekről gondoskodunk, mert máskülönben a levonókés korlátozott hajlékonyságánál fogva — az itt felgyűlő festéktöbbletet nem húzza le tökéletesen és az eredetileg csak sötét felület helyét egy összefolyó festékfolt foglalná el. (1. ábra.)

1. ábra

2. ábra

A magasnyomásnál használatos úgynevezett polírozókést mellőzzük, minthogy ez a fémtámasztékokon apró fémforgácsokat hagy vissza, amelyek a kis festékedények szabad felületét részben elfedik és a remélt hatás ellenkezőjét eredményezik.

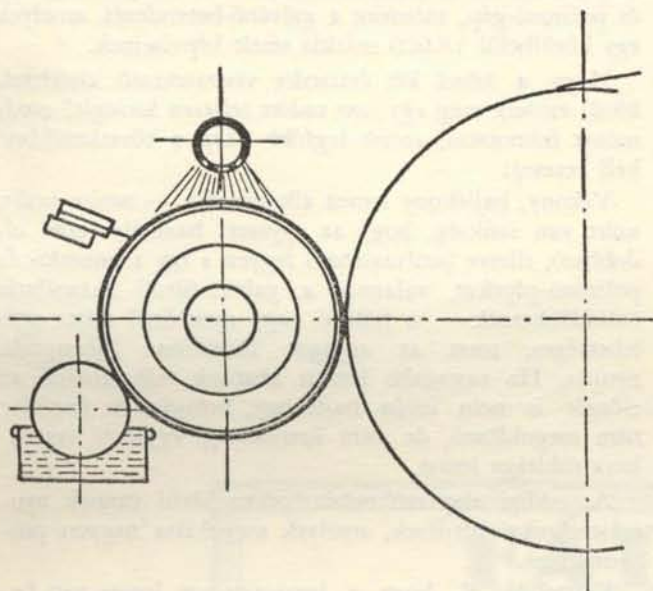
Ha már most a fentebb leírt eljárás megfordítottját akarjuk elvégezni, vagyis bizonyos helyen a tónusokat kimélyíteni, úgy ez sokkal kényesebb munkát jelent, miután elsősorban arról kell gondoskodnunk, hogy a hálózattámasztékokat a maró folyadék hatásától megvédjük. Ezen művelet végrehajtása céljából először is egy erősebb festékréteget — rendszerint átnyomófestéket — hordunk fel a fémtámasztékokra, amely csak mint kötőanyag szerepel. A marósavnak ellentálló réteget az erre hintett aszfaltpor képviseli, amely egyenletesen hevítve — például Bunsen-égővel — egy összefüggő felületet ad.

A maratás ezután kezdetét veheti anélkül, hogy egyszeri maratással akarnók a szükséges mélységet elérni, — ami pedig a tónusok közötti átmenetek meg rövidítése nélkül nem volna lehetséges. Ezért a maratást megszakítva, újra fedünk és újra maratunk mindaddig, míg a kívánt erősség elértett. (2. ábra.)

Bár — amint látjuk — adva van a lehetősége bizonyos végső korrekciónak, ezek nem tartoznak a leg-egyszerűbb dolgok közé és csak ritka esetben eszközölhetők magán a gépen, a hengerek ismételt kiemelése nélkül.

Másik oldala a kártyának viszont, hogy ezen eljárások alkalmazása nélkül az oly sok fáradtsággal készült hengerek, a legexaktabb munka dacára is, jelentéktelennek látszó körülmények befolyása következtében, hasznavehetlenné válhatnak.

Végül pedig, összegezve a többszínű mélynyomás eredményeit és alkalmazási lehetőségeit, megállapíthat-

3. ábra

juk, hogy oly természetű munkáknál, amelyeknél kisebb eltérések a színezésben, fedésben nem esnek túlságosan latba — így folyóiratok, hetilapok, napilapmellékletek, reklám- és merkantil-nyomatványoknál — a többszínű mélynyomás teljes sikerrel és különösebb utólagos komplikációk nélkül alkalmazható.

Csupán a teljesen művészi értékű fakszimile-reprodukcióknál lépnek föl nehézségek, amelyek azonban a fölmerülő költségtöbbletet megbírják, annál is inkább, minthogy ezek akármilyen más eljárásnál is — ha nem fokozottabb mértékben — megvannak.

*

Amilyen általános természetű volt az előbb tárgyalt téma, a többszínű mélynyomás kérdése, olyan speciálisan technikai lesz a most következő.

Ha a mélynyomású nyomatványokat figyeljük, úgy fogunk olyanokat találni, amelyeknél a papírnak különben fehéren maradó részeit — amelyeknek a formán *nem* maratott felületek felelnek meg — lehetszerű festékréteg fedi. Ez a papír margóin a képet teljesen fehéren álló fényeinel (höchste Lichter) stb. tapasztalt jelenség, amelyet a következőkben egyszerűen *lehúzódnak* fogok

nevezni, a nyomatnak elmosódott, eltörölt jelleget kölcsönöz, a képek árnyalati különbségeit csökkenti és a szöveg olvashatóságának rovására megy.

Ennek kiküszöbölését keresendő, a hibaforrások két csoportját különböztetjük meg: a) az első csoportba tartoznak azok, amelyek a nyomógép konstrukciójától függetlenek; b) a konstrukciótól függő okok. Az a) csoportba tartozik először is 1. a *levonókés* okozta lehúzódnak, ami úgy áll elő, hogy a levonókés a folytonos működés következtében már *nem elég éles* s nem tudja megakadályozni, hogy a nyomóhengerre hordott fölös festékből egy fátyolszerű finom réteg a nem maratott felületeken ott ne maradjon, amelyek azután a papírra lenyomatnak. Arról a durva hibáról már nem is kellene tulajdonképpen megemlékezni, hogy a levonókés egyenetlen befogása következtében hullámosan fekszik a hengerre, ami festékcsíkokat okoz.

2. Ennél veszélyesebb jelenségek okozója lehet a *festék*. Mint tudjuk, a mélynyomáshoz igen könnyen száradó, híg, intenzív olajos — fémpfestéket használnak, amelyben földfestéknek csak elenyészően csekély mennyiségben szabad előfordulnia, de akkor is teljesen oldott állapotban. I. A festékben oldott pigmentszemcsék nagysága változó és egy bizonyos határon túl a levonókés által visszatartva, a hengerbe szemmel alig látható finom vonalak rendszerét karcolja bele, amely a nyomás folyamán annyira sűrűsödik, hogy végül az ivet fátyolos réteg fedi, ami ellen a később ismertetendő eljárás sem nyújt védelmet. II. Ha valamilyen idegen anyag — por, piszok, stb. kerül a festékbe, ez rendszerint olyan mély karcolást ejt a hengeren, hogy azt eltüntetni polírozással vagy csiszolással nem lehet. Sok esetben segített már az az eljárás, hogy nyomás előtt ezekben a mélyedésekben a festéket meghagyták száradni és így kiegazálva, nyomáskor nem vett föl több festéket. III. A kénartalmú festékek használatától őrizkedjünk, miután a kén a rézzel fekete rézszulfiddá egyesül és így a hengert használhatatlanná teszi.

3. Amint a festéknél a nagymennyiségű pigment, úgy a *papírosnál* a homok-, fa- és telítőanyagok lehetnek a henger lehúzódnakának okozói, bár következményeiben rendszerint enyhébb lefolyású, mint a festék okozta karcolódások.

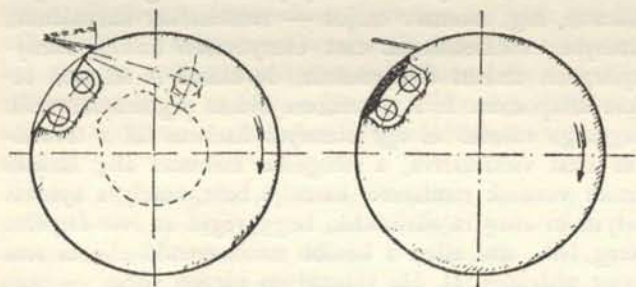
4. Utolsónak maradna az a kissé extrém, de valóságban gyakori eshetőség, amikor a körforgógépnél a hengerpapír súrlódása és mesterséges hevítése következtében keletkező *elektromos* töltés a papír felületét elfoglaló hajszálrostokat megmerevíti és a hátnyomásnál a keféhez hasonlóan végig simítják, illetve karcolják a hengert és így annak felületét felsértik.

Mindezideig olyan hibákról emlékeztem meg, amelyek a nyomásnál teljesen a gép konstrukciójától függetlenül léptek föl.

Pedig hát az esetek nagyobb része éppen ez okból adódik. A forma vagy rézhenger befestékezése oly módon történik, hogy egy bárszálhuzatos feladóhenger a festéket bőven felhordja és a levonókés a hengerre feszülve, annak egész hosszában a fölösleget eltávolítja.

Bármennyire is elasztikus ez az acélkés, működése mégsem annyira tökéletes, hogy azokon a helyeken, ahol a forma maradvány nincs, vagyis a fehér széleknek és a fényeknek (höchste Lichter) megfelelő részében egy lehellerszerű vékony festékréteget vissza ne hagyjon. Már most a forma a papírra nyomódva, nemcsak a mélységekben fekvő festékanyagot fogja a papirosnak leadni, hanem ezek a csekély mennyiségek is lehúzódnak, úgyhogy a papírt egy, a festék színének megfelelő, világosabb-sötétebb tónus fogja fedni. Hogy ez hogy néz ki, arról igazán nem szükséges bővebb magyarázatot adni, mert ezzel elég gyakran találkozunk.

A mélynyomógép természeténél fogva oly egyszerű, hogy semmi más nyomdaipari géppel össze nem hasonlítható. Talán ez a körülmény tévesztette meg a legtöbb géptervezőt és magát a szakköröket is, amikor arra az álláspontra helyezkedtek, hogy fő a nyomás, a többi meg magától.

4. ábra

5. ábra

A mélynyomásnál azonban a nyomás maga egyike a legkevésbé fontos műveleteknek. Ennél sokkal, de sokkal jelentősebb a szárítás, a kivezetés, a gép kezelése, a henger beemelésének kérdése. Így állhatott elő az a helyzet, hogy olyan kérdéseket, mint a fentebb leírt *lehúzódnás*, egyszerűen megoldatlanul hagytak.

Csupán egy gépnél történt erről gondoskodás, — a Palatiánál — ahol egy szabadalmazott, ú. n. lefúvószerkezet oldja meg a kérdést a képzelhető legközvetlenebb módon. A formahenger fölött, annak teljes hosszában egy cső foglal helyet, amelynek számos furatain át levegőt fújtunk a levonókés által a fölösleges festékről megszabadított hengerre. (3. ábra.)

Ez a csekély légmennyiség megszáritja a széleken stb. még meglevő vékony festékréteget és így megakadályozza azok lehúzódnását a papírra. Igaz ugyan, hogy megszáritja a lenyomódó festéknek legfelső rétegét is, de ez nem árt a nyomásnak, minthogy a formába maradt mélyedéseknek teljesen ki kell ürülniök.

A légáram erőssége, valamint elosztása szelep segítségével szabályozható.

Itt említem meg még azt is, hogy a fenténél még sokkal egyszerűbb megoldást is láttam (hazai recept), amikor egyszerűen chamois papírt használtak, hogy a lehúzódnás ne látsszék meg rajta, de sajnos, ezzel a mélynyomás szépsége és jellege is eltűnt.

Lássuk a mélynyomtatás egy régi és még ma sem megoldott problémáját, a *hajlítható rézlemezről való rotációs nyomást*, amely elsősorban gazdasági szempontból nagy horderejű.

A mélynyomás mai formájában egy igen drága berendezést és nagy investíciót igénylő technika és ez magyarázza meg elsősorban lassú elterjedését. Mert míg az offsetnél a nyomógépen kívül alig kell valami, addig a mélynyomásnál a segédgépek, a fotográfiai és átviteli berendezések, árban a nyomógép sokszorosát teszik ki.

Még ha feltételezzük is, hogy a fényképészeti felszerelést cinkográfia vagy litográfia parallel üzeme esetében jobban ki tudjuk használni, marad még a csiszoló- és polírozó-gép, valamint a galvánó-berendezés, amelyek egy körülbelül 18.000 márkás tételt képviselnek.

Hogy a közel két évtizedre visszatekintő kísérletek közül ezideig még *egy sem* tudott teljesen kielégítő eredményt felmutatni, annak legfőbb okait a következőkben kell keresni:

Vékony, hajlékony lemez alkalmazása — amire pedig azért van szükség, hogy az egyszeri használat után eldobható, illetve beolvasható legyen s így a csiszoló- és polírozó-gépeket, valamint a galvánó-fürdő használatát nélkülözhetjük — a fellépő nagy nyomóerő miatt nem lehetséges, mert az anyagot formálisan kihengerli, nyújtja. Ha vastagabb lemezt akarunk felhasználni, az először is nem lévén hajlékony, befogása és feszítése nem megoldható, de mint üzemanyag, *egyszeri* használatra túldrága lenne.

Az eddigi alapvető nehézségeken kívül vannak nyomástechnikai kérdések, amelyek megoldása nagyon problematikus.

Képzeljük el, hogy a hengeren egy lemez van befogva és a felhordó henger a formát festékkel vonja be, amelynek feleslegét a levonókés távolítja el. A lemez befogására szolgáló készülékeknek (2 darab) a henger megfelelő tengelyirányú mélyedésében kell helyet foglalnia.

A henger forgása közben a levonókésnek természetesen e mélyedés előtt meg kell emelkednie és azután ismét visszafeküdnie a lemezre. (4. ábra.) A megemeléssel nincs is baj, de amikor a levonókés a lemezre feszül, a sebesség következtében bizonyos ütközés elkerülhetetlen, tehát úgy a lemez, mint a kés a legrövidebb időn belül tönkre lenne téve, nem is szólva arról, hogy teljesen *lehetetlen* a levonókés kifogástalan és még ma is nagyon kényes működését a folytonos le- és visszaállítások mellett elképzelni. Ha pedig ezt elkerülendő, a mélyedést egy lemezzel áthidaljuk (5. ábra), úgy a legprecízebb megmunkálás sem képes olyan átmenetet a nyomólemez és a „híd” között előállítani, hogy a levonókés működésére és tartósságára befolyással ne legyen.

A végnélküli papírról nyomó körforgógépnél fölmerül még az a nehézség, hogy az áthidalólemez szélességének megfelelő papírcsík minden nyomásnál, mint *papírvesztés* számít és esetleg még külön kell gondoskodni az

FÁI BORIS

OKLEVELES TORNATANÁRNŐ
TELEFÓN 264-24

BUDAPEST V, VISEGRÁDI UCCA 14

FÁI BORIS

OKLEVELES
TORNATANÁRNŐ
TUDATJA, HOGY A TANÍTÁST
(MENSENDIECK—MADZSAR
MÓDSZER SZERINT)
ÚJBÓL MEGKEZDTE.
BUDAPEST, 1927
SZEPTEMBER HÓ

**V,VISEGRÁDI
UCCA 14**

TELEFÓNSZÁM: 264-24

RÉVÉSZNÉ

NŐIKALAP
KULONLEGESSÉGEK

BUDAPEST
IV., HARIS-BAZÁR
HARIS-KÖZ 4. SZ.

MÉLTÓSÁGOS
NAGYSÁGOS

ASSZONYOM!

VAN SZERENCSEM SZIVES TUDOMÁ,
SÁRA HOZNI, HOGY NŐIKALAP-SZA,
LÓNOMAT UJUZLETHELYISÉGEM BEN
IV., HARIS-BAZÁR (HARIS-KÖZ) 4. SZ.
ALATT ISMÉT MEGNYITOTTAM. –
HIVATKOZVA AMA SZINTE PÉLDÁT,
LAN ROKONSZENVRÉ ÉS MEGELEGÉ,
DÉSRE, MELYET TISZTELT VEVŐK,
ZONSÉGEM RÉSZÉRŐL MINDENKOR
TAPASZTALTAM, ARRA KÉREM
MÉLTÓSÁGOS
NAGYSÁGOS ASSZONYOMAT, HOGY
RÉGI BIZALMAVAL ENDEM UJBÓL
MEGTISZTELNI KEGYESKEDJÉK. EZ.

TAURUS CIPŐGYÁR^R_T

BUDAPEST · II · RETEK · UCCA · 53-57

LYRA HANGSZERKERESKEDELMI RÉSZV.-TÁRS. ZONGORATERMEI

BUDAPEST,
VII, ERZSÉBET KÖRÜT 19

Tervezte Tábor János

IMPORT EXPORT

TRAMAR

**BUDAPEST, KIRÁLY UCCA 10. SZ
TELEFÓN 15-16**

**ÁLTALÁNOS
VAS- ÉS SZERSZÁMKERESKEDELMI
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG**

BUDAPEST, V. HOLD-UTCA 10

TELEFON: T. 294-03-02-01

SZERSZÁMOK ÉS SZERSZÁMGÉPEK

KÉPVISELI:

Tervezte Kner Albert

eltávolításáról. Valószínűnek látszik azonban, hogy a változtatható alakú körforgógépekhez hasonlóan, ha a papírt *nyomás előtt* vágjuk alakra, úgy az a nehézség kiküszöbölhető, természetesen jelentős költségtöbbletek árán. Mindent összegezve, el kell ismerni, hogy a rézlemezről való rotációs nyomás a mélynyomás legideálisabb formája lenne és a redukált investíció következtében kétségtelenül a mélynyomás gyors és legszélesebb rétegekben való elterjedését tenné lehetővé.

Egyelőre azonban pesszimiztikusan vagyunk kényte-

lenek ennek egész fejlődését megítélni, mert az előbb megvilágított nehézségek megoldását a legújabbban az angol *A. W. Penrose & Co. Ltd. London* által konstruált gépek sem tudják, úgylátszik, felmutatni, miután még a szakirodalomban a fentiek tisztázása céljából tett kérdések elől is kitér.

Már pedig a technika mai állásánál kísérletekkel a grafikai ipar nem elégedhet meg, különösen akkor, amikor már egy kicsit drága, de minden tekintetben kielégítő szisztémával rendelkezik. *Löwy László gépészmérnök*

A nemzetközi sajtókiállítás Kölnben

Világszerte nagy készülődés folyik a Kölnben május elején megnyilando nemzetközi sajtókiállításra. Egyrészt a kiállításon résztvevő lapok és nyomdák, másrészt a világ minden részéből Kölnbe zárandókló szakemberek és egyéb érdeklődők olyan változatos és mozgalmas életet ígérnek a Pressának, amilyenek a Bugra óta a nyomdászvilág nem volt tanuja. Már szervezik is mindenütt a társas tanulmányi kirándulásokat Kölnbe, úgy halljuk, nálunk is, hogy az utazás költségeit ezzel is csökkentse és megkönnyítsék.

A Rajna partján hosszában elterülő nagy kiállítási terület parkjaival a modern kertészművészet remeke. A kiállítási pavilonok, csarnokok közül már messziről kiemelkedik az úgynevezett Rajnacsarnok 80 méter magas Pressa-tornyával. A kiállításon nemcsak a napilapok, folyóiratok, szaklapok, szépirodalmi és tudományos sajtótermékek kapnak helyet, hanem a sajtóval kapcsolatos technikai felszerelések, újítások, találmányok, új gépek, készülékek és sokszorosító eljárások is be fognak mutatni.

A kiállítás látogatói elé az emberiség történetének nagy perspektívája fog tárulni, hiszen ott nemcsak a jelen életének egy darabját, hanem a múlt időket is elővarázsolja majd a sok régi tárgy és sajtótermék. A nagy *kultúrhistoriai csarnokban* a hírszolgálatot kétezer esztendőre visszamenően mutatják be szemléltetően a legprimitívebb kőlési eszközöktől kezdve a hírlaptermelés mai legfejlettebb fokáig. Emellett természetesen kifejezésre jut a fokról-fokra haladt fejlődés minden egyes mozzanata: az írott kis ujságtól a nyomtatottig, a kéziszedéstől a gépszedésig, a rotációson nyomtatott 200—300 oldalas ujságokig.

A *modern napilapok osztálya* zárt áttekintést nyújt a hírlaptermelésben együttműködő szellemi és gazdasági, kulturális és szociális erőkről, képekben és plasztikai szemléltetéssel. Az egyes csoportokban időrendben látható a kiadóhivatalok, szerkesztőségek, technikai üzemek munkamenete. Külön kiállítása van a *folyóiratnak*. Itt is

a technikai és szellemi fejlődés áttekintése vezet be a látnivalókat. Bemutatásra kerül a divatfolyóiratokkal kapcsolatban a divat fejlődése, a sportlapokkal vonatkozásban a sportok alakulása napjainkig. Ugyanígy a tudományos haladás és az ipari fejlődés kölcsönhatása a sajtóra.

A kereskedelemnek a sajtóba való befolyása, „a sajtó és a művészet”, „a sajtó és az ifjúság”, „a sajtó és a nő”, a vallási és politikai sajtószolgálat mind külön csoportban tanulmányozható.

A folyóiratok és szaklapok egyes csoportjai a legtekintélyesebb lapkiadók vezetése alatt állnak. A szaklapok kiállításait rendkívül érdekessé teszik azok a bemutatások, amelyek arra a szakmára vonatkoznak, amely szakmának az illető lap vagy folyóirat az orgánuma. Természetesen itt is a német szakirodalomé a vezetőszerep.

Nagy szerep jut a kiállításon a sajtónak a reklámhoz (Werbewesen) való viszonyának is. Itt különösen a hirdetés áll a csoport homlokterében. A hirdetés jelentősége, hatása és e hatás ellenőrzése a reklámtudomány és a reklámtudomány legújabb tapasztalatai alapján kerülnek bemutatásra tanulságos módon. A grafikai művészetek, a gyakorlati grafika, a fotomechanika, sőt a kinematográfia (mozgófénykép) hatása a sajtóra bő szemléltetésben részesül.

Az *államok háza*, a félkör alakú monumentális épületcsoport helyet ad az ó- és újvilág valamennyi államának. Az egyes államok sajtójukat nemzeti, gazdasági és kulturális viszonylatukban mutatják majd be.

Ez nagy vonásokban körülrajzolt vázlata annak a világkultúrkiállításnak, amelyen Magyarország is hivatalosan van képviselve. A kormány *dr. Czákó Elemér* helyettes államtitkár, az Egyetemi Nyomda főigazgatóját a magyar csoport kormánybiztosává nevezte ki. A kiállított magyar sajtótermékeket a Főnökegyesület rendezte, amely a magyar részvételt szervezte is. A Főnökegyesület *Markovits Kálmánt*, az egyesület igazgatóját küldte ki Kölnbe a kiállítás elrendezésére. *H. S.*

Az új építésű gyorsajtók hátrányai

Amint tudjuk, König Frigyes első gyorsajtója tulajdonképpen nem a síma alapról hengerrel történő nyomtatási processzusnak az alapelvein nyugodott, hanem két lapos felületnek a függőleges érintkezésén, olyanformán, hogy a felső közeledett az alsóhoz, amelyen a tulajdonképpeni forma nyugodott és úgy ment végbe a nyomtatás. Alapelveiben tehát ez a gép nem volt más, mint a Gutenberg által feltalált, két lapos felületről nyomó sajtó, amelyet König Frigyes átkonstruált, hogy a lassú termelési folyamatot fokozza, ami egy bizonyos mértékig sikerült is, azonban az a nagy nyomáserő, amelyet egy nagyobb forma kinyomtatása megkövetelt azáltal, hogy az egész nyomandó felület egyszerre érintkezett egymással, megakadályozta a további fejlődésében. König Frigyes felismerte ezt a tényt, úgyszintén azt is, hogy ilyenformán a nagy erő kifejtés tekintetében felállított követelményeknek semmiféle módon nem lesz képes eleget tenni, tért át a síma alapról hengerrel nyomó alapelvre, vagyis a tulajdonképpeni gyorsajtóra, amelynél az erő kifejtés tekintetében felállított nehézség könnyebben volt megoldható, mivel a nyomtatási processzus nem egyszerre ment végbe az egész nyomófelületen, hanem a nyomóalap és a nyomóhenger egyirányú haladása, illetve forgása következtében folytonosan csak egy vékony vonalban történt. Ebben a vékony, úgynevezett nyomóvonalon nyugvó nyomtatási processzus lebonyolításában rejlő előnyt ismerte fel König Frigyes, ami arra készítette, hogy a két lapos felületről történő nyomtatási alapelvvel teljesen felhagyjon és kizárólag ennek a korszakalkotó találmányának szentelje minden idejét.

Természetes, hogy a nyomáserő kérdéséről eltekintve, a tulajdonképpeni gyorsajtó az első pillanatában olyan lényeges hiányokban és hátrányokban szenvedett, hogy azokat már maga a feltaláló is felismerte s éppen ezért igyekezett az egyszerű gyorsajtóban rejlő hiányokat pótolni, ezeknek megkonstruálásától eltérőleg pedig olyan gépeket építeni, amelyekben többé-kevésbé ezeket a hiányokat megoldani, illetve kiküszöbölni lehetett. Ezeknek a hiányoknak a felismerése, úgymint a meghajtás, festékezés, gyorsaság, terjedelem, nyomáserő, a nyomóhenger folytonos megállásában rejlő hátrányok, pontosság és tisztaság szempontjai indították őt arra — később pedig a gépépítőket —, hogy az egyszerű gyorsajtónak a megkonstruálásával szinte egy időben építette fel a két nyomóhengerrel rendelkező gyorsajtót, amelyen azonban minden más szemponttól eltekintve, a termelésnek csak a mennyiségfokozási lehetősége jutott kifejezésre, úgyszintén a későbbi kétszínnyomó gyorsajtónál is csak ezt a célt igyekeztek elérni. Az ezután következő lendülő nyomóhengerű gépnél azonban már a nyomóhengernek, mint egy forgásban lévő körnek a hirtelen megállása következtében létrejövő, illetve benne lévő eleve energia által okozott hátrányokat és káros kihatásokat is igyekeztek megszüntetni, azonban egyelőre ered-

mény nélkül. Ugyanilyen kísérletezések történtek a meghajtás, festékezés stb. fogyatkozások tekintetében is, amelyek a törvényszabta fejlődés folyamata és a kísérletezések következtében végeredményben a kéttúrás gépben igyekeztek érvényre jutni, ami eleinte a nyomóhenger folytonos fölemelkedése és süllyedése következtében előálló regiszterbeli különbözetekkel, tehát a pontosságtól eltekintve, sikerült is, általánosságban azonban mégsem tudott elterjedni ez a géptípus, mert a nehéz kezelése kizárta azt, hogy a kisebb vagy a közepes üzemek racionálisan ki tudták volna használni. A legközelebbi multban pedig egyáltalában nem firszírozta egyik gépgyár sem az építésüket, csak legújában, amikor a többi grafikai iparoknak a gépépítés terén olyan rendkívüli fontos újításokat eszközöltek, amelyek a termelés fokozása mellett a többi kérdésekben is tökéletes megoldásokra jutottak, vetették fel az egyes gépgyárosok azt az eszmét, hogy úgy az egyszerű gyorsajtóban, mint a kéttúrás gépben rejlő előnyöket egyesítsék és ennek révén olyan gépet szerkesszenek, amely az összes kérdések megoldását magában foglalja és ennek dacára általánosan használhatóvá váljon.

A jelenlegi helyzet következtében a viszonyok úgy alakultak, hogy a gépnek különösen a térfogata is minél kisebb legyen, mert a mindennapi kiadások között ez a tétel jelentékeny összeget tesz ki. Ebből az okból az ezirányú gépépítés is úgy van megoldva, hogy a festékezőműnél az asztaldörzsölést elhagyták, ehelyett a gépet elegendő mennyiségű dörzsölő-, meg három-négy felhordóhengerrel látják el. De mivel ezeknél a gépeknél egyik főkérdésnek tartják az elől való frontkirakást, a festékesasztal elhagyása következtében annyira megrövidül az egész gép, hogy a festékezőművet vagy az elől lévő ívkivezető alá kell elhelyezni, vagy pedig a gépnek arra a részére, ahol az egyszerű gyorsajtónál az ívkivezetés történik. Az előbbi megoldás a festékezőmű kezelése szempontjából feltétlenül nagy hátránnyal bír, mert az ívkivezető alatt elhelyezett festékszekrény szabályozása munkamenet közben a testi épség kockáztatása nélkül lehetetlenné válik, azt pedig tudjuk, hogy a festék beállítása a nyomtatás megkezdése előtt csak megközelítőleg lehetséges, mert ennél a kérdésnél nem kizárólag az érzék milynemősége jön tekintetbe véve, hanem az alapanyagban rejlő esetleges eltérő tulajdonságok és a teremben előálló hőemelkedés is, eltekintve attól, hogy egy munka esetleg többféle papirosra is készülhet. Amit tehát ilyenformán a hely kérdésénél megtakarítunk, azt a gép nehézkes kezelésénél ráfizetjük s éppen ezért bármennyire kívánatos volna az ívkirakásnak illetően való megoldása, vagyis hogy az egyszerű kisebb gépeken is alkalmazást nyerjen, a kezelés megnehezítése árán ez mégsem kívánatos, így valószínűleg abból az okból kifolyólag az elterjedésük elé is akadályok fog-
nak gördülni.

A másik megoldásnál, ahol az egész festékezőmű elhelyezése a gép másik helyén, tehát nem az elől-kirakó szerkezet alatt van elhelyezve, hanem ott, ahol az egyszerű gyorssajtón az ívkivezetés történik, szintén nem a legelőnyesebb annál az oknál fogva, mert azon az egész festékezőmű olyan közel van a nyomóhengerhez, hogy az egyengetés alkalmával a rajta való munkálkodást nagyban megnehezíti, amelyik gép pedig önberakó szerkezettel van ellátva, munkamenet közben szintén hozzáférhetetlenné válik. Ezen megoldású gépek közül különben az egyik inkább az egyszerűsített és megrövidített kéttúrás, mivel ennél a folyton egyirányban forgó és fel-emelődő, illetve süllyedő nyomóhenger alapeszméje megmarad. A másik megoldás annyiban különbözik az előbbtől, hogy a nyomóhengere folyton megálló (stopp-henger) alapelvén épült.

Ezekből és az ezekhez hasonló irányú megoldásokból láthatjuk, hogy a racionális munkamenet szempontjából semmiféle olyan megoldás nem lehet előnyös, amely a

gép kezelését és a hozzáférközést megnehezíti, mert ezáltal csak komplikálódik az egész kérdés, anélkül, hogy a mai viszonyoknak megfelelő termelőeszközökhöz lehetne jutni. Ezekről eltérőleg sokkal jobb egy egyszerű, megfelelő építésű gyorssajtó, amelyet a munkakörnek megfelelőleg ki tudunk használni, anélkül, hogy az üzem minden előny nélkül specializálódna.

Hogy tehát a tisztaság szempontjából kívánatos elől-kirakás továbbra is probléma marad az egyszerű építésű gyorssajtókon és valószínűleg belátható időn belül nem is fog annak megoldására sor kerülni anélkül, hogy több fontos szempontnak a háttérbe szorítását ne vonná maga után. Nem marad ilyenformán más hátra, mint hogy a hátulkirakás következtében jelentkező piszkítások és egyéb hátrányok nyomait továbbra is egyénileg oldjuk meg mindaddig, amíg az egyszerű gyorssajtóból és a kéttúrás gépből egy olyan gép fog létrejönni, amely a legkisebb üzem számára is használhatóvá válik.

Laupál Antal

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, DESSEWFFY UCCA 32. TELEFÓNSZÁM 223-70

Visegrád * VILÁGOS REFORM GROTESZK * Esztergom
Perltől 4 ciceróig 14 fokozatban

Isaszeg * FÉLKÖVÉR REFORM GROTESZK * Kispest
Gyémánttól 4 ciceróig 15 fokozatban

Miskolc * KÖVÉR REFORM GROTESZK * Eperjes
Nonparelltől 8 ciceróig 17 fokozatban

Szekszárd * KESKENY KÖVÉR REFORM GROTESZK * Dombóvár
Petittől 8 ciceróig 14 fokozatban

DÍSZES REFORM GROTESZK

Csak verzális, terciától 5 ciceróig 7 fokozatban

KÖZPONTOK:

H. BERTHOLD AG, BERLIN ÉS D. STEMPEL AG, FRANKFURT AM MAIN

Új utak az offsetnyomtatás terén

Ha az utolsó évek találmányait az offsetnyomtatás terén alaposan szemügyre vesszük, úgy azok végcéljainak figyelembe vételénél érdekes tapasztalatokat meríthetünk.

Az egyik irányban látjuk a litográfiai eljárások tökéletesbítését, az előmunkálati részek gyorsítását és azok megbízhatóságára való törekvést. Az eddigi átnyomások lehetőség szerinti kiküszöbölését a fotomechanikai átnyomási eljárások és gépek bevezetésével.

A másik irányban fáradhatatlan törekvéseket látunk az offsetgépek racionálisabb kihasználhatósága érdekében a könyvnyomda terén. Ez nem akar mumus lenni, de az offsetgép nagy teljesítőképességével igenis tért akar és tért fog hódítani a mai megszokott könyvnyomdai munkálatok elvégzésénél.

A technikai fejlődések ma már oly tökélyre vitték azon hibák kiküszöbölését, amelyeket a hozzá nem értők oly szívesen az offsetgép nyomási termékei hátrányának szerettek feltüntetni a könyvnyomdai munkákkal szemben, hogy ezen tényezővel minden modern nyomdásznak számolnia kell.

Lássuk csak, mik azok a főbb nehézségek, amelyek lelküldésén dolgoztak, hogy az offsetgépnek ezen új útján is sikeres, eredményes érvényesülést biztosíthassanak.

1. Az átnyomáshoz szükséges szöveglevonatok könyvnyomdai gépen történnek. Az ú. n. „kleiszerlevonatok” előállításánál, dacára a nagy gyakorlatot igénylő gondos előkészítésnek, a betűk élessége sokat szenved a nyomás és festékelés bizonytalanságánál. Súlyosbítatik ez, az offsetátvitelhez szükségelt ú. n. „kontrázott” levonatok révén. Ezen még a speciális „Wendum”-gép sem segít, még akkor sem, ha a szövegcsedéstről a „Wendum”-on csináljuk levonatainkat, mert itt az egyengetés nem lehetséges.

2. Az átnyomás által nyert nyomólemezek ellenálló-képességének csökkenése nagy példányszámnál. A lemez felületén fekvő rajz pl. a nedvesítő és festékező hengerek állandó dörzsölésének lévén kitéve, előbb-utóbb megszenvedtetni a rajzzal ezen súrlódást, nem szólva arról, hogy a nedvességet tartó szemcsés felületű lemezt is lecsiszolja és így a száradást okozta piszkítással kellemetlenséget szerez és végső esetben új átnyomás elkészítését teszi szükségessé.

3. A nyomási kép életlensége és homályossága.

4. Egyszínű képekkel tarkított munkáknál a kép elmosódott, a színezés erőtlén. Bár a friss nyomatoknál még észlelhető a festék tüze, de minthogy krétopapírok offsetnél rendszerint nem dolgoztatnak fel, ezt a kis fényt is a simítatlan papír anyaga felissza.

5. A színes eredetük után készült maratott cinkautotípiák körvételénél vagy közvetlen kőkópíáról készült átnyomatoknál a pontvesztesség, vagy a pontok vastagodása okozta nehézségek, amelyek ezen reprodukciókat a rendes autotípiákról nyomott képekkel szemben háttérbe szorították.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy az offsetgépek rohamos elterjedése és az üzemi versenyképesség fokozása a beszerzett gép kezelésére még kevésbé iskolázott, tapasztalatlan munkások igénybevétele is szorította az üzemeiket, ami természetszerűleg a munka minőségében jutott kifejezésre.

Ezen hibák okait és azok kiküszöbölésének lehetőségeit sok szakember kutatta és éppen fáradozásaik látható eredményei mutatják nekünk az offsetnyomás új útjainak lehetőségeit.

A haladást és biztonságot eredményes munka eléréséhez dr. Ullmann korszakalkotó eszméje, a Manul offsetmélynyomás adja. Ezen gondolat kibővítésén többen különféle eljárásokat dolgoztak ki. Mindegyik eljárás alapvető gondolata a rajz és szöveg mélyítése a lemezen, vagyis ugyanolyan módon, amint a rajz jelenleg a lemez felületén gyengén kimagaslik, ugyanezen rajz a lemezen mélyen fekvő sok-sok hibáját az eddigi offsetnyomási eljárásnak kiküszöböli.

Ezen új eljárásnál az átnyomás helyett közvetlenül a fényérzékenyített lemezele kopíroznak még pedig diapozitívokról és egy marató eljárással a rajzot mélyre maratják.

A mélyen fekvő rajz dúsabb festékezést követel, de ezt el is bírja és úgy a legfinomabb pont, mint a vonal, csak annyit vesz fel, amennyit elbír és nem történhet meg az, hogy a dúsabb festékezésnél a felületen fekvő pontok vastagodjanak vagy összecuszkodjanak. Az erősebb festékezés a 3. és 4. alatti hibákat ellensúlyozza. De a 2. alatti hibát is orvosolja, mert a mélyen fekvő rajz a nyomólemezek hosszú élettartamot biztosít, azon sem a papírfoszlányok lerakódása, sem a hengerek dörzsölése nem ronthat. A kopírozáshoz egész durva, éles csiszolású lemezek is felhasználhatók. Ezek csiszolásához új konstrukciós gép készül, amely a lemez kornját nem csiszolással, hanem fúvással egyenletesen eszközli.

Az elasztikus gumikendő gyönyörűen kiemeli a lemezen fekvő dúsabb festékezésű rajzot és *egyszínű offsetnyomással* eddig még nem tapasztalt *színdús képet* kapunk a papírra.

Ezen eljárással a mélynyomás előnyei az offsetgépen is kihasználhatók.

Több irányú eljárás tanulmányozása után külön sorozatos eljárások ismereteseke előttem, amelyek oda irányulnak, hogy az 5. pontban feltüntetett hibákat kiküszöböljék. A diapozitív raszterfilmek ma már ugyanúgy legyöngíthetők és retusírozhatók, mint a cinkre kopírozott autotípiák, sőt még egyszerűbben kezelhetők, mert a retusőr előtt tisztán áll a kép. Így a cink és kő teljes kapcsolásával érhető el leggyorsabban és legolcsóbban az eddigi hosszadalmas eljárás helyett az autotípiafilmmel, amely egyidejűleg kopírozható a szöveggel. A szövegről sem készítenek zsíratnyomatot vagy „konterezett” levonatot, hanem pozitív filmet vagy vékony cellofan papíron két-

oldalal nyomtatot, amit filmre ragasztanak és így az 1. pont hibáit küszöbölik ki.

A külföldi festékgyáraknak is, mint értesültem, sikerült cellulóze vagy hasonló pótanyagok hozzátételével a színnyomat fénytelenységének gátat vetni, ami az offset térhódítási lehetőségeinek nagyfontosságú akadályait hátríthatja el.

Mindinkább tapasztaljuk, hogy a négyszínnyomású könyvnyomdai munkálatok nagy példányszámnál nem versenyképesek az offsettel szemben és lesznek annál kevésbé, minthogy az offsetnél sem klisé, sem egyengetés nem szükségesítetik.

Az átnyomás kiküszöbölésével készíthető fényérzékenyített nyomócinklemezre közvetlenül kopírozható lemez-előállítás nálunk nehezen tud tért hódítani, mert a különleges berendezés költsége sok üzemet visszariaszt ettől.

Hazai cinkográfiai intézeteink is félnek ilyirányú berendezéstől mindaddig, míg ráeszmélnék arra, hogy a nagyobb offsetüzemek, a fejlődés és technikai haladás kényszerének engedve, erre maguk fognak berendezkedni.

Talán mégis sikerülne az offsetberendezési üzemeket egy közös intézet felállítására összehozni, amint azt már egy év előtt a „Nyomda és Rokonipar” 1927 május 1-i számában előterjesztettem és amelynek szükségességét ma is hangoztatom. *A fotomechanikai előmunkálattal készített nyomócinklemez a jövő, mert gazdaságos és minőségmunkát biztosít.*

Ezzel az offsetgép jelentőségét fokozhatjuk és méltán állíthatjuk az öt mindenkor megillető helyére, az ipari, kereskedelmi és irodalmi nyomdatermékek elsőrangú, versenyképes előállításának szolgálatába.

Lengyel Vilmos

Harmadízben a csizmákról

A legutóbbi csevegést azzal zártam le, hogy meg kell állapodnunk: mit is tekinthetünk voltaképpen csizmának? Sokféle ám a csizma: piciny csizma, nagyobb csizma, nagy csizma és irtoztató csizma! Ha pedig eredetét tekintjük, van szórakozottságból eredő csizma, félreértésből származott csizma, túlzott okoskodásból következett csizma, de van bizony értelmetlenségből, sőt — horribile dictu! — butaságból eredő csizma is, még pedig nem kis számban!

Hol kezdődik tulajdonképpen a csizma fogalma? Szerintem már az is csizma, ha valaki a „férfiszabó” szóösszetételt és ehhez hasonlókat két szóba szedi. Mert vagy férfi az illető vagy szabó, vagy férfiszabó; ha például Rontó Pál férfiszabó a helyesírási szabályoknak nem annyira fölényes, mint inkább nemtudásból eredő semmibevételével a férfiszabó szóösszetételt két szóba írja, azon nem kell megakadnunk, de ha mi, nyomdászok utánacsínáljuk, akkor mi már nem takarózhatunk azzal, hogy nem ismerjük a helyesírási szabályokat, mert valamiképpen a csizmadiának igen jól kell tudnia, hogy a halászcizmához milyen bőr célszerűbb, vagy a szobafestőnek, hogy melyik munkájához milyen összetételű festéket kell használnia, azonképp a szedőnek teljes biztossággal tudnia kell, mi való egy szóba, mi kettőbe. Továbbmaradva ennél a férfiszabó-féle témánál, még el kell mondanom valamit.

A betűszedéshez szükséges szellemi fegyverzetet kisebb mértékben felszerelt kollégák — azt hiszem, ezt elég tapintatosan írtam meg — tudatában lévén fogyatékos voltuknak, önmagukban is restelik ezt az állapotot. Ámde csak igen kevesen közülük törekcszenek arra, hogy szellemi arzenáljukat bővítsék, sőt vannak olyanok is, akik az említettem esetekben visszafelé fordítják a rudat és fölényt mímelve, azt mondják: „Hiszen nem olyan nagy baj az, hogy két szóba szedtem azt a férfiszabót, mert aki ezt elolvassa, sohasem fog arra a gondolatra jutni, hogy az a két szóba szedett szó a férfi-mivoltot és a szabó-mivoltot is föl akarja tüntetni, hanem mindenki tisztában van azzal, hogy itt olyan szabóról van szó, aki férfiruhát varr.” Hát hiszen okoskodásnak ez is okoskodás, de semmiképpen sem helytálló. Mert ha a csizmadia a halászcizmát nem vízálló anyagból csinálja, azért az lehet halászcizma formájú lábbeli, de voltaképpen mégsem halászcizma, hanem bizony csak egyszerű csizma, épúgy, mint a két szóba szedett férfiszabó.

Azonban az ilyen férfiszabó-fajta és ehhez hasonló piciny csizmák legott válnak nagyobb csizmákká, ha valamely ékezet vagy betű változása révén más szó kerül a vinkelbe, oly szó, amely sehogyan sem illik bele abba a mondatba. Ez a csizmafajta a makacsabbak közé tartozik, mert igen szeret megmaradni azon a helyen, ahová

szedték. Mert: nézzük csak! Ha Önök közül most bárki olvasásra kap egy hasábot, amely a kéziratban is így kezdődik: „A kar nagy volt” és nem tudják, hogy itt tulajdonképpen kárról van szó, nem pedig karról: egészen biztos, hogy úgy hagynák. A gyakorlottabb korrektor ilyen esetben, ha a kéziratban eltérően van írva, tovább kutat, míg a dolog nyitjára nem akad; de mit csináljon akkor, ha a kéziratban is úgy van, de mégsem úgy kellene lenni? Igaz, hogy a szöveg többi részéből ki kell szimatolnia, hogy itt nem karról, hanem kárról van szó, de bizony a napnak már a hetedik-nyolcadik munkaórájában könnyen megesisik, hogy már csak szemével olvas a korrektor, nem pedig értelmével is. Ez pedig két dolog. Mindezt pedig nem azért mondom el, mintha minden áron mentetgetni akarnám a korrektort, — noha ezt tőlem senki sem veheti zokon, mert magam is ehhez a sokak által agyonkritizált, de csak kevesek által megértett spártához tartozom, — hanem csupán azért, hogy a tévedés lehetőségét a korrektorok számára is vindikáljam, azzal a mellelleges megjegyzéssel, hogy erre kifejezetten jogot nem formálhatnak.

Igen tetszetős a piciny és kisebb csizmáknak a témája, azért még egy kissé elidőzők nála. És most eszembe jut az a kolléga, aki egy napon délelőtt orvosi lapot szedett, ahol sokszor volt szó kórtünetről, délután pedig valami történelmi szövegű kéz-

iratot adtak neki szedni, ott meg már a kortünet szó fordult elő gyakrabban, majd másnap valami fizikai tartalmú — szedőnyelven mondva — vacakot kapott szedni, amelyben többször esett szó holmi kortünetről. Kortünet, kortünet, kortünet! . . . Ez a kolléga olyan ember volt, aki szedés közben gondolkodott is és mindig úgy szedte ezt a háromlehetőségű szót, ahogyan kellett, még ha az írógépkisasszony, akármondani gépirókisasszony más képen is kopogtatta le a neki lediktált sztenográfiai följegyzéseket. Ad vocem: írógép! Itt álljunk meg egy szóra! Amióta az írógépes kéziratok elszaporodtak, azóta a csizmalehetőség még nagyobb, ezt merem állítani. Merem pedig állítani azért, mert ebből kifolyólag nem lesz semmi bajom, azonkívül azért is, mert ez valóban így is van. A gépfrott mánuskriptum, minthogy nyomtatott betűkkel van lezongorázva, a legtöbb szedőt abba a biztonságba ringatja, amelyet a nyomtatott betű látása kelt benne. Ennélfogva nem viseltetik vele szemben azzal a bizalmatlansággal, amellyel a kézzel frott mánuskriptumot kezeli. Ha tehát a kisasszony jól sztenografált a diktátumra, de a sztenogrammjának gépirássá való átalakításakor csizmát csizmára halmozott, a gépirásos kéziratot pedig a nyomdába való leadás előtt senki sem nézte át, több mint bizonyos, hogy nem minden szedő követi az imént említettem kollégának figyelmességre valló példáját, hanem egyszerűen, gondolkodás nélkül lemásolja a kéziratot. Az ilyen fajta, értelmi szempontból slamposan, külső alakjára nézve azonban igen tisztán gépfrott kéziratnál többre bicsulöm a jó írónak vagy szerzőnek bármily kriksszkrakszos sajátkezűleg frott kéziratát, mert az gondolkodásra készíti a szedőt is, a korrektort is, és mindkettőnek figyelmét állandóan ébren tartja. Ezért tehát azt tanácsolom, hogy ne legyünk olyan nagyon bizakodóak a gépirásos kézirrattal szemben. Hiszen ha a szövegből kiteszően *főtételről* — teszem például valamilyen elvnek legfőbb tételéről — van szó, a gépfrott kéziratban pedig az írógépkisasszony vagy más gépember úgy írta, hogy: *főtétel*, akkor

azt nem kell úgy szedni, még ha ezerszer is úgy van írva. Már pedig ilyenmi is megtörtént!

Most még arról is el kell mondanom egyet-mást, hogy vajjon minő eszmetársítás révén szed egyik-másik kollégám kézzel frott mánuskriptumból olyasmit, ami sehogysem pászol bele a kézirat szövegének témakörébe. Ha egy történelmi jellegű szövegben az író — valamilyen hatalmas egyéniségnek a korabeli egyes személyekre gyakorolt befolyását jellemezni akarván — azokat helyesen az illető hatalmas egyéniség kortársainak teszi meg, azonban a kortárs szóban az *o* betű úgy fest, mintha *a* volna, én úgy vélem, hogy a szedőnek bármilyen eszmetársítás révén nem volna szabad kortárs helyett kartársat szedni, és mégis: igen gyakori elsiklás ez. Vagy ha valamilyen orvostudományi szövegű, frott kéziratban előfordul a *sóbevitel* szó, — ezzel az emberi szervezetre szükséges sóknak a szájon át való bevitelét értik az orvosok — hogyan lehet odaszedni: *sóhivatal*, még ha akármilyen rosszul van írva. Amde milyen nevetség az, ha egy gyógyszerhirdetés kéziratában többek között az van írva, hogy *ártalmatlan* gyógyszer (úgy értendő, hogy nem méregtartalmú), a szedő pedig úgy szedi, hogy *alkalmatlan* gyógyszer? Hát ha alkalmatlan, akkor meg minek hirdetnek? Ha mindezekről elgondolkozunk, csakis oda kell kilyukadnunk, hogy a szakadatlan munkában csökken a figyelmünk, minek következtében gépies minden dolgozásunk, a szüntelen gondolkodástól kimerült agyunk időnként nem működik s ilyenkor járhatja velünk az áprilist. A németek ezt így mondják: „Mein Hirn hat mir einen Schaberrack gespielt”.

De kérem szaktársaimat, a világért se gondolják, hogy én ujjamból szopott csizmákkal hozakodok itt elő. Igaz ugyan, hogy ebben a tekintetben nem kell a szomszédba mennem egy kis fantáziáért, ámde higgyék el, hogy amit itt előadok, az mind megtörtént.

Néha-néha mintha érzékiek, erotikus hangulat venne rajtunk erőt szedés közben és ilyenkor igen hajlandók vagyunk a magunk hangulatát a kézirat-

ból olvasandókba és leszedendőkhöz belevinni. Más lélektani okra igazán nem lehet gondolni akkor, ha a kéziratban az áll, hogy „a leány *riszálja* a derekát”, az előttünk fekvő korrektúralevonaton pedig azt olvassuk, hogy a „leány *kínálja* a derekát”. Egy másik esetben pedig egy elbeszélésben arról van szó, hogy „a jóságos családapa szinte felolvadt a *családja* szeretetében”, a mi kollégánk pedig — talán a korrektornak megrtérálása és kipróbálása miatt? — odaszedi, hogy „a jóságos családapa szinte felolvadt a *cseledje* szeretetében”. Hát nem egy csinos pofikájú háztartási alkalmazottnak kíváncsós képe és sudár termete bontakozott ki szaktársunknak lelki szemei előtt e szavak szedésekor? Az is betyár, aki irigyli tőle ezt a kis illúziót!

A legközelebbi alkalommal az idegen szavakból eredő csizmákról mondok el egyet-mást. *Rasofszky Andor*

Hány könyvet írnak Németországban?

A berlini birodalmi statisztikai hivatal megállapítása szerint a könyvpiari szempontból hatalmasan föllendült Németországban naponta 75 könyv jelenik meg a könyvpiacra. Németországban jelenleg kétszer, illetve hatszor annyi könyvet írnak, mint más kultúrallamokban. A német nyelvterületen, amelyhez Németországon kívül Ausztria és a német Svájc is tartozik, 1925-ben 31.595 új könyv jelent meg. Ez a szám 1926-ban valamivel csökkent és így 30.064 könyvet nyomtak az elmúlt évben. Ezzel Németország ezen a téren a világrekordot tartja, amelyet még Japán és Oroszország sem veszélyeztet, ahol ugyan csak sok könyvet adnak ki. Oroszország, amely szellemi táplálék dolgában leginkább szorul pótlásra, 1925-ben 21.583 új könyvet hozott a könyvpiacra. Ennek azonban a legnagyobb része politikai propagandáiról és tekintetbe kell venni, hogy Oroszországnak kétszerannyi lakosa van, mint Németországnak. Japánban pedig 1925-ben 18.029 új könyvet adtak ki és ezzel viszonylag Németország után áll, vagyis a második helyen. A többi állam messze mögötte áll még a német kiadványok felétek is. Franciaországban 14.943, Angliában 13.000, sőt az Egyesült-Államokban mindössze 9574 művet adtak ki, tehát a hatod-részt a németországinak. Németország minden háromszáz lakója könyvet ír, tehát nem hiába nevezik Németországot a költők és gondolkodók országának. *b.*

A HAJÓ*

ERNST PRECZANG

Ismert e név köznapjaink
Fáradtságos munkájában,
Mindent fölvesz, mit két kezünk
Gyűjtögetett szorgalmában.
Lelkek lelkes akarása,
Fürge agyak találmánya:
Ebből terem e vastábla
Fémes-jénylő rakománya.
Kereteid terjedelme
Műveinkkel reggtől-estig,
Ó, Gutenberg vashajója,
Tornyosodón meg is telik.
Rajtad gyűlik s nyer alakot
Minden, amit mi alkotunk
S rajtad válik nagy egésszé,
Mit egyenként összehordunk.
Ismert e név még másutt is:
Hol nagy vizek hullámanak,
Hol dagasztó szél fujdogál
S bőszi viharok pusztítanak.
Itt duzzadnak a vitorlák,
Hálót itt vet halász karja,
Ködben innen óv komoran
A sziréna búgó hangja.
A messzeség néked nem gát,
Diadallal ujjong orrod:
Elérem én ép erőben,
Elérem a biztos partot.
Akár derű, akár ború,
Kímélni az erőt nem kell!
Hullámos út: ez az élet,
Nagy öröm jár ily élettel!
Neved nekünk kétszeresen
Világító jelképbeszéd:
Egy földszarktól a másikig
Szemhatárunk nyerje terét!
Mit érző szív megérezett
S gondolkodó fő kiagyalt:
Ó, mi hajónk, nagyértékű
Rakományként azt válasszad!
Gyűjtsd, kössed, mi egyenként
Nem ismerten jut elébünk,
Együttben, dicsőségben
Virágozzék itt előtünk.
Föl a zászlót! Csak előre,
Örömhajó el ne maradj,
A messzeség utat jelent
Es célt, amely felé haladj!

Fordította: RASOFSZKY ANDOR

* A „Typographische Mitteilungen” egyik régebbi jüzetéből.

Szakelőadások

Kalandozás négy nyelv területén volt a címe annak az előadásnak, amelyet Rasofszky Andor tartott a Budapesti Korrektorok Köre és Hírlapszerzők Köre együttes rendezésében március 25-én a Segélyzőegyesület nagyszalójában. Ez volt egyben az évad utolsó előadása. A magyar, német, olasz és szerb nyelv volt szónegyen. Az előadó mind a négy nyelvet alaposan ismeri és ebből a tudásból adott kóstolót szépszámu hallgatóinak. Mint nála már megszoktuk, a tréfás elem sem hiányzott előadásából, ami ilyen komoly tárgynál csak jótékonyan hat az érdeklődés ébrentartására. Előadását nagy tetszéssel fogadták.

Az Újpest-Rákospalotai Nyomdászok és Rokonszakmabeliek Társaságában március 18-án Novák László magas színvonalú előadást tartott a könyvnyomtatás történetéről. — Március 25-én Herzog Salamon tartott előadást — tekintettel a márciusi napokra — Petőfi Sándorról és a költőnek a nyomdászattal való vonatkozásairól. Ez utóbbi címen az előadó a Nemzeti dal szedésének és nyomtatásának valóságos történetét ismertette. Mind a két előadást a Társaság tagjai látható érdeklődéssel hallgatták végig.

A Segélyzőegyesület kebelében rendezett szakelőadások április végén fejeződnek be. Az évzáró ünnepélyvel kapcsolatos kiállítás május 13-án, vasárnap délelőtt lesz.

Könyvismertetés

Párizs élete. Orbók Attila, aki ezt a könyvet írta, a modern globetrottereknek rokonszenves fajtájához tartozik. Hol francia színpadon tűnik fel vígjátékával, hol magyarul ír a francia fővárosáról, hol németül Budapestről. A tizenöt éves háborús elszigeteltség után a kultúremberek utazási vágya erősebb, mint valaha volt. Párizs életét tehát egy újszerű Baedeker kelyhével meríti Orbók. Ez a vezető nemcsak a nagy, komoly kincseskamrákat, múzeumokat, palotákat, szunnyadó műemlékeket mutatja meg. De a vi-

lág fővárosainak tarka életét is, — színes papirosszeletekből összeállítva. Hajdani királyokról, klasszikus írókról, tündéri kertekről pietással ír, történelmünk fontos adatait is felsorolva. De a diáknegyed poéziséről, a művészanyag vidám szabadságáról, szalonokról, midinettekről, kávéházakról, bárokról, a színházak úrvesszőiről és a táncoló amerikaiak lokáljairól a finomizlésű „értő”-nek kellemes közvetlenségével tájékoztat. Tárcacikkek, anekdoták, vidám és tarka jellemzés a legújabb nemzedék élő nagyságairól, legfőképpen pedig egy nagy imádat lírája bilincsel le végig ezeken a lapokon. A „parisita”, ahogy a Párizs utáni nosztalgia lázat tréfásan nevezik, új erőre fog kapni e könyv magyar olvasói között. Kár, hogy sem a külső kiállítás, sem a többféle magyar illusztrátortól összeválogatott képek nem támogatják a szerzőt abban, hogy Párizs csillogó életéből mást is megérezünk, mint amit a szöveg nyújt.

Kovács Kálmán: A színpad erkölce. Reiter László fametszeteivel. Ára 4 pengő. Kovács Kálmán, a Bécsből hazatért fiatal színpadi reformátor igen érdekes könyvet írt, mely a színpad új lehetőségeivel foglalkozik. Az etikusi és technikai részleteket firtatja, de a részleteken átüt a dramaturg aggodó hangja, aki nemcsak mesterembere a színpadnak, hanem mágusa is. Színpad, színész, rendező, architektúra, ez a könyv négy sarkalatos pontja. Minket a könyv nyomdaművészete szempontjából érdekel. Elmondhatjuk, hogy ez a művecske az utóbbi évek legszebben nyomtatott magyar könyve. Sőt, érdekes külsőségeiért a francia bibliophilek is irigyelnék.

A könyv tervezője, rajzolója Reiter László. A legmagasabb könyvkultúra nyilatkozik meg munkájában. A legégyénibb és mégis a legszervezebb módon építi meg a könyvet. A betű, a könyv formája, az illusztrációk, a címlap teljesen egységes szellemet sugároznak. A szöveg etikusi lelkiismerete üt át Reiter László konstruktív rajzain. Ötletesen mélyül el a feladatba. A vonal egyszerűségét hangsúlyozza és vonala mégis gazdagon hat. A fekete és fehér szerény skálájából rengeteg ötletet, eleveniséget és fordulatot bányász ki. A gondolat

mindig szerencsésen vegyül el rajzában és rajzserű lesz és marad minden ötlete és elképzelése. Színpadi tervei az erős felkészültségű építész mutatják.

Építésmunkája az egész könyv megkomponálása. Ez a könyv önmagát ajánlja. A. G.

Könyv- és lapszemle

A „Könyvbarátok Lapja” I. évfolyamának 2. száma. Szerkeszti Sikabonyi Antal. Gazdag tartalommal és számos műnyomatásos illusztrációval jelent meg. Címlapját és díseit Végh Gusztáv grafikus- és festőművész rajzolta, első műmelléklete Jaschik Álmos illusztrációja, míg a többi illusztráció is legtöbbször mesék, versek részére készült. Hosszabb tanulmányokat Ravasz László, Ambrus Zoltán, Elek Artur, Varju Elemér és Lajtha László és Jaschik Álmos írtak bele. A bő Szemle rovatból bennünket szakmai szempontból Kner Imre betűtörténeti ismertetése érdekel leginkább és a Kisebbségi közlemények közül Czako Elemér „Nyomdatörténeti kiállítás” című cikke. Egész évre (4 füzet) 16 P, egyes szám 5 P. Singer és Wolfner kiadása és az Athenaeum nyomása.

Magyar Könyvszemle, a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtárának közlönye. Dr. Lukinich Imre közreműködésével szerkeszti dr. Rédey Tivadar. Kiadja a könyvtár. Nyomtatja a Stephaneum. Hosszabb és rövidebb közleményei mind könyvtártudományi kérdésekkel foglalkoznak.

Die Druckfarben-Herstellung (A nyomófesték készítése) címen Hans Hadert tollából praktikus könyv jelent meg 164 oldalnyi terjedelemben, műnyomópapírosan nyomva és 31 képpel illusztrálva. A tanulságos könyv ára 6.30 márka és a következő címen rendelhető meg: Hans Friedrich Hadert, Leipzig C1, Ranftsche Gasse 4. Ugyane szerző kiadásában jelent meg a „Handbuch bei Schwierigkeiten in graphischen Betrieben” című szakmunka is, amely 7.40 márkáért szerezhető meg. Németül tudó üzemvezetőknek különösen ajánlható mind a két könyv.

A Modiano szírvarkahüvely-vállalat tipográfiai szempontból is érdekes és értékes kvartalakú füzetet küldött be, amelyben művészi reklámillusztrációk kíséretében csinál propagandát árujának. A hasonló vállalatok közül talán a Modiano az egyedüli, amely áruinak ismertetése és kelletése érdekében a grafikai iparoknak is fontos szerepeket oszt ki, amennyiben állandóan foglalkoztatja őket.

A Chn. Mansfeld lipcsei gépgyár különlegesen hajtogatott, nagyon ízléses kis prospektust küldött, amelyben három új géptípust mutat be: 1. az Optima gyorsvágógépet, 2. a Kontra-Re szabadalmazott átnyomóprést és 3. az Odin stancolótégelyt. A főnti céget Magyarországon a Freund és Barát cég grafikai szaküzlete, Budapest, V, Akadémia ucca 3, képviseli.

A Berger és Wirth festékgyári cég érdekes újítást, még pedig művészeti újítást létesített. Gyönyörű, markánsrajzú és élénken színezett faliképeket küld üzletfeleinek és barátainak, amelyek humoros rajzokban mutatja a festékkémia, festékgyártás és a többszínnyomás egyes fázisait. A vidám, kedvre derítő képek jó benyomást gyakorolnak az iroda falára akasztva, a komoly üzleti munka közepette. A sorozatnak még négyszer két-kétképes folytatása lesz.

A mainzi Gutenberg Társaság két füzetet is küldött be lapunknak. Az egyik Moriz Sondheimnak a címlapról szóló előadása, amelyet a frankfurti Bibliofil-társaságban rendezett műipari kiállításon tartott és nem a modern könyvcímlapot, hanem reprodukciók kíséretében az ősnymatványok címlapjait ismerteti. A másik füzet Németországnak tegnapi-mai-holnapai nyomdászatairól szól, amely ugyancsak egy szakelőadás közlése. Carl Ernst Poeschl lipcsei nyomdatulajdonos tartotta a mainzi Gutenberg Társaságban.

Albrecht Dürer négyszázszentendős születésnapja alkalmából a Fővárosi Nyilvános Könyvtár ünnepi kiadványt bocsátott a nyilvánosság elé, amelyben betűrendben felsorolja a halhatatlan mesterre vonatkozó irodalmat. A borítékot Dürernek 1523-ban készített fametszete díszíti. Itt említjük meg,

hogy a Szépművészeti Múzeumban április 7-én ebből az alkalomból grafikai kiállítás is nyílt, amelyen a magyar származású világhírű művész munkáin kívül a róla szóló könyvek is kiállítva vannak.

Francia könyvillusztrálók. Az olcsó, sárgaborítékos francia könyv mellett — melyről nemrég e folyóiratban szoltunk — van a franciáknak szép könyvkiadványuk is, mely megfelel a hagyományos könyvszeretnek és a poétákat, regényírókat megillető finom hódolatnak. Még pedig nemcsak a drága, bőrkötésű könyvek közt, hanem az olcsó tömegkiadványok sorában is olykor meglepően érdekes illusztrált könyvek akadnak. A Pavillon de Morsan, vagy a Musée Gallies iparművészeti kiállításain rendszeresen csak a marokkói bőrbe kötött, nagyszabású díszmunkák jelennek meg. De a könyvkiadók négy-öt frankos regény és még olcsóbb költeményes kiadványait olykor a legjelesebb művészek fametszetű képei díszítik. Ezek a könyvek néha tipográfiaiailag nem a legszerencsésebbek. A jó betű és a szedés gondossága nem tartozik a francia könyv erényei közé. De jó illusztráció néha csodás bőséggel akad egészen ismeretlen nevű rajzolókat kezéből. Az expresszionizmusban meglevő régies, tudatosan primitív vonalvezetés, különösen a vallásos alaphangulatú könyvekhez illeszkedik igen szerencsésen, melyeknek fametszetű illusztrációi többnyire szembeütően archaikus hatásúak. Gerard Cochet, Hermann Paul, Maurice Denis, Charles de Fontenay ennek a mesterei. Vannak azután a romantikának, a bohém életnek, a krinolin biedermeier hölgyek affektált világának jókedvű rajzolói s közéjük tartozik: Barbier, De Segonzac, de különösen I. Hemard, akinek színes illusztrációi úgy elevenednek meg a sík lapon, mint egy kis bábjáték szereplői a piciny színpadon. A francia almanachok, kották kiadói is szívesen foglalkoztatják a jobb rajzoló művészeket, akik lassan a nyomdatechnika avult hagyományait és szecessziós könyvdíszkeit is sutbadobják s egészségesebb ízlésirányt kezdeményeznek a könyv birodalmában. N. P.

MAGYAR LAJOS

**GÉPSZÍJ- ÉS MŰSZAKI BŐRÁRUGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST**

V, KATONA JÓZSEF U. 9-11

SÜRGÖNYCÍM: MAGYARSZÍJ. TELEFÓN: T. 137-93, T. 203-63

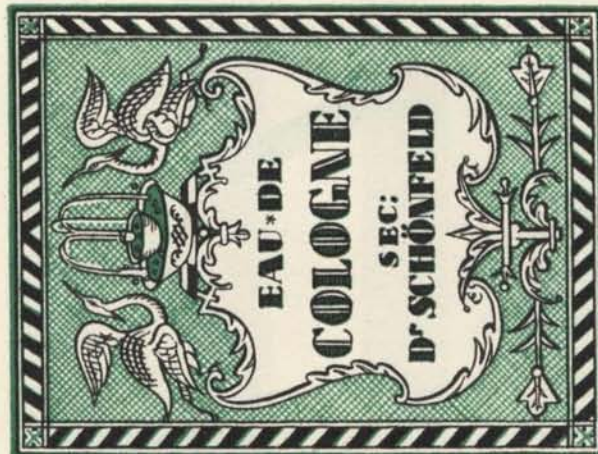
Tervezte Kner Albert

ISZIK MINT A VIZILŐ

**MINDEN
SZÍN BEN
KAPHATÓ**

**KASZÁS SÁNDOR
SZEKSZÁRD**

KÖNYV-, PAPÍR- ÉS ZENEMŰKERESKEDÉSE

KAPHATÓ
MINDEN ILLATSZERTÁRBAN
*

ADY ENDRE

VÉR

ÉS ARANY

ADY

ORVOSI

TELEFON
TER. 283-45

GYÓGYKOZMETIKA

GRESHAM-PALOTA, MÉRLEG UCCA 4. SZ.

FÉLEMELET

Feljegyzések

Tanay József nyugalomba vonult. A Pesti Könyvnyomda Rt. műszaki igazgatója, a kiváló szakíró és jeles szakember, Tanay József ápr. 21-én búcsút mondott, 56 esztendősd áldásdús munkálkodás után a nyomdászatnak, amelyet annyira szeretett. Ebből az alkalomból a nyomda személyzete búcsúest keretében, meleg ünneplésben részesítette szeretett igazgatóját, a Magyar Világ étteremben. Főlöskéges lenne az idősebbek előtt Tanay szakmai érdemeit föl-sorolni, hiszen azokra mindegyike még emlékszik, az ifjabb generáció részére pedig méltattuk az ő sokoldalú nyomdásztársadalmi működését hat esztendővel ezelőtt, fényes ötvenéves jubileuma alkalmából. A Könyvnyomdászok Dalköre, amely utódja az Ebedés Dalárdának, szép dalokkal kedveskedett egykori elnökének, a nemes dalbarátnak. A Részvénynyomda személyzete, az igazgatóság és a szakmai testületek képviselőitelen meleghangú felköszöntők hangzottak el, amelyekhez mi öszintén csatlakozunk azzal a hő kívánsággal, hogy Tanay József, az egykori szakfolyóírat-szerkesztő és termékeny szakíró, még sokáig éljen nyugodalmas, boldog öregségben!

Halálozás. Hoffmann Sándor, volt debreceni nyomda- és laptulajdonos, április 8-án hosszas szenvedés után elhunyt Debrecenben, 73 éves korában. A megboldogult általános megbecsülésnek és szeretetnek örvendett nemcsak Debrecen városában, amelynek törvényhatósági bizottsági tagja volt, hanem az egész ország nyomdásztársadalma részéről is. Temetése április 10-én ment végbe nagy részvét mellett. Sírjánál a vidéki nyomdatulajdonosok nevében Klein Samu, a debreceni kartársai nevében Liebermann Géza, a nyomdai munkások megbízásából Simon János és a Hegedűs és Sándor Rt. nyomda nevében Nagy Károly búcsúztatták el a halottat. — Révész Sándor, a Győri Hírlap Könyvnyomda tulajdonosa április 12-én Győrben elhunyt, 63 éves korában. 14-én temették el a lap szerkesztősége, kiadóhivatala és nyomdai személyzete öszinte részvéte mellett. Mindkét szakember emléke megérdemli, hogy az ország könyvnyomtatói kegyelettel megörizzék.

A nemzetközi „Pressa”-pályázat eredménye. A németországi Bildungsverband vezetősége a „Pressa” (= Presseausstellung, a nemzetközi kölni sajtókiállítás) vezetőségének támogatásával tudvalevően mult év szeptemberében nemzetközi pályázatot hirdetett. A „Pressa” kétezer márkát, a Büchergilde Gutenberg száz könyvdíjat tűzték ki a legjobb munkák díjazására. Készföld volt 1. a „Typographische Mitteilungen” borítékának vázlata; 2. a „Graphischer Betrieb” borítékclimlapjának vázlata. Beérkezett összesen 955 vázlat. A „Typographische Mitteilungen” részére 513 német és 168 külföldi munka, a „Graphischer Betrieb” részére 202 német és 22 külföldi vázlat. A következő külföldi

államokból érkeztek pályamunkák: Belgiumból (22 „T. M.” és 15 „G. B.”. Franciaországból (34, 12), Hollandiából (11, 11), Lettországból (1, 1), Ausztriából (14, 7), Lengyelországból (13, 2), Romániából (3, 1), Svédországból (17, 1), Svájból (34, 13), Csehszlovákiából (16, 7) és Magyarországból (3 „T. M.” és 2 „G. B.”). A bírálóbizottság február 26-án és 27-én tartott ülést Berlinben, amikor is hosszas, nehéz mérlegelés után meghozta döntését. A 2000 márkát 85, 60, 40, 25 és 10 márkás díjakra osztották föl. Minden pályázónak, tekintet nélkül a résztvevő pályamunkák számára — csak egy díjat adnak ki. A „Typographische Mitteilungen” csak a német pályanyertesek neveit közli, míg a külföldiek saját egyesületeik útján értesülnek a rájuk vonatkozó eredményről. Elhelyütt csak a díjaknak országok szerinti elosztását adhatjuk: Belgium 75 márká, Franciaország 75, Hollandia 75, Lettország 1 könyvdíj, Ausztria 75 márká és 4 könyv, Lengyelország 10 márká, Románia 1 könyvdíj, Svédország 10 márká, Svájc 125 márká és 5 könyv, Magyarországból 15 márká. A külföldi díjak kiosztását a bírálóbizottság az illető országokra bízta.

A C. Angerer és Göschl grafikai műintézet arról értesíti budapesti üzletfeleit, hogy Budapest, VII, Csen-gery ucca 20. szám alatt fiókgyárat állított fel, hogy a klisérendelésnél megkímélje megrendelőit attól az idővesztéstől, amelyet eddig azzal szenvedtek, hogy Bécsbe kellett megrendeléseiket küldeni.

Az Offset-, Buch- und Werbekunst februári száma a nemzetközi teherautomobilkiállításra való tekintettel az automobilipari reklámnak van szentelve. Egyébként sok benne a grafikai iparra vonatkozó szakcikk is. A művészeti szakfolyóíratnak ez a száma is méltán sorakozik illusztráció és szöveg tekintetében elődjei mellé.

Käthe Kollavitz. A német szocializmus nagy grafikusa. Mostanában hatvanadik születésnapját ünneplik, s úgy tűnik fel, mintha naturalista rajzművészetét csak most fedezték volna fel igazán. Alapvonása a szocialis együttérzés minden emberi munkával, érzélgősség nélkül. Asszonyi lelkét még a rajzónon át is meg tudja éreztetni s mégsem válik soha édeskissé. Vonalvezetése szigorú, tárgyilagos és végig megmaradt a naturalista emberlátás ama tárgyias magasságában, melyből Liebermann és társai lassanként eltávoloztak. Mikor rajzol, nemcsak az emberekbe, hanem a környezetbe, annak minden kis részletébe is szuggesztív életet visz, az egész miljö élni kezd, hatni tud, amit csak nagy gondolatok új és új megformálásával tud elérni. Néha évekig dolgozik egy lapon s mégis

csak hosszú beleéléssel tudjuk egy-egy lapja lényegét igazán magunkba szívni.

Preetorius Emil. Ez a kitűnő német könyvművész, aki mostanában négy felolvasóestén oktatta és szórakoztatta Budapest közönségét, a mai német grafikai művészet úttörői közé tartozik. Talán az első közt volt, akik az illusztrálóművész feladataiba a tipográfiai megjelenés szépségét is bevonták s a kettőnek harmónikus egységével a könyv szellemét igyekeztek kifejezésre juttatni. Ez ma már természetesennek tűnik fel. De huszonöt évvel ezelőtt még nem volt az. Pedig Preetorius működése abban az időben kezdődött, mikor még világszerte a Buchschmuck-os könyvcifraságok keltettek hatást. Induláskor Preetorius a müncheni Jugend köréhez tartozott s főleg Langen kiadványai számára dolgozott. Illusztrációi azonban távolabb estek a szecesszió vonalvezetésétől s inkább azzal a halk iróniával tartottak rokonságot, mely Walser, Heine s mások vidám szentimentalizmusában nyilatkozott meg. A nyárspolgár biedermeieres érzélgősségét, Thoma bajor kedélyességét, Wedekind maró szatiráját kísérték rajzai. Minden hang számára megvolt az ő kicsit ódon, kicsit karikatúrás vonalvezetése. Hol sziluettkébe zárta hangulatait, hol finom japános, kolorizált képecskébe. Amint ez a századeleji müncheni kör lassan kihalt, Preetorius a berlini könyvgrafika felé toldott el. Betűhatások, sőt a betűk játéka kezdtek érdekelni. Szignetek, elegáns és gáláns betűtörletek kerültek ki tolla alól, exlibrisek, tömör és csattanó könyvdíszek, amelyekben halkan és következetesen vezet végig a könyv belső stílusát. Nagy művészi kultúrája úgyszólván a könyv és a grafikai kifejezőmód egész történetén végigvezette őt, de legszívesebben a kelet-ázsiai művészetnél időzött, melynek finom analízisét budapesti előadásaiiban is több ízben nyújtotta hallgatóinak. Preetorius tevékenységében külön kiemelendő fontossága van a könyvkötés terén való szereplésének is. Kevés könyvművész van, aki annyit tett volna a modern kézműves és gépi könyv táblájáért, mint ő. Hogy ma a német tömegkönyv is, a gépi úton sok ezer példányban megjelenő munka tetszetős, sőt kitűnő „kiadói” vászonkötésben jelenik meg, e tény körül elenyészhetetlen érdemei vannak. Terveivel, kritikusai tollával, fáradhatatlan agitációjával ma is egyik oszlopa a német könyvművészeti mozgalomnak. Jelszavak és művészi pártfelfogás nélkül, egyedül a könyv tárgyias szépsége érdekében dolgozik, szerelme a könyv széles kultúrájának, egyszóval üdítő jelen-ség abban a korban, mely kezdő elfelejteni a könyv külsejének nevelő erejét.

A Német Betűöntődék Egyesülete 1928 március 16-án érte el 25 éves fönállásának évfordulóját. Ebből az alkalomból elmaradt a szokásos ünnepség, mert — mint karácsonyi számunkban részletesen közöltük — az egyesületet D. Stempel igazgató no-

vember 2-án bekövetkezett halálával súlyos veszteség érte és a gyász érzése nem engedi meg a zajos ünnepeket.

Kiállítási hírek

Mit akar a *Pressa*-kiállítás. Közvetlen a világháború kitörése előtt, 1914 emlékeztetés nyarán nagy iparművészeti kiállítás volt Kölnben. Az egész művelt világ érdeklődése fordult ekkor a Rajna partjának e nagyszerű városa felé. Azóta Köln jelentősége s az iparművészeti ízlése csak fokozódott, míg végre ez év nyarán újra alkalma lesz, hogy a németiség e határmenti kultúrközpontja erejét s modern élettempóját bemutassa. A *Pressa*-kiállítás a maga exakt teljességében tulajdonképp csak keret lesz ahhoz, hogy a rajnamelléki városiaság egész kultúrtevékenysége a világ szemei elé tárulhasson. A nemzetközi sajtókiállítás újra jelentős lépés lesz a népek együttműködéséből folyó áldások végső céljai felé. Főbb osztályai, melyek 12 csoportba sorakoznak, megmutatják a kiállítás széles terjedelmét. Ez osztályok címei a következők: A napilap. Az időszaki folyóirat. Könyvpiar és grafika. Technikai berendezések és segítőeszközök. A sajtók szövetsége. Német sajtó az idegenben. Sajtó és közlekedés. Sajtó és művészet. Reklám a sajtóban. Újságtudomány. A papíros. Fényképezés és mozgófénykép. Ehhez a külföldi államok külön kiállításai csatlakoznak. Maga a grafikai és könyvpiari rész 14 különféle alosztályra fog oszlani s az anyagoktól s a nyomdatechnikai eljárásoktól kezdve a szakiskolákig minden felszínre levő kérdésre ki fog terjeszkedni. A művészeti részben nemcsak a művészek részvételét mutatják be a mai újságcsinálásban, hanem külön képzőművészeti s külön karikatúra kiállítás is lesz. A legérdekesebb mindenestre a film- s fotókiállítás lesz, melynek érdekesebbé tételére már pályázatot is írtak ki idevágó filmtémákra.

A villamosság kora. Így nevezik a huszadik századot, és pedig teljes joggal. Bár már száz évvel ezelőtt, Goethe is sejtette, hogy ez a „világ lelke”, a tudomány akkori álláspontján még nem igen tudták a lényegét megállapítani. De már ötven évvel ezelőtt kezdtek a villamosáramot ívlámpák, majd 1881-ben izzólámpák energiájára is használni. Érdekes, hogy a legnagyobb német mérnök-szaktekintély, Werner Siemens még 1877-ben azt hitte, hogy a villamosvilágítás a gázzal sohasem fog tudni versenyezni. Pedig ma már nemcsak a világító-technikában, hanem az ipari, mezőgazdasági és háztartási élet úgyszólván minden ágában felhasználják. Az iparban a legnagyobb s legnehezebb gépek hajtására is felhasználják az erejét. A szövőipar, a modern papírgyártás, a nyomtató-műhelyek rotációs- és könyvnyomó-gépei ma már alig

tudnák nélkülözni ezt a fontos hajtóerőt. A kisiparban is egyre nagyobb területeken alkalmazzák, így például a mosóintézetekben, a mészáros- és hentesiparban, a sütődékben. A sokáig modern újításoktól elzárkózó mezőgazdasági termelés is szelvényben-hosszában alkalmazza. Cséplőgépek, arató- és kaszáló-gépek, őrlőmalmok ép- úgy behódoltak a villamosságnak, mint a tejgazdaságok, melyekben fejésre s a tejtermékek higiénikus feldolgozására is villanyáramot használnak. Hogy a nagyvárosi közlekedésben, vasúti pályaudvarokon s újabban a gőzmozdonyok elektrifikálásában mekkora a szerepe, azt úgyszólván naponta láthatjuk. Kevésbé ismeretes, hogy a háztartásokban hányféle alkalmazása van. Itt

Sefer Éva: Rajz

vannak a villamos porszívó-, főző-, hűtő- és vasaló-készülékek, a villamos erővel hajtott varrógép, az éjjeli olcsó árammal felmelegített melegvíz-tartályok, a villamos-szellőző, mosó- és füstmentesítő-készülékek, egyezőval az egész villamosított háztartási üzem. Hogy az egészségápolásban a villamos fényfürdőtől és masszázsgépektől a Röntgen-készülékig milyen szerepe van, azt csak az orvosok tudják igazán értékelni. Ennek a hatalmas, az egész emberiség életét átforgató energiának ezen a nyáron nagy ünnepe lesz. Az idei *drezdai kiállítás* (Dresdener Jahresschau) májustól szeptemberig a villamosság minden alkalmazását bemutatja „A technikai város” című nagy évi szemléjében, melyben a német munka haladását mutatja be.

Még Prága is. Az idei őszi vásárral egyidejűleg, sőt azon túl is, kiállítás lesz Prágában „Papiros, könyv és újság” címen. Ennek a kiállításnak az a célja, hogy a csehszlovák papíriparról, a grafikai, könyvkötő- és csomagoló-indusztriáról, valamint a kiadók és újságok tevékenységéről széleskörű áttekintést nyújtson. Külön rész lesz ebben az „Újság a reklám szolgálatában” címen.

Könyvnyomtató-betűk Gutenberg előtt. Frankfurtban mostanában egy kiállítás nyílt meg, melynek ez a címe: A könyv Kínában s a Kínáról szóló könyvek. Ebben a kiállításban igen érdekes dokumentumok vannak a Gutenberget jóval megelőző kínai könyvnyomtatásról. A leipzig-i könyvmúzeum ugyanis az ő gazdag anyagából odaajándékozott Frankfurtnak többféle ősi kútfőt, melyek arról tesznek bizonyosságot, hogy már a Kr. utáni tizedik évszázadban a kínaiaknál a falemezről való nyomtatás megvolt s ezt a szokást mind mostanáig megtartották. De sőt, nemcsak ez történt ott. Hanem egy kovácsmester, akit Pi-Cheng-nek hívtak, már mozgóbetyűket is használt ezidőtájt a nyomtatáshoz. Azután másutt is csináltak fából nyomtató-betűket. Így például Koreában Thai-Tjong király 1404 táján vezette be a könyvnyomtatást, amivel szintén megelőzte a Gutenberg-féle találmányt. Ő már vörösrézbetűkkel nyomatta a könyveket s ezekből 20 darab betű meg is van a leipzig-i múzeumban. Ezeknek a viasszal összeragasztott betűknek segítségével már érdekes könyveket nyomtak az időben Koreában.

Technikai hírek

Friss nyomatok szárítása. A német nyomdászok amerikai útleírásaiban minduntalan olvashatni arról, hogy az amerikai gyorsajtókon mily ötletes eszközök vannak a friss nyomatok szárítására, anélkül, hogy a makulatúraívek közbeiktatására volna szükség. Az ily beépített melegítőkészülékek, melyek a frissen nyomott íveket apró gázlángok vagy villamosság melege fölött vezetik el (nem is szólva a parafin- és viaszréteg-szórókészülékek alkalmazásáról nyilvánvaló előnyt jelentenek a nyomda számára, mert az emberi erő megtakarításán felül nagyobb gyorsaságot s a gépnek nagyobb teljesítőképességét is eredményezik. Németországban is végeztek ilyen irányban kísérleteket, de mindeddig az eredmények nem kielégítőek. Efféle nyomásszáritó készülékek beépítésével csakis a kétrúras gépeknél értek el eredményeket, de másutt nem. Így a hengergépeknél, amelyeknél az ívet a hengeren, vagy a kivezetés alkalmával melegítették, nem lehet elkerülni a festékelkenődést még akkor sem, ha kismennyiségű festéket alkalmaztak is.

Bőrútanzó kartonpapírbevonások. A francia csomagolóipar és dobozgyártás az utóbbi években igen figyelemreméltó haladást tesz, kivált a minőség dolgában. A francia kereskedelem az egyre fokozódó árutúlhalmozás miatt a versenynek a csomagolásban rejlő erőforrásait is igyekszik felhasználni a maga javára s a tetszetős csomagolással kivált az édességek, toalettcikkek, parfümériák kelendőségét is fokozni igyekszik. A csinos külső mellett az élelmiszereknél a higiénikus szempontok is a jó csomagolás javára szolgálnak, nemkülönben a kereskedőknek az a tapasztalata, hogy amivel a csomagolás többköltséget

okoz, az bőven megtérül azon, hogy az áruk így kevésbé romlandók és kevesebb sérül meg közülük. A legújabb francia újítás a doboziparban az, hogy a sokféle stílusban tartott, erősen profilozott kazetták mindenféle változatai mellett egy tarkapapiros is felszínre jutott, mely az úgynevezett svéd-bőrutánzatú dobozokat teszi lehetővé. Különböző bőrtónusokban készítik, még pedig gyapjú- és gyapothulladékok lisztporrá őrlése útján előálló anyagból. A gyártás segítségével bársonyos puha jellegűt kap a peau de svède kartonhuzat, melyet azután főleg divatcikknek, kesztyűk, stb. csomagolására használnak fel s tetszetős ezüst monogramnyomással az ajándékcsomagok egyik kedvelt fajtáját állítják vele elő.

Összetörrik a könyvnyomtatógépeket. Hol történhetne ez másutt, mint Amerikában, Minneapolisban határozta el a könyvnyomdászok egyesülete, hogy az összes avult nyomdai gépeket összevásárolják, szétbontják s ócskavasnak eladják. A hír első pillanatra barbárul hangzik. De ha elolvassuk hozzá a megokolást, igazat kell adnunk az amerikai ízü elhatározásnak. A minneapolis modern nyomdatulajdonosok ugyanis megállapítják, hogy a könyvnyomtatás színvonalának az üzemek túlterjedelmes volta árt. Nem a jó, új gépekre vetik a súlyt, hanem arra, hogy a heverő s életképtelen kisüzemek avult berendezéseit felhasználják s ezeket is foglalkoztassák. Ez vezet arra a versenyre, mely nem a nyomtatvány minőségét nézi, hanem a minden

áron való üzemfoglalkoztatást. Még az olcsóság is csak látszólagos az ily gépeknél, mert amennyivel olcsóbban szerzik be a régi típusú gépet, annnyival kevesebbet is dolgozik az óránként s annnyival több emberi erőt igényel. Bár a tervnek sok ellenzője volt ott is, a többség mégis megvalósította s halálraítélte a magukat túlélte nyomdagépeket.

Anyagvizsgáló-intézetek. A német kormány támogatásával Berlinben már ötven év óta áll fenn egy anyagokat vizsgáló s hiteles bizonyítványokat kiállító állami intézet, mely különös fontosságot nyert mostanában azáltal, hogy a grafikai iparban is szükséges normáknak bevezetésével (racionális gazdálkodás) jó és olcsó anyagtipusokat kell megteremteni. Elsősorban a betűfémek vizsgálatával, a betűk és lemezek oxidálódásával, valamint a könyvnyomdai fémötvözetek egységes eljárásának megteremtésével fog az iparnak hasznára válni. De ugyancsak ennek az intézetnek feladata lesz a mostani papírgyártási eljárások olcsóbbá tételére új papírosnyersanyagokkal is kísérleteket folytatni, aminek kapcsán már is vannak biztató kezdetek. Ugyancsak sikerült az anyagvizsgáló-intézetnek régi, elsárgult papírosokat vegyszerek nélkül, pusztán víz- és fényeljárások segítségével újból világossá tenni, valamint bűnügyekben az írás- és nyomáshamisításokat kimutatni.

Új tipográfia. A modern német könyvművészetek egyik legérdekesebb egyénisége A. Tschichold Iván. A müncheni könyvnyomtató-szakiskolán működik s az új tipográfiának, melynek a dessauai konstruktivisták a főképviselői, egyik lelkes propagálója. Nemrégiben előadást tartott Frankfurtban és ott elmondta, hogy a „korszerű” betűforma egyedül a groteszk. Ez szerinte az egyetlen betű, mely annak az objektivitásának megfelel, amelyet a fényképezés lényegének tekinthetünk. Hogy tételét bizonyítsa, mingyárt be is mutatott saját maga tervezte plakátokat, levélfejekeket, melyeken sokkal sűrűbben szerepeltek antikvák, mint groteszkek. Mikor ez ellentmondás miatt kérdést intéztek hozzá, azzal vágta ki magát, hogy ezek a szóbanforgó üzleti grafikák csak afféle „paródiák”.

A Hob- és Habne-cég Leipzig, fotográfiai reprodukciós készülékek és gépek gyára május 1-én ünnepi fennállásának 25 éves jubileumát. Kicsiny keretéből fejlődött ez a gyár a reprodukciós technika mai magas színvonalára. Fejlődését főként annak köszönheti, hogy a reprodukciós technika specializálódásával állandó lépést tartott. Modern újításai révén a kontinens egyik legnagyobb speciális gyárává lett ebben a szakban. Gyártmányai praktikus és célszerű szerkezetűk és gondos kivitelűek világ-hírre tettek szert és mindenütt elterjedtek. A gyárat Hoh Richárd és Hahne Vilmos alapították és még ma is fáradhatatlanul vezetik fiaik segítségével.

KÉRJÜK

t. olvasóinkat,
hogy
rendeléseiknél a

**MAGYAR
GRAFIKÁRA**

hivatkozzanak

KLISÉ

**FEKETE ÉS SZÍNES NYOMÁSRA
C. ANGERER & GÖSCHL
GRAFIKAI MŰINTÉZET**

WIEN, XVI/1

ALAPÍTVÁ: 1871.

ÁTNYOMÓPAPIROSOKAT

KIVÁLÓ MINŐSÉGBEN 40 ÉV ÓTA GYÁRTUNK **RICHARD NAUMANN** DRESDEN 16, SCHUMANN STRASSE 45

A leipzig-i könyvművészeti kiállítási katalógus magyar részének előszava

Mint korunk művészete, könyvművészetünk is történetének fordulópontjához érkezett. Az impresszionizmus művészetének letűnésével egyre inkább eltűnnek a könyvből az elmúlt évszázad folyamán beléjutott festői elemek. A ma könyvművésze feladatát nagy részben építészeti, főként pedig a szó tiszta értelmében grafikai feladatnak érzi. Ez a felfogásbeli változás a könyvet egészen átalakítja és a fejlődés irányát ismét visszatereli a múlt könyvművészetének forrásaihoz. A könyvművészet újraélesztése és ezeknek a modern elveknek megfelelő újjáalakítása csak a régi tradíció fellelkesítésével lehetséges. A mai könyv legfőbb értéke ismét a nemes, tiszta metszésű betű, a könyvdíszítés és könyvillusztrálás legelőkelőbb technikája pedig ismét a fametszet, amelynek a véső kialakította formanyelve rokon, nyomtatási technikája pedig azonos a betűével. A ma könyvművésze ismét érzi az összefüggést a multtal, de érzi a jövővel szembeni felelősséget is s ezért kötelességének érzi a tradíció megszakított folytonosságának helyreállítását. Ennek a tradíciónak keresése és ápolása, ezek az új célkitűzések jellemzik a modern magyar könyvművészetet is. A tipográfia megszűlésének idején Magyarországon az olasz kultúrbefolyás volt az uralkodó. A későbbi századokban azután a német kultúrbefolyás került túlsúlyba, de mert megtartottuk az antikva-betűt, mégis megmaradt régi tipográfiánk a némettől elütő jellege. Önálló magyar betűöntőde nem létesült ezekben a századokban (néhány híres betűmetszőnk külföldön működött), s a magyar nyomdák betűiket és díszítőelemeiket is külföldről szereztek be. Csak néhány fametszet, s később néhány rézmetszet az, amit sajátunknak nevezhetünk, de a magyar nyelv sajátos szórendje által irányított címlapfelépítés és néhány más apró részlet mégis megkülönbözteti könyveinket más nemzetek egy-

korú könyveitől. Ez talán kevés volna ahhoz, hogy rajta egy új magyar könyvművészet felépülhessen, de erősen fejlett irodalmunk és egyéni, érdekes, magas fejlettségű régi népművészetünk nagy gazdagsága lehetővé teszi, hogy formakincsének felhasználásával, a régi tipográfiai tradíció gondos tanulmányozásával egy sajátosan magyar s amellett modern könyvművészetet teremthessünk. Az a kicsiny kollekció, amellyel a leipzig-i nemzetközi könyvművészeti kiállításon részt veszünk, elég tisztán megmutatja az irányt, amely könyvművészetünk jelenlegi fejlődését jellemzi és talán a szándékokon, akaráson túl már némi eredményt is mutathat fel.

A nyomdászat története

Lapunk ezt megelőző száma már sajtó alatt volt, amikor Novák László Grafikai Művészetek Könyvtárának két utolsó kötete megjelent. Ezért szólunk csak most erről az értékes munkáról. A nyomdászat története II. és III. könyve, a vállalkozásnak pedig VIII. és IX. kötete az, amelyet az alábbiakban röviden ismertetünk.

A II. könyv a XVI. század, a III. könyv a XVII. század nyomdászatának történetét foglalja magában. Természetesen e két kötetben is az oroszlanrész a magyar könyvnyomtatás történetének jut. Megismerteti ez a kötet az utókorral a tizenhetedik századbeli híres magyar könyvnyomatókat, az élükön a halhatatlan Tótfalusi Kis Miklóssal, részletesen írja le a régi magyar nyomdaműhelyeket, ugyancsak az élén a legrégebb magyar nyomdával, az Egyetemi-nyomda történetével. A sok érdekes nyomdatörténeti adat, a magyar ősnyomtatványok fakszimilivel illusztrálva, a műtörténeti értékkel bíró sok német könyvillusztráció bemutatása Cranach Lukács, Dürer Albert, Hopfer Dániel, az angol Daye John stb. fametszet-reprodukcióival, az amúgyis szegényebb nyomdászati szakirodalomban elsőrangú helyet biztosít mindenképpen ennek a munkának.

A fentiekből azt hihetné valaki, hogy Novák László a magyar történeti vonatkozások bő ismertetése miatt

talán másodrangúvá fokozná a mienknél nagyobb történeti jelentőséggel bíró német és az egyéb külföldi könyvnyomtatást. Ez azonban nem így van. Találunk a két kötetben részletes ismertetéseket a világ minden részén a szóbanlevő két században történt könyvnyomdászati eseményről.

Aki Novák László előző könyveit már elolvasta, annak nem kell a figyelmét felhívnom arra az élvezetesen magyaros stílusra, amellyel ő a tollat forgatja. Száraz történeti eseményeket ilyen érdekesen, eleven lüktetéssel megírni, kevés embernek adatott meg és e kevesek közül való Novák László.

És hogy mit jelent végzett munka dolgában történetet, még pedig nyomdásztörténetet írni, azt csak az sejtetheti, aki legalább egy történeti cikket írt valamiről. Hány forrásmunkát kellett átolvasnia! Mennyi lexikont, világtörténetet, hány kötet német, angol, francia nyomdásztörténeti munkát kellett végigböngésznie, míg azt a gazdag, becses és tanulságos anyagot összehordta, amely e két kötetben is összezsúfolódik. Mert lelkiismeretesen így írnak történetet és Novák László lelkiismeretes.

A Világosság-nyomda a színes mellékletek nyomtatásával, a könyvek tipográfiai kiállításával, mint rendesen, remekelt. A kötetek ára a sorozat előfizetése esetén 3.20, egyenként 4 P. Bolti ára 5 P.

Minden nyomdásznak ismernie kell szép mesterségének küzdelmes, dicső történetét.

Herzog S.

Wanko Vilmos

lapunk felelős szerkesztője, a Magyar Grafikánál való nyolcévi lelkiismeretes munkálkodás után megvált lapunktól. Nem távozott idegen területre. A szakmafejlesztést, amelyet nyolc éven keresztül együtt csináltunk, ezután külön-külön folytatjuk. Ezen a téren utaink sohasem keresztezhetik egymást, mert ahol a könyvnyomtatás színvonalának emelésén kell közreműködni, ott keresztül nincs. Csak párhuzamos út van. Egy közös irány, egy közös cél van csak, amely felé szép művészetünk magasabb szempontjaitól vezéreltetve kell fáradoztatlanul menetelnünk.

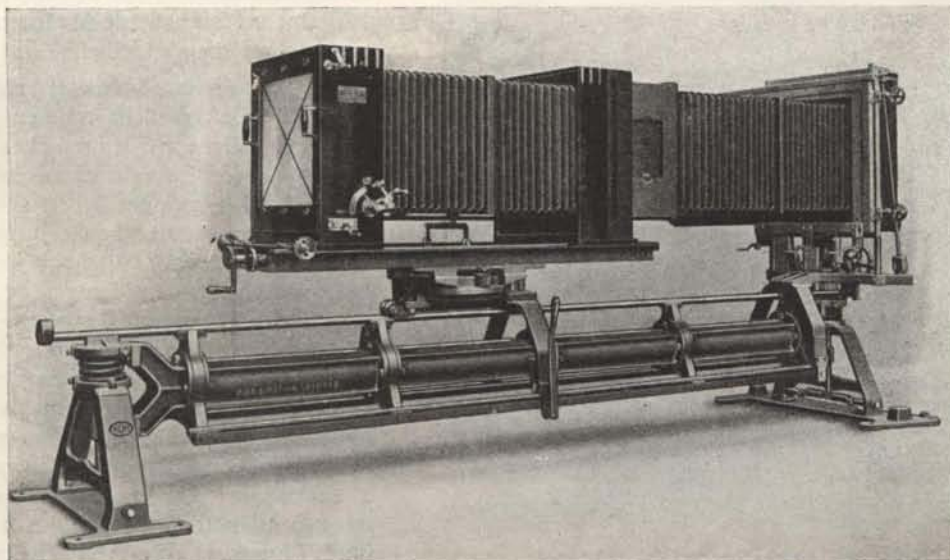
Reprodukciós gépek és segédeszközök

Reprodukciókészülék forgatható vasállványon. A tavaszi lipcei Bugra-kiállításon különösen feltűnést keltett a Hoh & Hahne cég reprodukciókészüléke ide-oda fordítható vasállványon. A régi faállvánnyal szemben az újszerű vasállvány nagyon tetszetős formát mutat, emellett az egész szerkezet stabil, mert szilárdabb anyagból készült. Nagyon ötletes az állvány rúgóberendezése. Ez, mint a készülék hordozója, csak két szabadon álló szárnyrúgóra szorítkozik. A kameraszán csodálatosan könnyen közlekedik a három görgőn. A kamera gyors ide-oda tolása, igazíthatósága a beállítási munkát rendkívül egyszerűvé, biztossá és gyorsá teszi. A kamera első része is így tolható, míg a hátsó része ismert módon precíziós fogasrudakon állítható el. A beállítás befejezése után csak egy fogantyúnyomás és elmozdíthatatlanul erősíthető meg az egész beállítás. A kamera maga is elsőrendű precíziós mű, amelynek orsómeghajtással állítható rasztertartólécei és a kazettában lévő szintén centrikusan működő lemeztartólécei általános feltűnést keltettek. A fémből készült raszter-mechanizmus a maga precíziós, finom beállíthatóságával lehetővé teszi a legkifogástalanabb munkát. Prizmafölvételek részére a kamerát a forgó állványon 90°-nyira fordítják, ami itt a legnagyobb pontossággal végezhető, mert a kameraszán az egész gép szerkezetének elvei szerint vasból van. A rajzdeszka kényelmes és könnyű eltolására is tekintettel volt a készülék konstruktora. A rajzdeszkának a könnyen jobbra-balra igazítható vassínekről való véletlen kiugrását megakadályozza egy önműködő elzárókészülék. A dia-pozitív-fölvételekhez ugyanis szükséges, hogy a rajztáblát kivegyék, ezért a rajztábla-állványba beépített dia-pozitív-

szerkezetnek szabadnak kell lennie. A készüléket bármely oldalról könnyen meg lehet közelíteni, amit a különösen keskeny forgatható vasállvány tesz lehetővé. Mindezeknél fogva ezt az apparátust a legmodernebb reprodukciókészüléknek tarthatjuk. Amint halljuk, a Hoh & Hahne cég itt leírt készüléke úgy bel-, mint külföldön szabadalmazva van.

Körbenforgó és oválisan mozgó másoló-készülékek. H. & H. model. Németbirodalmi szabadalom. Mélynyomtató másolóeljárásra különösen alkalmas 2—4 darab Hoh-Lux briliánsfény ívlámpa, 20 ampères, illetve 10—30 ampères szabályozható áram- és fényerősséggel, nyitott fényívvel, egyenes reflektorokkal vagy meghosszabbított széntartóval, kétoldalú fénykihasználással. A mélynyomás részére való másoláshoz ezek az eszközök nagyon alkalmasak, mert itt előnyös, ha a fényív megváltoztatja helyzetét. Ezt elektromotorral hajtott kör-forgókészülékkel érik el, amely kedvező módon van a fedélre szerelve. A motor megindítása által szíj viszi át a hajtóerőt a lendítőkerekre. A sodronyokkal vastraverzre erősített Hoh-Lux briliánsfény-ívlámpák azután kör-forgó vagy ovális mozgást végeznek. A másolófelület nagyságát megrendelés esetén meg kell adni. Rendszerint 60 × 80, 80 × 100, 100 × 120 cm nagyságra készíti ezeket a készülékeket a Hoh & Hahne cég, Leipzig, pneumatikus másolóapparátusok részére.

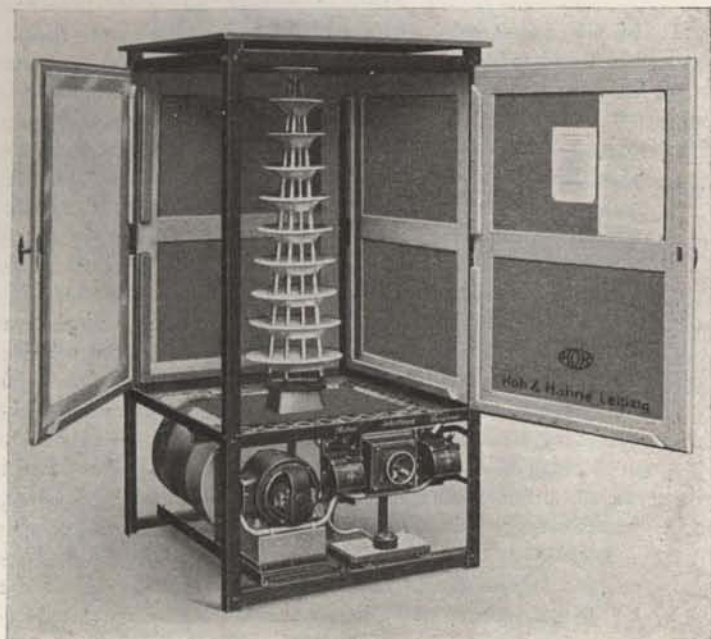
Pigmentpapiros-száritókészülék. Model H. & H. függőleges légelesztővel, motorfűtéssel és légmelegítővel. Ez a pigmentpapiros-száritókészülék biztosítékot nyújt egyenletes szárítására a pigmentpapirosnak, amelyet erre a célra kristálylapokra feszítenek. Ezeket a lapokat azután

Reprodukciós
készülék

forgatható
vasállványon

a készülék polcaiba tolják, az ajtót lezárják és a szárító-szerkezetet üzembe helyezik. Egy exhauster a beépített villamos fűtőpatronok segítségével melegített levegő-áramot fúj be, amelyet a levegőelosztó egyenletesen juttat a pigmentpapiros minden részére. A szárítás rendkívül gyorsan megy végbe. Az állvány teljes megtöltése esetén 90 perc a szárítás időtartama, a levegő nedvességéhez képest. Kívánatra a szárítópalc keringő levegővel rendezhető be, mely esetben a kiáramló levegőt újból összegyűjtik, vegyileg kivonják belőle a nedvességet, villamos-

Pigmentpapiros-szárítókészülék

Újszerű regisztermontázs-asztal

úton melegítik és végül ventilátorral újból a papirosnak préselik neki.

Újszerű regisztermontázs-asztal. A Hoh & Hahne cég újszerű és megjavított kivitelű regiszterszerkezetet gyártott, amely megkönnyíti a többszín-diapozitívok és negatívok pontos egymásmelléhelyezését és szerelését, amint többszínnyomatásnál erre ismételtén szükség van, hogy később az eszerint készült nyomóformák minden részükben pontosan egyezzenek. Munkamenete a következő: Először az egyik szín negatívjeit vagy pozitívjeit szere-

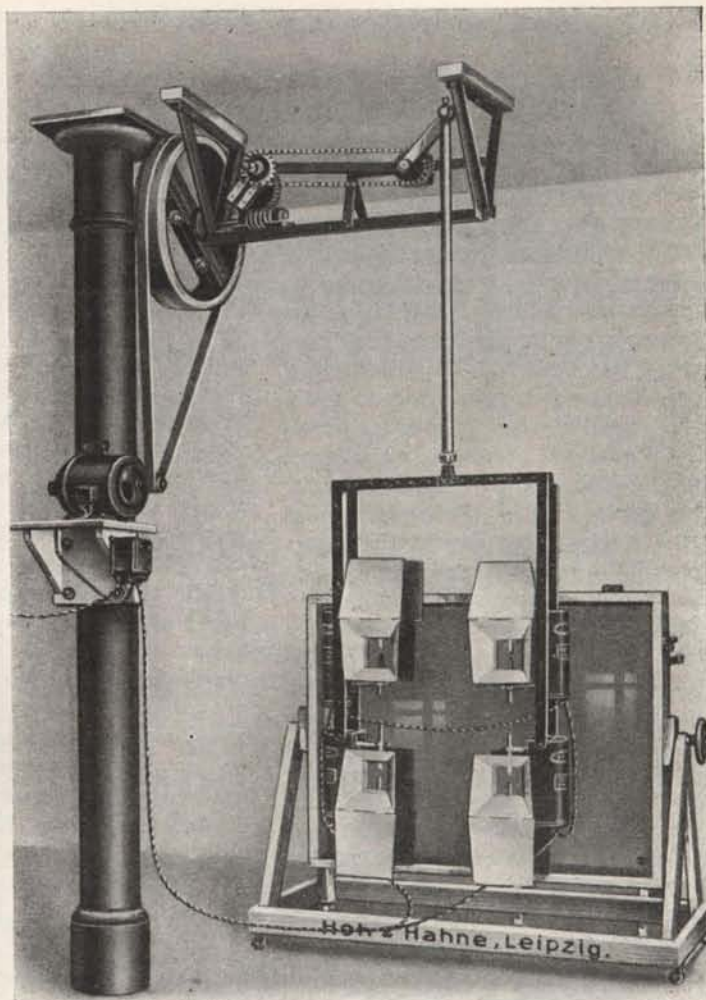
lik a kép és szedés követelményei szerint, mint közönséges egyszínnyomatásnál. Ezután az egész montázs alapján megállapítják a regiszterrúddal és a fonálkereszttel az összes illesztékkereszteket és följegyzik az egyes diapozitívok vagy negatívok milliméterállását, hogy e jegyzetek segítségével a többi színnegatívok és diapozitívok az első montázzsal egyezően összmontázzsá legyenek összeállíthatók. Mint már említettük, e montázs-asztal jobbbrészen prizmaacélsínekben egy precíziós orsóval állítható regiszterrúd van milliméterskálával és nonius $\frac{1}{10}$ mm beosztással. Ez a regiszterrúd fogasmeghajrással párhuzamos kétoldali mozgásra van megszerkeztve és a fönt leírt módon mikrométer és precíziósretesz segítségével megjelöli az illesztékekkel a megfelelő negatívokat és diapozitívokat. A felosztás beállítása az illesztékkeresztes megjelöléséhez lupával történik. Nagyon komplikált montázs részére a gyártó cég, külön felszámítás fejében, a regiszterrúddal egy második precíziósreteszt is szállít. A montázsasztal vas asztallá válnak és vaslemezről való oldalfalakból áll, alulról izzólámpák által történő árvilágítási berendezéssel. Az összes idetartozó alkatrészek, kapcsolóvezetékek stb. beszerezhetők az említett cégnél. Az eredeti asztallap helyett kristályüveglap, az egyik oldalán elsőrendű finomsággal fénytelenítve, 8–10 mm-es vastagságban ugyancsak kapható. A montázsasztalok 100 × 120, 110 × 140, 120 × 170 cm nagyságban, de kívánatra mindenféle más nagyságban megrendelhetők.

Marató- és mosókészülék mélynyomóhengerek részére. Ez a készülék teljesen fölöslegessé teszi a súlyos mélynyomóhengernek a mosás és maratási eljárás idejére való kiemelését. A viszonylagosan könnyű teknő, amelyben az előhívás megtörténik, a csapágyrészekben a mélynyomóhenger részére visszacsapható, úgyhogy helyébe vagy a nehéz, függőlegesen a hengerágy alatt elrendezett maratótetknő emelhető csavarorsó segítségével vagy tetszésszerűen helyet egy készenlében lévő mosótetknő akasztható be. A rézhengert a fölülről nyitott csapállványban tartják és egy, a tengelyére kapcsolt forgattyúval vagy villanyerővel forgatható. Az előhívótetknő, amelybe a henger belemártódik, a szükséghez képest megállítható és retesszel nyugvó állapotban tartható. A kifolyócső és a kiöntő (Ausguss) között az állványra csatorna sze-

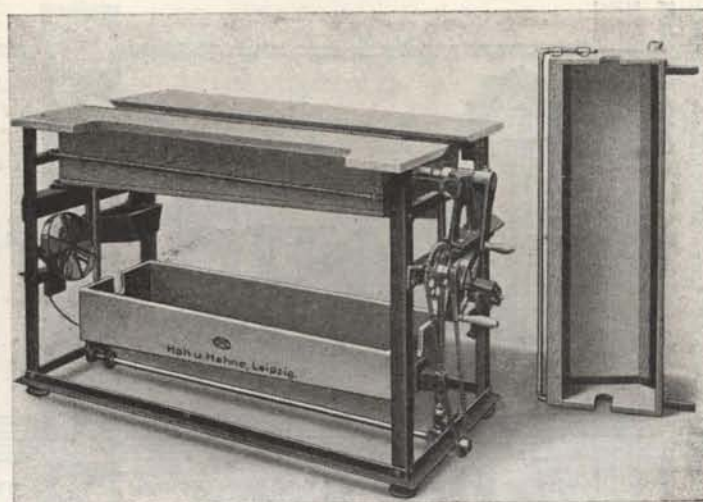
relhető rá. Az előhívómunka befejezése után az előhívóteknő leeresztendő, hogy helyébe a maróteknő kerüljön, amelyet függőlegesen a henger alatt a csavarorsók tartanak. Ezek egy meghajtószerkezet révén egyidejű mozgással vannak egybekötve. Az ezután következő mosómunka a maróteknő előzetes újból való leeresztése után az előhívóteknőben végezhető, de óvatosságból kívánatos a teknőt visszahajtott állapotban hagyni és ennek helyére egy külön teknőt beakasztani, amely villarészével a tengely fölé nyúlik és amelynek szemben lévő karjait a reteszek tartják meg. Az állvány felső részén asztalok vannak, amelyek felhajthatók és hátraverhetők, ha új hengert kell az állványba emelni. Az asztal fölött a letakarás szokásos munkája, stb. elvégezhető.

A „Grafika” Gépkereskedelmi Rt

folyó év május 5-ig tartó Nemzetközi Tavaszi Vásáron nagyszabású grafikai kiállítással vesz részt. Ezen kiállításon a jelen kor legmodernebb és legújabb típusú grafikai gépeit állítja ki és ezeket a t. érdeklődőknek üzemen mutatja be. A következő gépek kerülnek üzemen bemutatásra: Eredeti amerikai *Intertype szedőgépek* legújabb modelljei, teljesen újszerű amerikai segédgépekkel. Egy legmodernebb *Faber és Schleicher, Offenbach* gyártmányú *Roland offsetnyomógép*, teljesítménye 4000 nyomás óránként. Egy legújabb eredeti *Miehle vertikál nyomógép* amerikai önberakókészülékkel, teljesítménye óránként 3600 nyomás. Egy *Wörner J. és Társa, Budapest* gyártmányú, legújabb javított 1928. évi típusú gyorsjáratú gyorsajtó, 4 görgőpályával, 3 felhordóhengerrel, 70/100 cm nagyságban. Egy *Wörner J. és Társa, Budapest* gyártmányú, legújabb javított 1928. évi típusú gyorsjáratú gyorsajtó, 2 görgőpályával, 2—3 felhordóhengerrel, 50/70 cm nagyságban. Két *Kleim és Ungerer, Leipzig* gyártmányú eredeti „Universal” önberakókészülék. Legújabb javított model. Egy amerikai önműködő *basáblebúzópré*s motorikus üzemre. Egy Reinhardt-féle *vonalozógép*, legújabb sablonkészülékkel. Fenti gépeken kívül több újszerű német és amerikai segédgépet mutatnak be üzemen. Erre a nagyszabású, a külföldi méreteket is megütő grafikai kiállításra a nyomdatulajdonosokat, művezetőket és munkásokat szívesen látják a kiállítók.

Körbenforgó és szálisan mozgó másolókészülék

Marató- és mosókészülék

Fedőlapunk és mellékleteink

Lapunk e számának fedőlapja *Tábor János* grafikusművész munkája. Művészi érték és hatás tekintetében méltán sorakozik ez a borítékrajz is ama többi műve mellé, amelyek a Magyar Grafika olvasótáborát mindannyiszor gyönyörködtették. (Szedés-mellékleteink és szedéspéldáink közt is találkozik *Tábor János* egyszerű, gyakorlati tervezeteivel: a Taurus Cipőgyár és Lyra hangszerkereskedés levélfejeivel. Ugyancsak ő tervezte az Ady-könyvborítékot is.) Lapunk olvasóinak másik kedvenc művésze, *Csabai Ékes Lajos* rajzolta az Orvosi Gyógykezelés stílusos reklámlapját, amely különösen a modern nőre bizonyára nem téveszti el hatását. (Kölni vizet hirdető rajzát is bemutatjuk mellékleteink során. *Kner Albert*, lapunk főmunkatársának sikerült női kalap-prospektusa és bőrárgyár-céglapja, az Import-export és az Általános Vas- és Szerszámkereskedelmi Rt. cégkártyák a legtanulságosabb e nemű nyomtatványok közé tartoznak. Két rajzát szöveg között közöljük. (A Fái Boris levélfeje és cégkártyája *Horváth Ferenc* (Bíró-nyomda) sikerült munkája. *Kaszás Sándor* itatóspapír reklámlapjának szedését *Kaszás Endre* tervezte és *Horváth Ferenc* (Bíró-nyomda) szedte.

Tekintettel a reprodukciós technika állandó és rohamos fejlődésére, négyoldalas mellékleten a legújabb fotomechanikai és reprodukciós készülékeket és gépeket mutatjuk be, kísérve azok rövid leírásával. A mélynyomatás térhódítása időszerűvé tesz ezek ismeretét is minden szakember

részére. Másrészt tájékoztatásul szolgál azoknak, akik ilyen segédeszközök beszerzésére gondolhatnak.

Lapunk szövegrészét és valamennyi szedés- és nyomtatásmintáját *Leib Károly*, lapunk szerkesztő-kiadója nyomdájának főgépkestere nyomtatta.

Szerkesztői üzenetek

Győr. A kiállítást hirdető falragasz alsó baloldali színfoltja amilyen ötletes rajzú és helyes színezésű és nyomású, olyan egyensúlyozatlanul „húzza le” az egész kompozíciót. Mindez azért van, mert a sikerült rajzzal nincsen összhangban a szedésszerű megoldás. Azonban meg vagyunk róla győződve, hogy ez nem a plakát tervezőjén múlott. Ha valaki, hát akkor mi tudjuk méltányolni, mit jelent az: régi, hiányos és stílustalan anyaggal megküdeni. Szépet akartak produkálni és ez, ami a rajzot illeti, sikerült is. Hogy a tipográfiai rész nem alkalmazkodhatott hozzá, arról a tervező nem tehet. A jövőben legfeljebb arra kell törekedni, hogy inkább a rajz alkalmazkodjon stílus tekintetében a rendelkezésre álló nyomdai berendezkedéshez. Egyébként az egész: hatásos.

D. J. New-York. Szedőgéptechnikai körökben a „spiszelésnek”, amint a betűk között jelentkező kellemetlen hajszálvonalakat nevezik, újabb okát is megállapították. Tehát a gyöngye kizáráson, forró ólmon és a nem megfelelően tisztított matricákon és ékeken kívül, a matricáknak

SÁRGA MÁRKÁJÚ

MÄSER-LEMEZEK

Mäser közismert és nálunk is kedveltségnek örvendő alyomat-lemezeit hosszú, fáradtságos kísérletek után ismét a régi jó, kifogástalan minőségben állítják elő. E kísérletek eredményét: az új sárga márkájú Mäser-lemezeket a szakemberek örömmel üdvözlők és használják.

KÉRJEN
INGYEN MINTÁT
ÉS
ÁRAJÁNLATOT

GRAPHISCHE
FACHZENTRALE
G.M.B.H. LEIPZIG C. 1

ALAPÍTOTT 1900.

**KÖNIG
&
BAYER**

KLISÉG YÁR

BUDAPEST-VII.
WESSELÉNYI-
UTCA-54-SZÁM
TELEFON-SZÁM
JÓZSEF
359-91

VIDEKI RENDELÉSEKET SORON KIVÜL

INTÉZÜNK!

KOH-I-NOOR

FÉMKERETES

RASZTEREK

AUTOTÍPIÁK,
SZÍNES NYOMATOK,
OFFSET- ÉS MÉLYNYOMATÁS
CÉLJÁRA 25 ÉV ÓTA
ÁLLANDÓAN

A LEGJOBBAK!

KIVÁNSÁGRA
NAGY ILLUSZTRÁLT
KATALÓGUST DIJTALANUL ÉS
PORTÓMENTESEN
KÜLDÜNK

HERBST & JLLIG
FRANKFURT AM MAIN

GÉP

SZERELÉSEKET ÉS GÉPJAVÍTÁSOKAT

vállal bárhol
s a legolcsóbb árak
mellett
a legpontosabban
eszközöl.
Specialista gyors-
sajtók, rotációs
gépek és rokon-
szakmabeli
gépek teljes javí-
tásában.
Gyárt: Kerekes
papírvágógépet
különböző széles-
ségben, lemezollót,
perforálógépet
kéz- és lábhajításra,
stokprést, minden-
féle nyomdai
és rokonszakma-
beli segédgépeket.
Állandóan
raktáron tart, vesz,
elad és becserél
új és használt
grafikai gépeket

KLEIN ERNŐ

GRAFIKAI GÉPEK ÉS
SZERELVÉNYEK GYÁRA

VIII, JÓZSEF U.

72

TELEFÓN: JÓZSEF 372-39

A

»PRESSA«

Nemzetközi Sajtókiállításon Kölnben a

FRANKENTHALI GYORSSAJTÓGYÁR ALBERT & CIE, AG

többek között a következő legmodernebb
konstrukciójú gépeket fogja üzemben bemutatni:

I. A nagy keleti csarnokban
a Phönix kiadóvállalat és nyomdai rt.
Berlin, kiállítási helyén:

ÖTSZÍNŰ MÉLYNYOMÓ- KÖRFORGÓGÉP

a teljes átviteli és maratási berendezéssel
és felszereléssel;

„ALBERTA“ No III.

(70×100 cm) frontkirakós legújabb típusú
gyorssajtó;

„FRONT-RAPID“ No II.

(82×100 cm) kéttúrás gyorsajtó;

„AUTOCHROMA“

(56×76 cm) normális, különlegesen masszív
építésű gyorsajtó.

II. A „Hamburger Fremdenblatt“ (Broschek
& Co, Hamburg) kiállítási helyiségében

„TANDEM-PALATIA“

(92×128 cm) háromszíntnyomó mélynyomó
körforgógép.

III. A „Kölnische Zeitung“ kiállítási helyiségé-
ben egy

32 oldalas mélynyomó- körforgógép.

A keleti csarnokban az ú. n. „Standard“ típusok
kiállítási helyén működik a „Pressa“ kiál-
lítási hivatalos lapját nyomó

32 oldalas ujságnymó- körforgógépünk képnymó szerkezettel

ellátva. A stereotípiát a teljesen automa-
tikus „ALBERT“ öntőszerkezet látja el a
helyszínen.

Bővebb felvilágosításokkal a magyarországi
vezérképviselőt szolgál:

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTŐDE RT
Budapest VI, Dessewffy ucca 32

gyors iramban való leesése és a matricák-
nak egymáshoz való erős hozzáütődése is
megsérti a matricák finom oldalszéleit, azo-
kat benyomja és vékony hézagot hagynak
az öntésnél a betűk közé szoruló ólomnak.
Ezt megakadályozandó, egy német gépszedő
olyan kis készüléket talált föl, amely a
szedősorzóba, vagyis gyűjtőbe helyezve,
megakadályozza a matricák egymáshoz ütő-
dését és símán, csöndesen sorozza azokat
egy más mellé. Van a dologban valami.

K. L. Nem szabad elfelejtenie, hogy la-
punk *kettős* számot ad, amit bő tartalmán,
vaskos terjedelmén is láthat. Nem kell ma-
tematikusként lennie ahhoz, hogy kiszá-
mítsa: mennyit fizet egy számmért.

M. J. Budapest. Mint mult számunk e
rovatából láthatta, szívesen adunk fölvilá-
gosítást nyelvi és helyesírási kérdésben is.
Multkori üzenetünk bevezetésének nem volt
bántó éle. Készséggel elismerjük, hogy
mint fiatal nyomdász, nem volt még al-
kalma e kérdésekkel foglalkozni. A kor-
rektor ugyan helyesen javította ki a *kon-
servativizmus* szóban rövid *i*-re az elsőt.
Noha *konzervatív* hosszú, de főnévvé ké-
pezve már rövid. Ehhez hasonlóak egyéb-
ként a következők: *passzív, aktív, naív, ob-*

jektív, de a hosszú *i* betűjük nyomban
megrövidül, ha főnév lesz belőlük: *pasz-
szivitás, aktivitás, naivitás, objektivitás* stb.
Ilyen hangzótávozás több is van a magyar
nyelvben előforduló idegen szavaknál: *ka-
tasztrófa*, de: *katasztrófális*; *szimfónia*, de:
szimfonikus; *kultúra*, de: *kulturális*. *kon-
junktúra*, de: *konjunkturális*; *harmónia*,
de: *harmonikus* stb. *Szociális*, de: *szocia-
lista*; *realis*, de: *realista*; *liberalis*, de: *li-
beralizmus* stb., stb.

K. Budapest. Cikkét közöljük majd. Né-
mi simítással, amiből Ön csak tanulhat és
írásának használhat, régebbi írását is sorra
kerítjük. A fő, hogy mondanivalói legye-
nek, a forma tekintetében szívesen segí-
tünk.

Pályázó. A „Pressa” alkalmából kiírt
nemzetközi pályázaton csak két magyar
vett részt. Mind a kettő vidéki. És mind
a kettő díjat nyert. Csakhogy — amint
lapunk belsejében olvashatja — olyan so-
kan pályáztak Európa majd minden or-
szágából, hogy a rendelkezésre állott két-
ezer márká értékű díjat nagyon föl kellett
aprózni, ha minden érdemes munkát dí-
jazni akartak. Így a két magyar pályázónak
csak 15 márká jutott, amely összeget a bu-

dapesti központnak küldtek be kiosztás vé-
gett. Tíz-tíz pengő jutott egy-egy pályázó-
nak, de hiszen nem is ez a fontos, hanem
az, hogy a külföldnek megint tudomásul
kellett vennie, hogy itt élénk szakmai élet
és haladásra valló törekvés uralkodik.

P. M. Budapest. A nyomdatörténeti ki-
állítás leírására kiírt pályázat eredményé-
ről még nem kaptunk értesítést. Mihelyt
értesülünk róla, közölni fogjuk az ered-
ményt.

I. F. Tervbevett munkájához sok adatot
meríthet a nyilvános könyvtárakban. Egy-
némelyikében esti órák is vannak, a többi
vasárnap délelőtt is nyitva van. Ki nem
igen adnak könyvet, bent kell dolgoznia.

Felelős szerkesztő és kiadó Bíró Miklós

Főmunkatársak:

Herzog Salamon és Kner Albert

A szövegrész Intertype „C” modelű szedő-
gépeken szedve. (Képviseli „Grafika” Gép-
kereskedelmi Rt. Budapest V, Csáky u. 49)

A kliséket a Könyg és Bayer kliségyár,
Budapest VII, Wesselényi-u. 50. szállította

A Diósgyőri Papírgyár rt. famentes antik
papírjára nyomtatott:

Bíró Miklós nyomdai műintézetében
Budapest VII, Rózsa ucca 25

KOBOLD-AUTOMATA TÉGELYES SAJTÓ

ÖNMŰKÖDŐ BE- ÉS KIRAKÓ-
KÉSZÜLKÉKKEL

Mindenfajta papírhoz alkalmas
Biztos ívvezetés
Többoldalú fölhasználhatóság

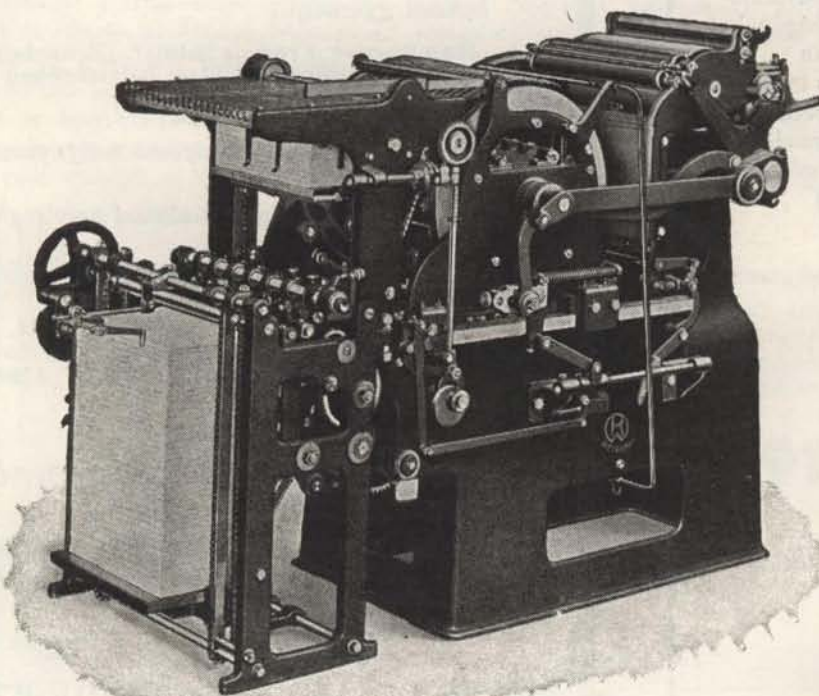
3000 nyomás óránként

5000 nyomás kettős berakásnál

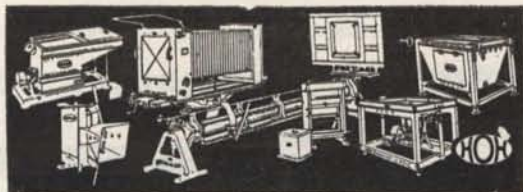
Párhuzamos nyomás. Pontos regisz-
ter. A nyomás és festékszolgáltatás
egyidejű és önműködő leállítása. Ön-
működő kikapcsolódás a stoppernél.
Könnyű kezelés. Kevés egyengetés.
A friss nyomás nem törlődik. Csekély
hajtóerőszükséglet

**ROCKSTROH-WERKE
AG. HEIDENAU** Képviseli:

**TANZER MIKSA BUDAPEST VII,
AKÁCFA U. 50. TELEFÓN J. 106-31**

MODERN REPRODUKÁLÓKÉSZÜLÉKEK

KÜLÖNLEGESSÉGEINK:

teljes fotográfiai reprodukálóberendezések minden néven nevezett eljárások számára, úgymint: vonalas, hálózatos és három s többszínű klisék előállítására, offset-, mély- és fénynyomás, valamint fotográfiai eljárások stb. számára

Kérje prospektusainkat és szakértői tanácsainkat!

HOH & HAHNE • LEIPZIG C 1
FOTOGRAFIAI REPRODUKÁLÓ KÉSZÜLÉKEK GYÁRA
GÉPGYÁR, REPRODUKÁLÓTECHNIKAI SZAKÜZLET

A művészi és ok-
szerű reklámozás
gyakorlati módsze-
reit ismertető, dú-
san illusztrált és
kitűnő nyomtatás-
technikával előál-
lított művészi havi
folyóirat, amelyet
*nem nélkülözhet a
nyomdász, keres-
kedő, iparművész*

**OFFSET-
BUCH-
UND
WERBE-
KUNST**

Egyes szám ára —.75 dol-
lár, féléves előfizetés
4.50 dollár.

Kiadó:
Offset-Verlag G. m. b. H.
Leipzig, Seeburgstr. 57

A HELYES ELHATÁROZÁSRA JUTNI

A szedőgép kiválasztásánál nem nehéz

A következő igényeket támasztják a szedőgéppel szem-
ben: kiváló jövedelmezőség, magas teljesítmény *folytonos*
üzemnél is, megbízható működés, kifogástalan soröntés.
Ezeknek a követelményeknek teljes mértékben megfelel a

TYPOGRAPH »UNIVERSAL«

Biztosítják ezt a nagyszámú elismerőlevelek és a Typo-
graph szedőgép nagy elterjedése. Nagy, közepes és kis
nyomdáknak a világnak minden részén üzemben vannak

TYPOGRAPH G. m. b. H. Berlin NW. 87

Magyarországi képviselők: **KRAMMER LIPÓT** Budapest VI, Bajnok ucca 26, **TANZER MIKSA** Budapest VII, Akácfa ucca 50

IGAZSÁG A REKLÁMBAN

az az alapelv, amely minden közlésünket uralja. Nincs szükségünk arra, hogy túlozzunk, nem kell, hogy a LINOTYPE előnyeit földicsérjük, mert a dolgokat kritikával vizsgáló komoly szakemberek tudják, hogy a

LINOTYPE

mindig az élen halad, sok modeljeivel és állandó újításaival a szigorú és sokoldalú gyakorlathoz és a haladó korszellemhez alkalmazkodik, sőt azt meg is előzi. Aki ezt nem tudja, minden fáradság nélkül bizonyosságot szerezhet arról a számos Linotype-tulajdonosnál s a Linotype-gépek valódi ismerőinél

Kérje minden vásárlási kötelezettség nélkül szakértői tanácsainkat és prospektusanyagunkat!

GUTENBERG-HÁZ GEEL TESTVÉREK

Budapest II, Hunyadi János ucca 12.
Wien VII, Lerchenfelderstrasse No. 37.

KÖNYVKÖTŐBETŰK RÉZBŐLGYÁRTJA DORNEMANN & CO. MAGDEBURG

A Bugrán nagydíjjal kitüntetett könyvkötő rézbetű és ferrotypöntődének gyártmányai: kézzel vagy présen való aranyozáshoz használatos rézbetűk, újság-, plakát- és zacskönyomdák részére való ferrotipek, keretek világhírűek. Képviselet: **Pusztai Zsigmond grafikai szaküzlet**
Budapest V. kerület, Tátra ucca 6. szám. Telefonszám: T. 231-43. Cluj-Kolozsvár Strada Filănescu 10. (Románia)

KURCZ és LAJTA

FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE
BUDAPEST,
VIII., VIG-UTCA 3

TELEFON: J. 333-15

Levélbőritékek, mappák és díszlevélpapírok

VASADI és VÉRTESI

LEVÉLBORÍTÉK- ÉS PAPIRNEMŰGYÁR

Budapest VI, Vörösmarty ucca 50. szám
Telefonszámok: T. 221-14 és T. 130-86

Kérjük

t. olvasóinkat, hogy
rendeléseiknél hivat-
kozzanak mindig a

Magyar Grafikára

Lorilleux Ch. és Társa

háromszínnyomata

Csendélet közvetlenül természet után

Ifj. Weinwurm A. és Társa
műterméből